omorit pe Catargiu **„cu știința prințului Cuza"**, dar autorul stringe în pagină mai organizat decît oricînd elementele care susțin această ipoteză. **„Și, în adevăr, anumite fapte"**, zice Alex. Lapedatu și începe să le înșire.

Primul este tratamentul politicos și binevoitor din partea poliției care-i acordă lui Bogati rolul de colaborator.

Al doilea este schimbarea situației lui materiale, schimbare spectaculoasă, care arată o favoare din partea regimului.

A treia dovadă ar fi că, după abdicarea lui Cuza vodă, Bogati părăsește țara unde nu se mai simțea în siguranță și nici cu conștiința curată.

A patra dovadă este nebuloasă : cum în fața trupului neînsuflețit al celui ucis, Apostol Arsachi, succesorul mortului la șefia temporară a conservatorilor, ar fi zis că de la primul ministru pînă la prinț nu este departe... Dar nu se vede legătura cu Bogati și fraza care pare clară lui Lapedatu rămîne criptică pentru noi.

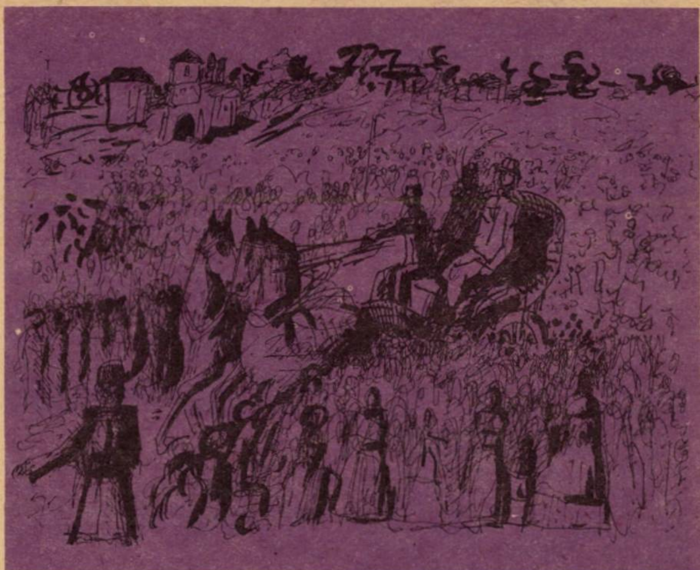
A cincea este că cercetările s-au întrerupt.

A șasea că familia Catargiu n-a cerut continuarea lor.

Este limpede că Alex. Lapedatu, care-i absolvă pe liberali de orice acuzație, își îndreaptă acul busolei în altă direcție : Cuza Vodă. Iată ce ne spune mai jos : **„Toate aceste fapte sînt de natură să pună pe cercetător în cea mai mare nedumerire și să-l aducă a se întreba : dacă, în adevăr, Cuza-Vodă n-a fost străin de atentat și dacă nu știa el chiar și cine a fost asasinul, așa cum bănuiau, credeau, oamenii vremii"**. După obicei, Alex. Lapedatu face imediat pasul înapoi : **„Totuși nu se poate afirma ceva mai pozitiv, mai concret în această privință. Căci în stadiul în care se află chestiunea, ea nu poate fi scoasă încă din domeniul presupunerilor, al ipotezelor"**. Este adevărat, dar pe această ipoteză sînt adunate cele mai multe probe și ele nu se opresc aici.

ALT MOBIL AL CRIMEI

„Care a putut fi mobilul crimei ?", se întreabă directorul Arhivelor Statului. **„Evident politic"**. Asta au spus-o și Anghel Demetriescu, și A.D. Xenopol, arătind către liberali. Alex. Lapedatu exclude pe liberali de la crima Catargiu.

Să fie conservatorii autorii crimei ! Alex. Lapedatu nu face această afirmație, dar ne menține pe teren politic prin lungi expuneri. Nu-l vom urma în această lungă călătorie, dar e nevoie de o scurtă incursiune istorică : Cuza Vodă avea o misiune politică precisă. Între isprăvile ce avea de făcut **legea rurală ocupa un loc important**. Pentru ea s-a dat și lovitura de stat din 1866. Asupra acestei probleme se concentrează Alex. Lapedatu. Adversarii cei mai mari ai reformei rurale de tip progresist erau conservatorii care veneau cu o proprie lege rurală, de esență reacționară.

Dacă ne amintim, Alex. Lapedatu combate pe A.D. Xenopol pentru că acesta susține, ca mulți alții, că moartea lui Barbu Catargiu ar fi fost urmarea directă și imediată a interzicerii sărbătoririi zilei de 11 iunie 1848. Nu este numai opinia lui Xenopol. Interzicerea acestei sărbătoriri lovea direct în liberali și reacția lor se presupunea. A căuta aici pricina morții primului ministru înseamnă a-i desemna pe liberali vinovați morali și materiali ai asasinatului. Alex. Lapedatu susține că adevărata cauză a dispariției lui Barbu Catargiu este problema rurală. Analiza lui politică tinde să impună această concluzie. Or, **dacă e vorba de problema rurală, conflictul lui Barbu Catargiu nu mai este cu liberalii, ci cu Cuza-Vodă !** Toată demonstrația istoricului merge în această direcție.

IREDUCTIBILUL CONFLICT : DOMN — PRIM-MINISTRU

Chestiunea reformei rurale crease o încordare neobișnuită între Barbu Catargiu și Cuza Vodă : simplu spus, primul voia o reformă agrară pentru boieri, cel de al doilea voia o reformă agrară pentru țărani. Barbu Catargiu a voit o reformă rurală înaintea Unirii depline, Cuza Vodă o voia după Unirea deplină. El respinge cererile în acest sens ale lui Barbu Catargiu ca prim ministru, care după 12 zile de guvernare demisionă : **„Da, Domnul a refuzat categoric, iar Barbu Catargiu a trebuit să plece de la guvern"**. Uzînd de autoritatea lui totală asupra Adunării legiuitoare, Barbu Catargiu încearcă și după această demisie, să facă să treacă legea rurală și să răstoarne prin asta noul guvern al lui Șt. Golescu care, opunîndu-se, primi votul de blam al Adunării, dar nu demisionă și nici Domnul nu-i ceru demisia.

„Evident, acțiunea lui Barbu Catargiu, era o nouă provocare la adresa Domnului, după demiterea lui demonstrativă, cu o lună în urmă, — demitere pe care Cuza Vodă o primi, cum mărturisește D. Bolintineanu (Viața lui Cuza-Vodă, p. 269) **cu un adevărat acces de furie."** În acest punct al demonstrației sale istoricul ne-a adus în situația de a-i primi concluzia : **„Nu e de**

mirare că Domnul vedea în persoana fostului său prim-ministru un vrăjmaş ireductibil al reformelor sale". Problema se punea : ori reformele, ori Catargiu : **„nu e de mirare nici că cei mai de aproape colaboratori ai săi vedeau în Barbu Catargiu o piedică care trebuie înlăturată din calea realizării reformei rurale".** Deci Catargiu ia forma unui obstacol insurmontabil pentru adepţii noii reforme rurale. **Asta reiese,** notează Alex. Lapedatu scotocind pe unde nu te-aştepţi, **din mărturia lui Eugeniu Carada (M. Theodorian-Carada : Efemeride,** Bucureşti, 1930, p. 56) **că ieşind odată de la C.A. Rosetti cu C. Bolliac — în 1861 — acesta l-a invitat la un ceai, la care a venit şi Chr. Tell şi că, cu acest prilej, în discuţiile urmate „Bolliac şi-a exprimat credinţa că Vodă nu va putea înfăptui reformele democratice, pînă ce mai întii Barbu Cătargiu nu va fi suprimat".** Unul din puţinele indicii că în cercurile apropiate Domnului se vorbea de suprimarea lui Barbu Catargiu a fost adus.

Acest detaliu dezvăluie **tema centrală** a comunicării lui Alex. Lapedatu. Suprimarea lui Barbu Catargiu s-ar explica nu prin conflictul acestuia cu liberalii pe tema lui 11 iunie, ci prin conflictul acestuia cu Domnitorul pe tema reformei rurale. Barbu Catargiu fusese adus din nou la guvern, şi acţiunea primului ministru pentru impunerea legii rurale dorite de el era implacabilă. Cuza nu mai avea de această dată **„motiv legal şi politic de a refuza cererea primului său ministru, perfect constituţională"** de a trece legea prin Adunare. Cuza se afla într-o situaţie extremă. El nici nu putea sancţiona legea. Rostul său la domnie era contrar acestei legi. Se profila deci, la 1862, la orizont un conflict de proporţii direct între Cuza-Vodă şi Barbu Catargiu, **care nu primejduia,** ne spune Alex. Lapedatu **numai poziţia reformei rurale, ci chiar poziţia domnului.** Istoricul ne îndrumă deci către ideea unei reacţii inevitabile din partea Domnului. **„Perspectivele acestei lupte trebuiau să-l neliniştească şi îngrijoreze pe cei mai apropiaţi şi mai devotaţi ai săi. Dar strania coincidenţă a sfirşitului tragic şi misterios al lui Barbu Catargiu în preajma votării legii rurale, îndepărtară dintr-odată aceste perspective".**

„Strania coincidenţă" a crimei izbăvitoare vizează pe domn şi anturajul său, mai exact spus „camarila" denunţată cu violenţă de D. Bolintineanu.

STRANIA COINCIDENŢĂ

Explicînd asasinatul în cadrul ireductibilului conflict al lui Barbu Catargiu cu Cuza Vodă, toate celelalte ipoteze cad. **„Personal şi strict obiectiv, nu văd, pînă acum cel puţin o altă legătură cauzală şi o altă explicare logică".**

Alex. Lapedatu aduce în ajutor şi opiniile străinilor în legătură cu asasinatul. Semnificativ este locul în cadrul acestei expuneri al ultimei informaţii inserate, cu care se sfîrşeşte de fapt comunicarea : consulul francez din Brăila, Maurin Rié, într-un raport adresat ministrului de externe al lui Napoleon al III-lea, la 12 martie 1866, spune că **„Liebrecht, omul de cea mai perfectă încredere a domnului şi, desigur, cel mai odios membru al camarilei sale, e bănuit a fi autorul, negreşit moral al asasinatului fostului prim ministru".**

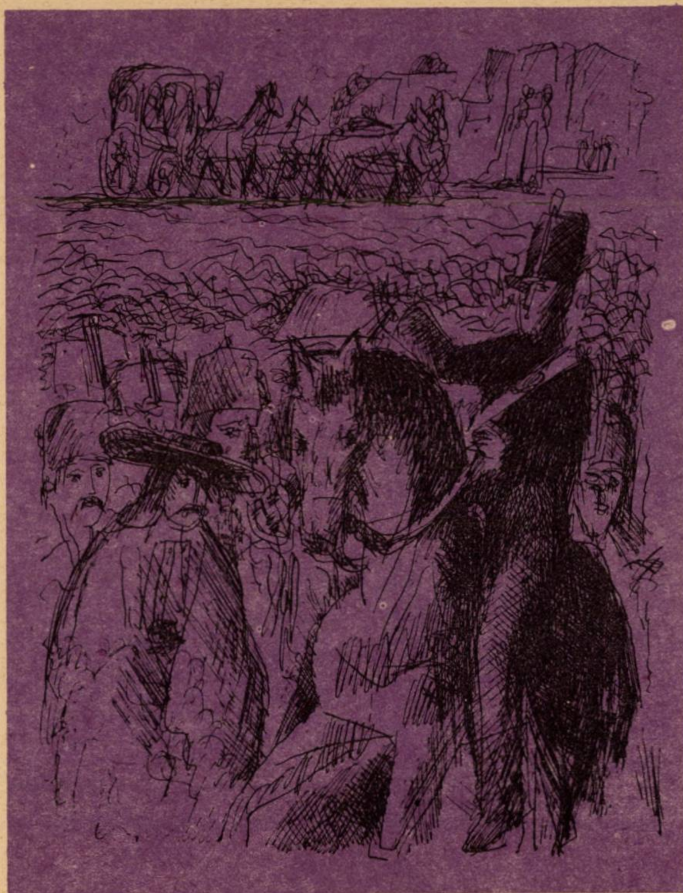
De unde părea a nu avea nici o părere, de unde părea că deschide un dosar ocult, pentru a-l oculta şi mai tare, Alex. Lapedatu avansează către o ipoteză care leagă în trepte pe acelaşi fir patru persoane : la capul de jos este Bogati, făptaşul, la mijloc cu roluri aproximativ egale, disociabile totuşi : N. Bibescu şi Liebrecht, iar deasupra lor Domnul Cuza. Dat fiind că Liebrecht, factotumul regimului lui Cuza în culise, s-a bucurat de faima cea mai proastă, el ar putea fi considerat capul acestui fir care ducea în sus.

Peste cinci ani, în 1933, Alex. Lapedatu aduce **Mărturii şi precizări nouă, cu privire la sfîrşitul lui Barbu Catargiu (8 iunie 1862),** tot într-o comunicare academică. Alex. Lapedatu caută în ştirile noi, rapoarte de ambasadă, relaţii epistolare, confirmarea ipotezei lui asupra legii rurale ca pricină a crimei. După cum se ştie, conservatorii care au votat imediat banii pentru un monument Barbu Catargiu, au trecut şi legea prin Adunare. Gestul era demonstrativ. Legea nu s-a aplicat niciodată. P. Orbescu reproduce într-o scrisoare reacţia lui Cuza la această lege : **„Hazul cel mare este legea rurală ce au făcut (conservatorii). Vodă le-a zis : Aţi făcut acea lege. Poftiţi acum de-o şi executaţi. Ce ? Vreţi să chem un Minister dintre liberali să v-o execute? Nu se va executa decît de d-voastră. Căci aceia nu o primesc. Dar vreţi armată ? Nu iau o astfel de răspundere pe capul meu. D-v. trebuia să faceţi legi pe care ţara să le primească ca o binefacere, iar nu legi pentru care să se scalde în sînge..."**

Această lege conservatoare era puţin dorită nu numai în mediul rural. Vodă Cuza se temea de o reacţie bucureşteană primejdioasă, de tulburări de stradă, ce ar fi putut atrage nedorite intervenţii străine. Vodă-Cuza se pregăteşte să potolească orice insurecţie : **„Prin o coincidenţă intîmplătoare, noua lege rurală urmează a fi votată mîine, 23 iunie, aniversarea revoluţiei de la 1848, pe care poliţia a oprit a fi celebrată".** Domnitorul se teme de dezlănţuirea unei furtuni sociale şi politice: **„În caz de turburări serioase, planul meu este fixat ; voi lua insu-mi comanda trupelor, mă voi sui în dealul Mitropoliei, unde voi invita Corpul consular să mă urmeze şi de acolo voi bombarda oraşul, pînă ce se va face ordine".** Din fericire dezordinele n-au avut loc, dar norii prevestitori de furtună arată cît de detestată, chiar urită era atitudinea lui Barbu Catargiu şi legea lui rurală, chiar după moarte.

Cuza mai bănuia şi o relaţie a radicalilor cu mişcările sîrbeşti şi greceşti de eliberare. Unul din cei care voia să ia legătura directă deplasîndu-se în Serbia era M. Kogălniceanu. Mazziniştii români erau şi ei pe acest fir.

Alex. Lapedatu a clădit o proprie ipoteză de lucru, interesantă, dar nu fără fisuri.

Ea nu elimină alte ipoteze și nu scutește pe alții de bănuială.

SÎNT DOVEZI ÎMPOTRIVA LUI LIEBRECHT ?

Despre Liebrecht a amintit și Anghel Demetriescu : **„Domnul însuși era informat prin Liebrecht de cele ce se urziau în întuneric contra vieții lui Barbu Catargiu și boierilor; dar, fără a se amesteca direct în această conjurațiune, el lăsă lucrurile să meargă către deznodămîntul lor fatal“.** Mai mulți comentatori ai epocii sînt de acord că geniul rău al lui Cuza Vodă a fost Cezar Liebrecht, cel mai important membru al camarilei. Pînă la constituirea deplină a acestei camarile Liebrecht, Cuza Vodă ar fi fost maleabil și accesibil tuturor. Camarila prin intervențiile ei l-a izolat pe Domn și a creat condițiile tristei, abdicări din 11 februarie 1866. Cezar Liebrecht era un aventurier belgian pe care Alexandru Ioan Cuza l-a cunoscut la Galați și care a știut a i se face indispensabil. Liebrecht ajunsese într-adevăr cu vremea să rezolve de la cele mai intime treburi ale domnului pînă la cele mai secrete pe linie de stat. Corespondența păstrată este grăitoare. Nu sînt semne că Domnul Cuza ar fi fost vreodată dezamăgit de Liebrecht, ceea ce presupune din partea acestuia ori o mare abilitate, ori o mare fidelitate. Se pare că le-a avut pe amîndouă pînă la un punct. Era omul de încredre nu numai al lui Cuza Vodă, dar și al Mariei Obrenovici, prietena acestuia. Suficient pentru a deveni foarte influent. Dar Liebrecht a avut și o importantă slujbă pe linie de stat ca director al poștelor și telegrafului. Nu postul l-a făcut important, ci Liebrecht a fost ales pentru post de Vodă. Practic, Cezar Liebrecht era ministrul de informații și de control al domnitorului. Datorită acestui detestat director al poștelor și telegrafului, Vodă Cuza a fost în permanență la curent cu pulsul țării. Domnitorul primea primul știrile indiferent cui erau adresate, iar acest rol de atoateștiutor i-a acordat lui Liebrecht un rol extrem de important în politica internă a lui Cuza. S-a achitat impecabil de el, după cum arată documentele, fără a renunța nici un moment să se intereseze de ale sale și să-și rotunjească averea în chip spectaculos și scandalos. Fiind urît de mai toți miniștrii, dar temut pentru rolul lui de pîlnie acustică, Liebrecht a fost arestat imediat după căderea lui Cuza Vodă și i s-a deschis un proces. Fuga lui Bogati la abdicarea lui Cuza Vodă para probabil o asemenea situație. Dar în afară de faptul că Liebrecht era perfect informat și că-l informa cu promptitudine pe domnitor nu știm nimic în cazul Barbu Catargiu. Se presupune deci că știutorul de toate director al telegrafului avea fatalmente indicii de existența unei urzeli anticonservatoare și împotriva lui Barbu Catargiu și pentru că aducea totul la cunoștință domnului se mai presupune că și acesta era informat. Este o construcție logică, rezistentă ca logică, dar fără valoare probatorie. Nu știm cîte informații circulau despre complot și de cît timp. Nu știm deci ce va fi știut Liebrecht și ce nu. Consulul francez de la Galați îl acuză de a fi fost chiar el acela care și-a asumat ca prieten al Domnitorului rolul izbăvitor de a elimina din cale obstacolul Barbu Catargiu. Dar și această construcție rămîne o presupunere, pentru că Liebrecht n-a putut fi acuzat de nimeni fățiș și numele lui a circulat doar oral între zvonurile legate de asasinat. Povestea asasinării lui Barbu Catargiu continuă să aibă mai multe necunoscute.

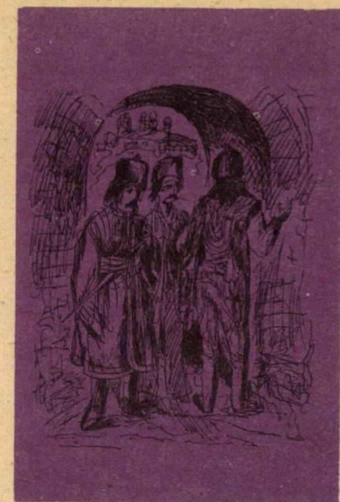
Ilustrații de Sabin Ștefăniță

SCURT BILANȚ 1862

Știm sigur că boierimea era urîtă ca agentă a unor puteri străine. Mai știm că țărănimea voia pămînt și conservatorii, aceeași boierime, se opuneau. Adăugăm că forțele democratice, radicale ale timpului încercau să ducă pînă la capăt ceea ce Revoluția de la 1848 nu dusese, între altele reforma agrară și o lege electorală mai bună. Știm că acestor deziderate se opuneau conservatorii. În fața lor stăteau radicalii și Domnul, uniți ca direcție, dar diferențiați ca metodă de lucru și de luptă. Știm, de asemenea, că liberalii erau tensionați din pricina interzicerii adunărilor lor politice, după cum mai știm că între Barbu Catargiu și Vodă Cuza se crease un conflict ireductibil a cărui miză era reforma agrară. În momentul în care lucrurile păreau insolubile și amenințau să aducă masele în stradă, printr-o fericită și izbăvitoare coincidență Barbu Catargiu este asasinat de o mînă necunoscută, chiar în ziua în care mai interzisese o întrunire liberală aniversară.

Deci, Barbu Catargiu știe că sînt oameni care-i numără zilele. Prieteni au venit să-i spună să nu se mai ducă la Cameră. Sîntem în 8 iunie. Soția este speriată. Prefectul de poliție, de față, îi dă asigurări. Primul ministru nu-i crede pe români capabili de asasinat politic, dar bagă într-unul din buzunarele hainelor un revolver. Merge la cameră însoțit de N. Bibescu. Respinge cererea de întrunire a liberalilor. Aceasta cade la vot. Iese din Cameră. Cupeul care trebuie să-l aștepte nu este însă de față. Cineva face semn cu o basma și nimeni nu-i acordă atenție. Semnal. C. Cantacuzino îl invită în trăsura lui. N. Bibescu, prefectul de poliție, care a dat asigurări familiei Catargiu îl ia în propria trăsură. Trăsura înaintează către clopotnița Mitropoliei. O trăsură din față își încetinește mersul și trăsura prefectului de poliție intră lent sub bolta Clopotniței. Se aud două împușcături. Prințul Ghica, fost prefect de poliție, strigă : „A tras în Catargiu !“ și fuge către clopotniță.

Caii speriați își iau vînt la vale. Cineva îl derutează pe prințul Ghica din urmărirea sa îndrumîndu-l către clopotniță și nu în jurul ei. După circa o sută de pași trăsura se oprește. Plagino ajunge primul vehiculul. Barbu Catargiu mai stă în poziția obișnuită, dar alunecă și sîngele întins pe spate dezvăluie atentatul. Primul președinte este mort. Prefectul de poliție N. Bibescu trimite pe Plagino cu Barbu Catargiu acasă. Ia măsuri ca un detașament de soldați și pompieri să înconjoare clădirea. După care pleacă la palat. Nimeni nu urmărește pe asasini dincolo de perimetrul Mitropoliei. Ceva nu e în regulă aici. Probabil că Plagino a întîrziat sau soldații nu și-au făcut datoria pentru că deputații coboară și se apropie de trătura atentatului pentru a-l vedea pe primul ministru împușcat. De altfel, de aici înainte totul se tulbură. Cercetările imediate sînt nule, informațiile primite nu sînt folosite cu promptitudine, iar instruirea cazului prezintă cîteva dereglări ciudate.

Semnalmentele obținute de la martorii oculari și trimise prin circulare peste tot duc la arestarea lui Dunca, dar acesta este eliberat. Dosarele nu cuprind interogatoriul lui și nici confruntarea cu armurierii. Despre confruntarea lui cu armurierii ne vorbește însă Valentineanu. El pretinde că aceștia nu l-au identificat a fi cel ce adusese pistolul la reparat, deși în mod sigur el era în cauză. Dar dacă pistolul a fost reparat de altcineva ? Bogati ne dă un detaliu interesant : el a fost tîlmaciul confruntărilor armurierului neamț și a calfelor sale cu bănuiții. Cine garantează un serviciu corect din partea lui Bogati ? Dacă va fi avut loc vreo confruntare a lui Dunca cu armurierii este probabil că traducătorul a fost Bogati. A existat vreo relație directă sau indirectă între cei doi ? În starea actuală a cercetărilor e greu de dat vreun răspuns.

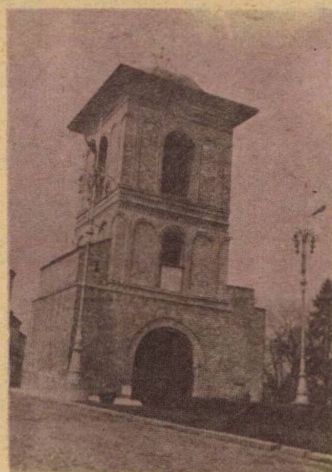
IPOTEZA DUBLEI VINOVĂȚII

Înverșunarea lui Alex. Lapedatu împotriva lui Valentineanu, ca și pasiunea cu care acesta îl livrează drept vinovat pe Dunca și-l scutește de bănuieli pe Bogati dă de gîndit. Aici în resortul ascuns nedeclarat al acestor două atitudini stă poate cheia problemei. Valentineanu era un om informat, ca gazetar liberal, și fusese și în serviciul de interne al țării. Depoziția lui oricît interes ar ascunde nu poate fi trecută cu vederea, mai ales pentru doza de adevăr involuntar pe care o conține. Lectura critică a izvoarelor ne-a învățat că și falsurile aduc probe sigure. Alex. Lapedatu îl consideră criminal pe Bogati instrumentat de N. Bibescu probabil sau mai sigur de Liebrecht. Valentineanu îl consideră criminal pe Dunca, ca urmare a propriului său fanatism politic. Dar amîndouă aceste propuneri ascund ceva. Probabil un fir la joncțiunea celor două ipoteze. Desigur, că se poate specula mult în jurul acestui caz. Dar se mai poate

formula o ipoteză plecind tocmai de la înverşunarea, mai mult sau mai puţin ascunsă, a acestor două intervenţii : Valentineanu şi Lapedatu.

Toate datele conduc la concluzia unei urzeli de culise, a unui complot cu mulţi colaboratori. Situaţia este elocventă la comiterea asasinatului, dar şi după aceea, cind compartimentele datoare să descopere pe făptaş nu colaborează, poliţia sabotînd Curtea criminală. Complicitatea nu s-a exprimat numai la nivelul faptei pe 8 iunie ci şi după aceea. Cercurile suspuse au cunoscut pe făptaş, dar n-au întreprins nimic eficient pentru prinderea lui. Dacă e vorba numai de unul. Ni se pare că părţile se ţin în şah una pe alta. Din această pricină trebuie elaborată o ipoteză cu dublă sursă a crimei : atît din direcţia camarilei domneşti, cît şi din direcţia liberală. Nici nu este obligatoriu să fie un singur făptaş, ci doi. Barbu Catargiu a fost ucis de un glonte, dar se vorbeşte de două focuri, de aspect simultan : unul care a lovit pe Barbu Catargiu, altul care a şuierat doar pe la urechile lui Bibescu. Dacă au fost doi criminali, unul a lovit cu eficienţă, probabil cel de pe partea primului ministru. Principalii bănuiţi de crimă : Bogati şi Dunca acoperă amîndoi cele două tabere interesate de dispariţia lui Barbu Catargiu. Unul, Bogati, venea dinspre cercurile venale ale camarilei a cărei mentalitate şi ţinută morală o are. Este capabil să fie un ucigaş plătit. Al doilea vine dinspre mediile liberale şi este după toate semnele un voluntar, dar un om care nu acţionează independent. Postulăm deci colaborarea mijlocită a lui Dunca şi Bogati. După toate probabilităţile cel care a lovit a fost Dunca. Era decis, avea spirit de sacrificiu, n-o făcea pentru bani. Nu-l interesează să se salveze şi nu-şi pregăteşte un alibi. Celălalt care vrea să profite îşi pregăteşte un alibi, trage foloase şi fuge atunci cînd Cuza Vodă abdică. Dar tot în Transilvania se retrage şi Dunca. Cei doi se întîlnesc la Pesta şi dacă ipoteza noastră este adevărată întîlnirea dintrei ei are un fond cinic : **„— Ai văzut, frate Dunca, zice Bogati acestuia, ai văzut că eu am scăpat ţara românească de Barbu Catargiu, duşmanul de moarte al neamului românesc ?... — Ce spui ! Bravo, frate Bogati ! Te felicit pentru eroismul tău, a răspuns asasinul Dunca pretinsului asasin Bogati... Dar bagă de seamă, Bogati, ca să nu te audă ungurii, căci or să te spînzure. — Nu-mi pasă mie de ei !“** Poate fi şi invers : Bogati să fi lovit, ceea ce nu modifică ideea cuplului.

ARHIVELE TAC CÎND NU SÎNT CERCETATE

Cu aceste dosare ale cazului Catargiu s-a petrecut un lucru aparte. Ele au fost „rezervate“, trecute în categoria „secretelor“, dar Alex. Lapedatu nu le găseşte de loc revelatoare. Depuse de D. Onciul ele sînt deschise de Alex. Lapedatu în 1923 şi date în public în 1933. Acesta din urmă a făcut cercetări întinse, a promis o revenire cu bogate date asupra lui Bogati, dar n-a mai făcut-o. Întîmplare sau nu ? În cazul Catargiu nimic nu pare a fi o întîmplare, de vreme ce la 70 de ani de la crimă un istoric vădeşte o vizibilă pornire împotriva unor mărturii.

Desigur ne putem întreba de ce n-au fost anchetaţi unii martori. Ei sînt astăzi morţi. Dar foarte multe dosare sînt la îndemîna noastră. Din ele putem afla multe : cine a semnat demiterea lui Deşliu ? Pe ce ştat de plată, cu a cui semnătură, a lucrat Bogati pentru poliţie ? Cine semnează actul de numire al lui Bogati în postul de inspector silvicultor al celor două Principate ? Alex. Lapedatu care avea la îndemînă aceste dosare n-a mai făcut-o. Mai este timpul s-o facem dacă dorim clarificarea cazului. Arhivele sînt mute, doar cînd nu sînt cercetate. Iar cazul Catargiu are şi pînă acum atîtea date încît poate fi de competenţa unui computer : încărcat cu datele trebuitoare el ne-ar oferi o rezolvare care a pasionat pe contemporani şi mai interesează şi posteritatea. Cine l-a ucis pe Barbu Catargiu ?

Mihai Ardeleanu

DESCIFRAREA ENIGMEI FRONTULUI DE LA SALONIC

„Aoleo, Sarrail, Sarrail,
Noi ne batem și tu stai !"

Comte de Saint-Aularie a fost ministrul Franței in România, în perioada 1916—1920. Curind după sosirea sa în București devine autoritatea reprezentativă a întregii Antante, în care calitate poartă ultimele negocieri cu guvernul român — încheiate prin semnarea tratatului politic și convenției militare dintre Antantă și România, la începutul lunii august 1916.

Exercitîndu-și activitatea diplomatică în anii dramatici ai acțiunii naționale a românilor pentru Unire, Saint-Aulaire a avut prilejul să cunoască temeinic sufletul poporului român, dragostea lui însetată pentru unitate și libertate ; de asemenea, și-a dat seama nemijlocit de vitejia ostașului român, de eroismul întregii noastre națiuni nevoită să treacă prin cumplite încercări în drumul ei spre Marea Unire. Saint-Aulaire avea să devină, alături de generalul Berthelot, unul dintre cei mai mari prieteni ai României — pe care o va înțelege și o va sprijini cu toată ființa sa și cu toată forța caracterului său de om integru, iubitor de adevăr și dreptate.

Mai mult, Saint-Aulaire a ținut să depună mărturie scrisă despre epopeea națională a românilor. În anul 1953, Editura pariziană Flammarion i-a tipărit volumul Confession d'un vieux diplomate, în care României îi oferă cu generozitate un întins spațiu (paginile 301—530). Confesiunile diplomatului francez sînt extrem de interesante pentru istoriografia românească a reîntregirii naționale. Noi ne-am gîndit să oferim, deocamdată, cititorilor un anume episod : cel în care Saint-Aulaire, încă din start (cum se spune), a intuit „defecțiunea Sarrail" pe frontul de la Salonic, pe care a încercat să o evite — însă fără succes.

Așa s-a făcut că la ceasul stabilit prin tratat să intre România în acțiune, Antanta se obligase ca deja cu zile înainte să declanșeze puternice ofensive pe frontul aliat de la Salonic (condus de generalul francez Maurice Sarrail) și pe frontul rusesc din Galiția. Însă, după cum se știe, cele două ofensive promise n-au avut loc. Coroborate și cu alte angajamente neonorate de Aliați, aceste defecțiuni au adus pe români — cu toată vitejia lor legendară — la tragica toamnă a retragerii armatei și refugiului populației civile în Moldova...

De ce n-a pornit Sarrail ofensiva la Salonic ? — anticipează Saint-Aulaire încă din mai 1916. Spre edificare, în cele de mai jos transcriem din cartea ministrului Franței în România, capitolul intitulat „Un exil dar nu singurul".

Stelian Neagoe

SAINT-AULAIRE

COMTE DE SAINT-AULAIRE
Ambassadeur de France

CONFESSION D'UN VIEUX DIPLOMATE

FLAMMARION, EDITEUR
26, Rue Racine, Paris

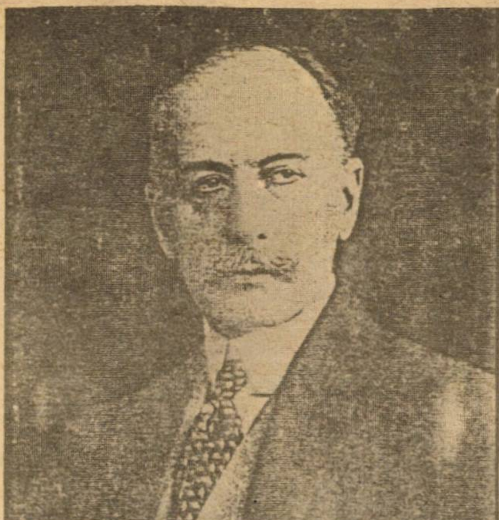
EN ROUMANIE 1916-1918

Capitolul I. UN EXIL DAR NU ŞI SINGURUL

Numirea mea în România. — În mai 1916, o telegramă sosită din partea lui Aristide Briand, pe atunci preşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru al afacerilor externe, îmi anunţă numirea mea în calitate de ministru al Franţei la Bucureşti şi mă invită să mă prezint la post cît mai repede posibil. Catastrofă ! — strigai întinzînd telegrama lui L. H. G. Lyautey şi imposibil de înlăturat căci cum să refuzi, în timp de război, să serveşti în acest avanpost al frontului nostru diplomatic ? „Aceasta e lovitura lui Philippe Berthelot [1]) — îmi zise Lyautey ; n-am să i-o iert. — Ai putea spune o dublă lovitură căci pe mine mă atinge şi mai puternic decît pe tine. Voi nu mă pierdeţi decît pe mine, lucru uşor de înlocuit ; dar eu te pierd pe dumneata care eşti de neînlocuit ; nu-i acelaşi lucru. — Voi nu mă pierdeţi, ci mă păziţi la fel cum o ştiu foarte bine şi eu te păzesc pe dumneata. — Fără îndoială, dar de departe ; şi prin aceasta, încă o dată deci nu este acelaşi lucru". Tristeţii că îl voi părăsi pe Lyautey, cu care colaboram de patru ani într-o strînsă intimitate spirituală şi sentimentală, se adăuga tristeţea despărţirii de viaţa mea de familie pentru un timp nedeterminat. Desigur, soţia mea care străbătuse călare pe catîr, de două ori, pe cînd era tînără, Anzii Cordilieri, ar fi înfruntat cu plăcere alături de mine hazardul unei călătorii pe care starea de război o complica şi mai mult ca şi tainele unui sejur într-un punct atît de nevralgic al Europei. Dar cum să-i expun pe copiii mei la toate acestea fără a mai socoti inconvenientul întreruperii studiilor lor ? Regretam, de asemenea, faptul că părăsesc o ţară unde nu aveam decît prieteni din care, de-a lungul a doisprezece ani de muncă, în epoca eroică a instalării noastre, făceam pentru mine o a doua patrie şi în care îmi amenajasem una din cele mai plăcute case în care am locuit vreodată, în mijlocul unei grădini imense unde prizonierii germani înlocuiau cactuşii cu trandafiri şi tăiau smochinii pentru a oferi largi vederi spre ocean.

În schimbul acestor sacrificii nu vedeam nici un beneficiu pentru cariera mea. Îmi spuneam chiar că România va fi sfîrşitul carierei mele. Nu ştiam decît un singur lucru despre această ţară : apartenenţa sa la Tripla Alianţă sub sceptrul unui Hohenzollern, logic vorbind, incompatibil cu o intrare în război în tabăra noastră... În acest timp, pariurile erau deschise în Europa asupra întrebării : va lupta România cu Germania sau împotriva Germaniei ? O telegramă sosită de la Londra, capitala mondială a pariurilor, îmi dădu de ştire că România apărea ca aliata noastră la 1 contra 5 ca aliată cu Germania. Aceasta este, gîndeam eu, de acum înainte cota viitorului meu diplomatic.

La două zile după primirea acestei telegrame fatidice, în timp ce mă grăbeam cu pregătirea plecării, poşta îmi aduse ecourile de la Quai

Auguste Felix Charles de Beaugoil, comte de Saint-Aulaire, ministrul Franței în România în timpul primului război mondial

d'Orsay. După părerea prietenilor mei, numirea mea la București nu era dictată, așa cum bănuisem la început, din dorința de a-mi face mie și lui Lyautey o defavoare, penalizînd acordul nostru contrar voinței birourilor. Era, mi se spunea, rezultatul unei întreceri între Philippe Berthelot și Paul Deschanel, președinte al Camerei, vechi coleg de școală, prieten și protector al titularului postului, M. Blondel. Din motive necunoscute — cel mai limpede era fără indoială o rivalitate de vedete — acești doi prinți ai Republicii se detestau. Pentru a demonstra că într-o situație inferioară din punct de vedere oficial, el deținea o putere superioară, Philippe s-a jurat să-l cîștige pe Blondel, principalul favorit al lui Paul în Carieră. De unde numirea mea din oficiu la București, dirijată în mod exclusiv împotriva președintelui Camerei, fără a atinge deloc interesul național care pretindea menținerea lui Blondel în acest post. Agent excelent, foarte popular ca și soția lui (una dintre cele mai frumoase femei din Carieră) în societatea românească unde reprezenta Franța de șapte ani, el avea mult mai multe șanse decît unul nou de a detașa România din Tripla Alianță sau cel puțin de a o menține în neutralitate. Nu i se reproșa — dar pentru o asemenea sarcină, era mai degrabă o forță — decît că este prea „românizat" din cauza lungii sale șederi, dind în căsătorie chiar pe unica sa fiică unui român foarte „franțuzit", dl. Cămărășescu. Prima mea grijă a fost, ca un omagiu adus adevărului dar și cu scop preventiv împotriva unei ostilități firești față de succesorul său, să-i scriu pentru a-l asigura că, departe de a fi provocat o asemenea măsură, eram și eu o victimă ca și el.

Aceiași informatori de la Quai d'Orsay adăugau că, înainte de a mă fi numit la București, Briand și Berthelot oferiseră postul la alte două persoane mult mai importante decît mine, Leygues și André Tardieu, în care ei presimțeau niște concurenți, doi viitori președinți ai Consiliului de Miniștri. Acești doi vulpoi șireți au reușit însă să se eschiveze, ceea ce nu era în puterea unui simplu diplomat de carieră ca mine.

În suferința mea, singurul de la care puteam să culeg cuvinte de îmbărbătare era Lyautey. Pe moment, aceste cuvinte le atribuiam mult bunătății lui, dorinței sale de a-mi alina durerile. „M-am gîndit mult la situația ta, îmi spuse el în timpul ultimei noastre întrevederi. Cu toată sinceritatea, cred că trebuie să fii felicitat pentru aceasta. M-am uitat pe harta Europei centrale și orientale. Am constatat că România se va mări mult mai mult prin înfrîngerea imperiilor centrale decît prin înfrîngerea Rusiei și mai ales se va mări definitiv. Opinia română, destul de puternică pentru a antrena un Hohenzollern aliat cu Germania la neutralitate, o va antrena mai ușor de la neutralitate la intervenție. România va urma deci exemplul Italiei. Balanța se va înclina deci mai devreme sau mai tîrziu în favoarea intervenției. Doresc ca ea să aștepte sosirea ta la București, vei avea astfel acest merit, chiar dacă nu ai nici un amestec".

După acest horoscop, Lyautey îmi dădu două sfaturi : „1. Odată sosit la Paris, mergi mai intii la Marele Cartier General înainte de a vedea Quai d'Orsay. În timp de război mai ales, serviciile sale de informații sînt foarte puternice. El te va documenta și orienta în așa fel încît le vei da ușor cite o lecție lui Briand și Berthelot. Îi voi scrie lui Pellé [2]) să fie la dispoziția ta ; 2. Anticipez poate despre ceea ce ți se va spune la Chantilly. Am privit, de asemenea, harta frontului oriental. Cheia, ca și cea a problemei românești, este la Salonic, de unde o ofensivă puternică ar face mai mult pentru a declanșa armata română decît toate negocierile diplomatice. Dar această cheie nu va juca sau va juca împotriva noastră pentru a închide poarta și nu a o deschide, atîta timp cît ea va rămîne în miinile lui Sarrail. Ar fi o crimă să-l lași pe acest politician incapabil de inițiativă, incapabil de a accepta autoritatea sa cu trupe străine, incapabil mai ales, din firea lui fiind prea republican, să colaboreze cu regi ; or, în sectorul său, nu sînt decît regi. Repetă-i acest lucru lui Joffre, lui Briand și lui Poincaré".

Problema Sarrail. După cîteva zile, sosind la Paris, îl găsesc la gară pe generalul Pellé, alertat de Lyautey. Luînd cina cu el, la restaurantul Larne, aflu mai multe lucruri despre ceea ce mă aștepta la București decît citind dosarele de la Quai d'Orsay. „Totul, îmi spune el, este ținut acolo prin inerția lui Sarrail, inerție pentru care Salonic și Chantilly își aruncă responsabilitatea. Salonic îi reproșează lui Chantilly că îi refuză mijloacele de ofensivă. Chantilly îi reproșează, cu mai mult temei lui Salonic, adică lui Sarrail, că nu folosește mijloacele de care dispune deja, ceea ce nu stimulează creșterea lor. Este vorba mai mult de o problemă politică decît militară. Imposibil să-l critici pe Sarrail fără a provoca la stinga ridicarea unui scut pentru apărarea acestui general «republican» și chiar radical atît de bine vopsit încît Marcel Sembat, principalul său protector, dar copilul teribil al partidului, pretinde că Sarraut (nume purtat de doi frați Maurice și Albert, șefi ai partidului radical) este pluralul de la **Sarrail.** Dar să supui un înalt demnitar al Franței masonice la controlul unui general frate al unui iezuit [3]), el însuși iezuit în uniformă ! Toți pontifii și-au acoperit fața și s-au resemnat în nenorocire. Joffre, care cred că a fost francmason, dar care are mai multă încredere în Castelnau decît în Sarrail, a trebuit să capituleze".

Generalul Pellé conveni cu mine o zi apropiată pentru o vizită la Chantilly unde vroia să luăm masa cu Joffre și Castelnau. Înainte de a mă părăsi, ținu să mă pună în gardă față de noul nostru atașat militar la București, colonelul D., care tocmai fusese numit. „Ne-a fost impus, îmi spuse Pellé, de către Legația din România, mobilizată de el sub motivul că, în calitate

de coleg de promoţie la Şcoala politehnică a generalului Iliescu, şef de stat major român, el va avea mai multă putere de acţiune asupra lui decît ataşatul nostru actual care îi este totuşi superior. Este un intrigant în care ar fi bine să nu te încrezi. În schimb, ai putea avea încredere deplină în agentul de la Bucureşti al celui de-al Doilea Birou, căpitanul Cartier [4]).

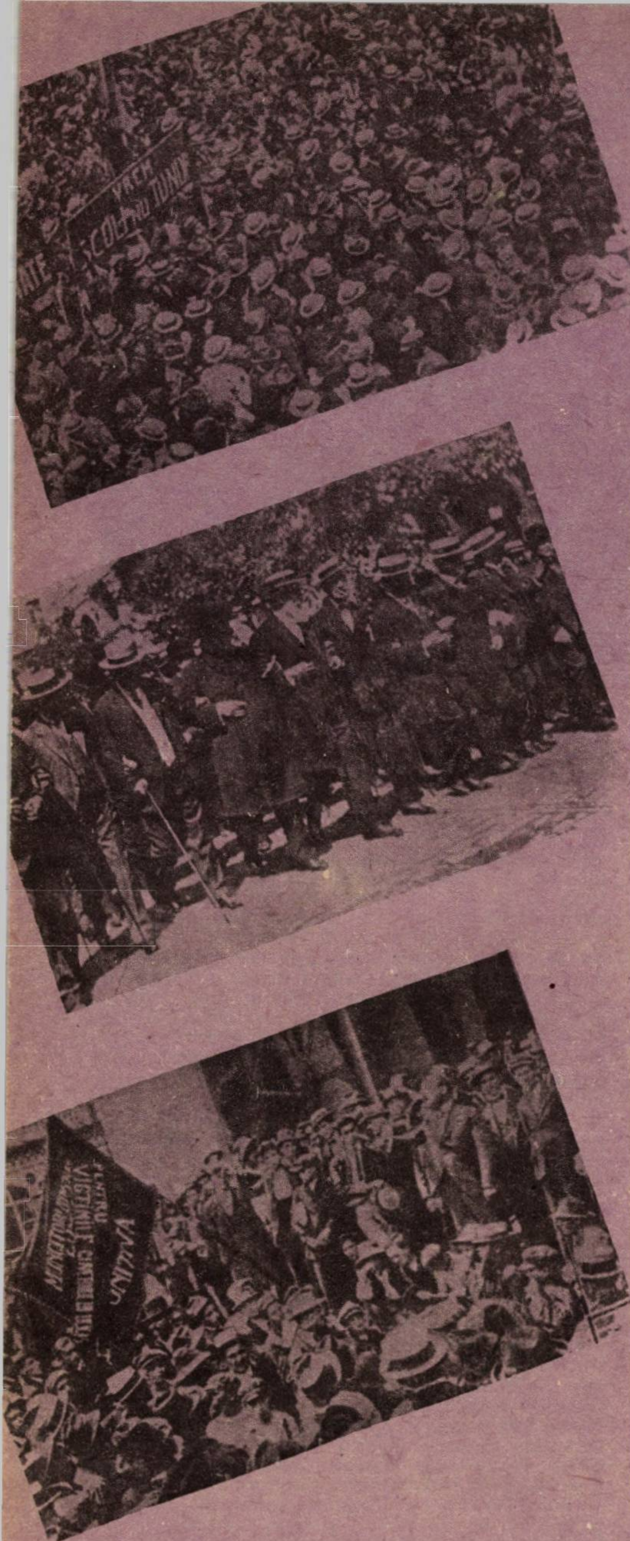
Astfel, în timp de război, învingătorul de la Marna, salvatorul Franţei, nu putea obţine nici rechemarea lui Sarrail, nici chiar numirea unui ataşat militar. De aceea, fără nici o iluzie abordai a doua zi la Quai d'Orsay problema Sarrail.

Philippe Berthelot, pe care îl văzusem înaintea lui Briand, mă primi cît se poate de cordial, cu o preocupare vizibilă de a-mi inspira mai multă recunoştinţă decît resentiment. „Este, îmi spuse el, în interesul carierei dumitale, pentru a fi împins în primele rînduri, că ţi-am pronunţat numele. Dumneata ai împotrivă-ţi tocmai acest nume şi neantul prieteniilor dumitale parlamentare. Neant care în ochii mei înseamnă un titlu (acest favorit al regimului împărtăşea pentru el dispreţul cel mai profund), dar nu în ochii tuturor arhonţilor Republicii. Şi cînd spun neant, nu spun tot adevărul, căci din lipsă de prieteni în Cameră, ai în extrema stîngă cîţiva duşmani fideli care, pe drept sau pe nedrept, îţi impută unele campanii de presă împotriva atitudinii lor în problema marocană. Dacă vei semna un tratat de alianţă cu România, nu ai putea ieşi din aceasta decît cu o ambasadă".

Berthelot nu-mi spuse mai nimic. După ce i-am mulţumit pentru bunăvoinţa sa, îl rugai să mi-o dovedească din nou pentru a-mi da drept asociat unul din vechii mei colaboratori din Maroc, Charles-Arsene Henry [5]), din Périgord ca şi mine, întru totul ales pentru a mă însoţi la Bucureşti unde şi-a petrecut o parte din copilăria sa pe lîngă tatăl său care a reprezentat acolo mult timp Franţa şi care a lăsat o amintire dintre cele mai bune. „De acord, îmi spuse Berthelot, şi îmi întinde un plic mare pe care l-a scos din sertarul biroului său : Iată nişte bani de drum pînă cînd se vor reglementa cheltuielile dumitale de călătorie". Fără această bunăvoinţă spontană la care nu credeam să fac apel într-un asemenea capitol, reglementările ministerului m-ar fi silit să fac cu anticipaţie aceste cheltuieli, mai mari în timp de război, ale unei călătorii foarte lungi pentru mine, pentru secretarul care mă însoţea şi pentru trei servitori în serviciul familiei înainte de război, de un devotament verificat.

Or, pentru a face faţă cheltuielilor unei călătorii de cel puţin treizeci sau patruzeci de zile (faţă de şaizeci de zile în secolul XVIII), nu avem nici măcar un ban drept remuneraţie. Ministerul, pentru a-mi grăbi retragerea, s-a grăbit să-mi dea în Maroc un succesor care primea vechea mea retribuţie în timp ce remuneraţia de la Bucureşti o incasa predecesorul meu pînă in ziua in care el îmi transmitea serviciile Legaţiei noastre. Eram deci, din punct de vedere contabil, între două şei. Pe plicul de la Berthelot era scrisă cifra de 50 000 franci. Franci-aur, adică într-o singură zi, toată remuneraţia mea pe un an. „Dacă va rămîne ceva din aceşti bani, spusei eu cu naivitate, voi informa cu siguranţă contabilitatea. — Fii liniştit, fondurile secrete nu o privesc". Acest izvor de bogăţie nu curgea numai pentru mine. În timpul vizitei mele, Berthelot dispăru de mai multe ori cu un plic în mînă, pentru a primi într-o cameră alăturată, unul cîte unul, ca la confesional, ziariştii care năvăleau în anticameră. „Nu sînt numai bani în aceste plicuri, îmi spuse Berthelot, ci şi temele articolelor care trebuie scrise".

Şi pentru a-mi da o lecţie, tratînd scrupulele mele aşa cum meritau, Philippe Berthelot îmi zise : „Dacă pe drum se întîmplă să nu mai ai muniţii, telegrafiază-mi şi le voi reînnoi de îndată". Încurajat de atîta largheţe a spiritului şi, deşi fără muniţii pentru o astfel de luptă, începui să-l atac pe Sarrail, folosindu-mă, fără a o spune, de întrevederea din ajun cu Pellé. Nu obţinui decît acest răspuns pronunţat răspicat pe un ton ca de oracol şi cu o pronunţie dentală prin care Philippe Berthelot sublinia sau punea în ghilimele cuvintele sale cele mai nesemnificative : „Sarrail este în-a-ce-laşi-timp-in-tan-gi-bil-şi-in-co-ri-gi-bil. Nu-i-nimic-de-fă-cut. Şi e de preferat ca ministrul să nu afle nimic". Scandînd aceste cuvinte, interlo-

cutorul meu, fixa asupra mea privirea metalică a ochilor săi albaştri, ca şi cum ar fi trebuit să-mi intre bine în cap acest sfat bun.

După ce a apăsat pe sonerie, Philippe Berthelot m-a introdus în cabinetul lui Briand care se ridică pe jumătate pentru a mă primi cu un aer obosit, întinzîndu-mi o mînă moale şi fină. Îl vedeam pentru prima dată. Verificai exactitatea acestei definiţii dată de unul din colaboratorii săi — care nu era însă Philippe Berthelot : o haimana aristocratică. Haimana el era prin neglijenţa ţinutei sale, prin şuviţele de păr revărsate în cîrlionţi peste vîrful urechilor, prin accentul său adesea de mahala al celebrului său „violoncel“ şi prin chiştocul de ţigară care îi atîrna de buza inferioară ; dar aristocrat prin rasa miinilor sale, farmecul şi autoritatea privirii sale ca şi printr-o perfectă dezinvoltură în ignorarea completă a problemelor de care era informat. Pe biroul său, biroul lui Ch. G. Vergennes, absenţa oricărui dosar şi chiar a oricărei hîrtii, doar un pachet de ţigări, ilustra ceea ce aflasem, şi anume predilecţia lui pentru lucrurile vorbite.

Nu aşteptam de la Briand un discurs asupra problemei intervenţiei române. El se limită doar la a mă presa să plec fără întîrziere la Bucureşti. În aceasta consta pentru el esenţialul, cîteva ziare de dimineaţă exprimînd surpriza lor de a nu mă fi prezentat la post după cincisprezece zile de la numirea mea, în timp ce călătoria mea va dura mai mult de o lună, lucru pe care Briand însuşi îl ignora. Pentru a-mi da o idee măreaţă despre misiunea mea, el folosi o imagine, suflată neîndoielnic de Berthelot : „Pe frontul din Orient, pîrghia lui Arhimede se află la Bucureşti. Acolo se va răsturna în favoarea noastră echilibrul de forţe prin intrarea în linii a armatei româneşti şi mai ales prin menţinerea Rusiei, graţie acestui exemplu şi acestui sprijin (despre a cărei abandonare lumea începea să se îndoiască) în beligeranţă“. Nu am crezut de cuviinţă să scot în evidenţă această cerere de principiu replicînd că intervenţia română postula încrederea în fidelitatea Rusiei faţă de aliaţii săi mai mult decît dacă această intervenţie ar fi garantat această fidelitate. Dar îndrăznii totuşi să spun : „Domnule ministru, dacă e vorba de Arhimede, atunci pîrghia lui este fără îndoială în Grecia, la Salonic, dar în mîini care nu fac nimic, în loc să se servească de ele pentru a ridica, dacă nu lumea, România şi a sprijini Rusia“. La adăpostul lui Lyautey şi fără a pune în cauză Marele Cartier General, enumerai toate argumentele pe care Briand le cunoştea la fel de bine ca şi mine, dar se făcea că le ignoră, în favoarea rechemării lui Sarrail şi a înlocuirii sale cu un şef mai calificat atît din punct de vedere militar, cît şi diplomatic. Credeam că pot invoca experienţa mea personală din echipa lui Lyautey pentru a-i numi în primul rînd pe Franchet d'Esperey, candidat al lui Joffre, pe generalii Gourand, Mangin, Henrys pe care i-am văzut mult timp cum munceau în Maroc. Această părere, cu toată înalta autoritate pe care se sprijinea, nu întîmpină decît o linişte de reprobare, marcată parcă de o oroare sacră care însemna : „Nenorocitule ! tu destrami vălul templului“. Tulburat de acest atentat inutil împotriva ortodoxiei republicane, mă grăbii să-mi iau rămas bun.

După Quai d'Orsay, prima mea vizită în lumea politică i-am făcut-o lui Paul Deschanel. Preocupat fiind de a-mi asigura cît se poate de bine raporturi bune cu predecesorul meu, dl. Blondel, gîndeam să-l rog pe prietenul său, preşedintele Camerei, să-i confirme ceea ce îi scrisesem despre inocenţa mea în tabăra care îl

lovea. „Am făcut-o deja, îmi spuse Deschanel. Știu foarte bine cum s-au petrecut lucrurile și dacă Berthelot, pradă unei adevărate isterii de orgoliu și de răutate, s-a dedat acestei agresiuni sălbatice împotriva lui Blondel, aceasta a făcut-o numai pentru faptul că el este prietenul meu. Dealtfel, guvernul nu procedează niciodată la altele. Același guvern se ferește de schimbare acolo unde ar fi necesar, la Salonic, de exemplu, unde ar scurta poate războiul cu doi ani".

A doua zi, o mașină a Marelui Cartier General mă conduse la Chantilly, unde, la masa lui Joffre, întîlnii din nou pe Pellé și pentru prima dată pe Castelnau. Despre acești doi oameni iluștri nu voi schița nici un portret. Voi nota numai că în judecata lor despre Sarrail, Castelnau aducea mai multă moderație tocmai pentru faptul că la polul opus al gîndirii politice și religioase, el nu dorea să se expună vreunei bănuieli de parțialitate, în timp ce Joffre, general republican și după unii francmason, se simțea mai liber pentru a deplînge neputința sa față de Sarrail, impus de francmasonerie. Castelnau îmi dădu acest sfat: „Sarrail este foarte vanitos; cînd vei sosi la București, adresează-i o telegramă măgulitoare salutînd victoriile sale viitoare, ceea ce îl va decide poate să se bată". După dejun, Joffre îmi explică pe hartă situația pe frontul oriental. Am putut astfel constata că generalul și statul său major cunoșteau mult mai bine aspectele diplomatice ale acestei situații decît cabinetul lui Briand. „Dacă va fi necesar, îmi spuse Joffre, de a antrena România, voi da lui Sarrail ordinul formal de a prelua ofensiva".

În ajun luasem cina cu Robert de Flers și ducele Luynes, desemnați la cererea mea de către Philippe Berthelot pentru a mi se alătura în curînd la București, primul mobilizat ca locotenent de infanterie în funcția în care va fi de necomparat cu ceea ce numim acum „atașat cultural", sau la propagandă, cuvînt care ar fi mai bine, în interesul lucrurilor, să nu fie pronunțat; al doilea, mobilizat ca și căpitan de cavalerie, pentru legătura cu palatul, unde, prin relațiile sale cu toate familiile suverane din Europa, prin tactul și farmecul său, va deveni repede „persona gratissima". În timpul mesei, Robert de Flers ne povesti printre alte amintiri de teatru disputa sa cu Jules Claretie, slab administrator al Comediei Franceze și atît de închistat, supranumit „Nalbă mare Cuceritorul", încît nu accepta în nu mai știu care piesă a lui, rolul unei mari vedete, Cécile Sorel, rol care i-l oferise autorul. La rugămințile acestuia, Jules Claretie spuse în cele din urmă: „Promit că-i voi da ordin. Dar va dori ea oare?". Ca o vedetă de teatru, Sarrail își măsura prestigiul cu independența sa. Îmi spuneam: „Joffre îi va da ordin să atace, dar va dori el oare?".

A doua zi după vizita la Chantilly, am fost primit de Poincaré. Constatam, fără mirare, că el cunoștea dosarul despre România și despre frontul oriental mai bine decît Quai d'Orsay și decît Marele Cartier General. Refăcui în fața șefului de stat procesul lui Sarrail, cu același insucces, în afară de faptul că liniștea de reprobare a lui Briand era mai degrabă re-

Exerciții de tragere efectuate de artileriștii români în poligonul de la Dadilov (1915)

semnată la Poincaré. Să fie oare numele lui Sarrail care îi inspira acest pesimism? Am plecat de la el cu aceste cuvinte nu prea încurajatoare: „Îți doresc mult noroc și aș fi foarte mirat dacă România ar merge". Înainte de a-l părăsi, știind prin Chantilly că Rusia se opunea prin toate mijloacele intrării în război a României și că în timpul călătoriei sale la Petersburg în preajma războiului, el cîștigase o mare influență asupra slabului și loialului Nicolai II, l-am întrebat dacă aș putea sugera în telegramele mele oportunitatea demersurilor personale din partea sa pe lîngă țar. „Poți să încerci", îmi răspunse el după un timp de ezitare și pe un ton reticent care se explică desigur la acest jurist.

Două muze pariziene ale României: Anna de Noailles, Elena Văcărescu. Înainte de a părăsi Parisul, am fost prezentat celor două muze pariziene ale României, Anna de Noailles și Elena Văcărescu, aceasta din urmă dublată și de o prezicătoare.

Anna de Noailles era și o muză a Republicii, oferind combatanților de stînga un foarte parfumat „săpun pentru bădărani", care le flata vanitatea fără a le răni conștiința, căci ea arbora steagul lor. Unul dintre ei, Joseph Reinach, o invită să ia masa cu Edmond Rostand, Capus și cu mine. Fără nici o armonie prestabilită între umila mea persoană și puternicul ginere al baronului Reinach, mare corupător al parlamentului în afacerea Panama în care părinții mei pierduseră o parte din averea lor, am făcut cunoștință cu ea și o vedeam cu fiecare ședere a mea în Capitală în timpul celor patru ani de colaborare cu Lyautey pentru a ne pune de acord asupra articolelor foarte utile pe care, sub semnătura de Polybe, le publica în „Figaro" în favoarea politicii noastre marocane [6]).

Anna de Noailles sosi, ca de obicei, cu o jumătate de oră întîrziere și, fără să se scuze, se trînti, epuizată într-un fotoliu; această femeie plină de viață, spunînd neîncetat că e pe moarte, găsea ușor ocazia trecerii la un monolog sedu-

cător și uluitor care-i anihila și pe vorbitorii la fel de strălucitori ca Rostand și Capus. Așezat alături de ea, primeam astfel prima lovitură din partea acestei femei-torpilă, întreaga spumă a acestui fluviu de cuvinte sau, mai degrabă, torent care îneca pe toți convivii și care ducea cu el în același timp perle și deșeuri, chiar și cîteva cadavre. În acea zi, în onoarea mea, regele și regina din România împreună cu guvernul au susținut acest joc de-a masacrul. Lipsă de gust și de milă față de mine, căci ea conchidea că niciodată România nu va fi în război cu Germania și că misiunea mea va fi un eșec total. Poeții însă nu sînt întotdeauna profeți. În acest pronostic era mai puțină clarviziune și mai mult orgoliu prost plasat. Ea își calomnia patria de origine unde nu se întorcea niciodată, afirmînd afectat că nu cunoaște altă patrie decît Franța sau mai degrabă umanitatea întreagă, singura demnă de geniul său universal.

Nu am mai întîlnit-o decît în timpul unei șederi la Paris, după război, la un dineu oferit ducesei Vendôme de către marchiza Belloy, soția atașatului naval la București, născută Bibescu, verișoară cu Brîncoveanu, o la fel de bună româncă și franțuzoaică. Anna de Noailles, după obiceiul știut și în ciuda protocolului, se lăsă așteptată timp de aproape o oră. Fără a se scuza, „divina contesă“ dădu o lecție de democrație. La invitația făcută de stăpîna casei : „Anna, fă o reverență frumoasă în fața alteței sale regale“, ea răspunse cu o piruetă și cu aceste cuvinte : „Eu nu fac plecăciuni în fața altețelor căci eu sînt republicană“, după care, singură, se instală într-un fotoliu.

Cealaltă muză română la Paris, Elena Văcărescu, forma prin prezența fizică și morală, cu Anna de Noailles, un diptic puternic contrastant. Aceasta, un suflet care te întrebai cum de și-a găsit un corp, un corp firav, minuscul, dar cu un cap mare, ai cărui ochi imenși și strălucitori o apropiau de o libelulă care nu e decît ochi și aripi ; cealaltă, un corp mare care și-a găsit un suflet și mai puternic decît el, un suflet lucid, pasionat ,simpatizînd cu toate puterile spirituale, ceea ce, după Titulescu, o înălța într-un „fragment incandescent de cosmos“. Ea se definea mai modest spunînd : „Sînt un monstru sacru“. În sufletul și în vorba ei, reunea lirismul și umorul, ironia și emoția. Forță a naturii, dar disciplinată de o gîndire clasică, ea își rezerva romantismul pentru științele oculte. Foarte mioapă, opunînd ochii ei pe jumătate închiși ochilor mari și larg deschiși ai Annei de Noailles, ea era prin aceasta și mai vizionară, ca și cum concentra întreaga acuitate a privirii sale asupra lumii invizibile, lumea sufletelor, a vieții sale interioare și a celorlalți.

Puțin chiromanțiană, vru să-mi examineze liniile mîinii : „Citesc foarte clar, îmi spuse ea, că vei semna în curînd tratatul de alianță dintre Franța și România“. Cum eu o întrebai dacă nu cumva ea își baza acest horoscop pe altceva decît pe linia mea de noroc, ea îmi răspunse : „Eu mă bizui și pe caracterul regelui Ferdinand. Îl cunosc bine, este înainte de toate un om al datoriei și, dacă trebuie, chiar al datoriei celei mai dureroase. El va face războiul cu Germania, patria familiei sale, cu moartea în suflet, dar el îl va face din datorie față de poporul său și Franța nu va avea un aliat mai fidel“. Acest „îl cunosc bine“ era singura ei aluzie la romanul său de tinerețe, întrerupt brusc printr-un decret al regelui Carol.

Ea îmi făcu cunoscut ceea ce la Quai d'Orsay părea să se ignore și anume că poporul român avea o conștiință atît de puternică despre solidaritatea destinului său și al destinului francez că la București, în ziua în care sosi vestea

Ororile războiului. După o bătălie din 1916

victoriei de la Marna, oamenii care pînă atunci nu se cunoșteau, se îmbrățișau pe stradă plîngînd de bucurie. „Vei găsi acolo, îmi spuse ea, o dragoste înflăcărată pentru Franța“. Tot ea îmi spuse că regele Carol murise de disperare dîndu-și seama de neputința sa în a obține din partea poporului său punerea în aplicare a angajamentelor sale față de vărul lui de la Berlin.

După moartea regelui Carol, Elena Văcărescu reveni la București, în timpul neutralității României. Ea transmise ministrului Germaniei, von Bush, și ministrului Austriei, contele Czernin, rugămintea de a nu o recunoaște, căci nu le va răspunde la salut, „întrucît, zicea ea, eu sînt în război“.

Legat de aceasta, îmi povesti anecdota următoare despre prințul și prințesa Bülow în timpul cînd această familie reprezenta imperiul german la București.

Bülow, un mare senior mitocan, nu avea nici un fel de tact. Invitată la un dineu dat de Legația Germaniei, Elena Văcărescu nu este așezată după rangul său de domnișoară de onoare, contrar voinței regelui Carol pe care îl informează. El își reînnoiește observațiile pe un ton atît de categoric, încît ea va fi invitată la un al doilea dineu, unde se așeză în dreapta lui Bülow care îi face, însă, o scenă din cauza a ceea ce el numește indiscreția ei. „Nu e vina mea, spuse ea. Cînd sînt invitată la un dineu în corpul diplomatic, regele pretinde să-i raportez totul : convivii, conversațiile, locurile etc. — Acești Hohenzollerni, spuse Bülow, sînt niște oameni imposibili. — Voi spune și acest lucru regelui“. Regele Carol se considera ca șef al ramurii vechi a familiei Hohenzollern. La același dineu, Elena Văcărescu remarcă, nu fără surpriză, goliciunea mesei, splendid ornată cu flori la dineul precedent. D-na Bülow, o italiancă seducătoare, îl prefera pe atașatul militar soțului ei. Consilierul, un gentilom saxon, îi făcuse cadou un vas de masă foarte frumos din porțelan de Saxonia care acoperea masa de flori în zilele de recepție. Ospătarul șef se apleacă

și spuse foarte discret cîteva cuvinte la urechea stăpînei care la rîndul ei răspunse cu voce tare: „E bine“. Ea tocmai aflase că saxonul, informat de amabilitățile ei față de atașatul militar, spărsese cu cîteva clipe înaintea dineului, vasul și aruncase florile în stradă. Regele Carol aflase acest lucru printr-un valet de-al lui Bülow plătit de el.

Călătoria de la Paris la București în 1916 — În 1916, starea de război, făcînd teritoriul Puterilor Centrale de netrecut pentru mine, mă obliga să traversez două mări, Anglia, Suedia, Norvegia și întreaga Rusie, schimbînd de opt sau nouă ori trenul, în treizeci, patruzeci sau cincizeci de zile. [...]

Am fost primit în România, oficial membră a Triplei Alianțe și guvernată de un Hohenzollern, ca aliat, prieten și frate. După ce a aruncat o privire pe pașapoartele noastre, inspectorul de serviciu îmi ceru permisiunea de a-mi strînge mîna, apoi dispăru pentru a semnala prezența mea șefului de gară. Cîteva clipe mai tîrziu, gara era pavoazată cu steaguri românești și eram invitat să beau o cupă de șampanie in cinstea victoriei Franței, timp în care cele două fete din casă cîntau la patru mîini **La Marseillaise** la pianul lor. Toată lumea vorbea o franceză excelentă în timp ce la frontiera rusă nu putusem comunica cu autoritățile decît cu ajutorul interpretului. Compartimentul de dormit care îmi era rezervat nu avea nimic din cel al ducelui rus, dar era plin de flori așezate în așa fel încît reproduceau cele trei culori ale drapelului francez, cu delicatese din abundență pentru drum. Niciodată, chiar la capătul lumii, nu m-am simțit atît de derutat ca în Rusia. Niciodată, chiar în Franța, nu am respirat atîta dragoste pentru Franța ca în familia acestui șef dintr-o mică gară românească al cărui nume nu mi-l mai amintesc.

De la „Capșa“ la palatul regal. — Euforia unei asemenea primiri dispăru a doua zi dimineața în gara București cînd consilierul Legației, Maurice Lacombe[7]) venit să mă întîmpine, îmi spuse : „Ce pacoste pentru dumneavoastră ca și cadou de sosire fericită aici ! Blondel nu vrea să vă predea serviciul Legației. Pentru a doua sau a treia oară, el crede că România va semna alianța. Dacă nu se înșeală, nu aveți decît să vă întoarceți pînă la Paris. Dacă se înșeală, nu o vom ști decît peste cîteva zile și pînă atunci veți fi în situația cea mai falsă, închis în camera dvs. de hotel fără a vedea pe nimeni“. Apoi Lacombe ne conduse la „Capșa“, cel mai bun restaurant din oraș cu numai cîteva camere pe care le reținuse pentru noi. Aici voi fi mai liniștit, spunea el, decît în marele hotel modern de la Athénée, invadat de agenți germani.

Puțin mai tîrziu, Lacombe mă prezintă colegului pe care ezitam să-l numesc predecesorul meu întrucît nu mai eram sigur că voi fi succesorul său. Blondel, pe care îl vedeam pentru prima dată, mă primi cu curtoazie și chiar cordial, nu însă fără o anumită ironie în condoleanțele sale pentru eventuala mea întoarcere la Paris dacă previziunile sale s-ar adeveri. El mă asigură că nu-mi purta pică de urîtele procedee de la Quai d'Orsay, inamicul nostru comun, de unde și frăția dintre noi. „Dealtfel, adăugă el, în timp de război, problemele persoanelor și interesul carierei noastre nu mai contează. Totuși, îmi veți permite să vă spun că interesul comenzii (misiunii) dvs. mă reține, cel puțin provizoriu, la postul meu. Dacă pretindeți să intrați dvs. imediat în posesia lui, mă voi înclina, dar : sau veți semna tratatul peste două-trei zile, fără a fi implicat cu nimic și toată lumea va considera gestul ca

Blondel, predecesorul lui Saint-Aulaire în funcția de ambasador al Franței

fiind neelegant ; sau negocierile vor mai dura sau chiar vor eșua și veți avea răspunderea cel puțin aparentă“.

I-am răspuns : „M-am decis, fără nici o ezitare, din spirit de dreptate și colegialitate, mai mult decît din grijă de eleganță morală, să vă las satisfacția semnării tratatului pe care l-ați negociat dacă această semnătură este iminentă. Iar dacă situația prezentă se va prelungi mai mult de o săptămînă, o vom supune prin telegramă Parisului“. Blondel îmi strînse mîna cu căldură avînd în privire expresia unei recunoștințe pe care perioada următoare o va demonstra cu toată sinceritatea. Eu însumi eram atît de mișcat că am răspuns acestui elan printr-o îmbrățișare călduroasă.

Situația mea nu întîrzia să devină falsă dincolo de toate temerile mele. Nu ieșeam din camera mea dar nici nu puteam ține ușa încuiată șefilor din opoziție, campionii cei mai arzători ai războiului alături de Franța : Take Ionescu, N. Filipescu, M. Cantacuzino etc... După părerea lor, puternicul prim-ministru Brătianu îl amăgea pe Blondel, lăsînd să treacă momentul cel mai prielnic pentru a interveni dacă o presiune puternică a Franței nu va întrerupe brusc aceste tergiversări. Camera mea devenea astfel, fără voia mea, un centru de opoziție, ceea ce nu va ușura primele mele raporturi cu un prim-ministru neîncrezător. Aceeași cameră îmi era, de asemenea, tot fără voia mea, un post de ascultare pentru cuvinte care nu-mi erau destinate. Situată deasupra restaurantului, ea înregistra prin ferestrele deschise în această lună de iulie caniculară ecourile banchetelor de despărțire oferite d-lui Blondel de diferite grupări ale coloniei franceze, banchete de la care inexistența mea oficială mă excludea. La ora toastelor, îi auzeam pe oratori defăimînd guvernul nostru vinovat de a expune pericolului interesele noastre cele mai grave dîndu-i, în situația actuală, un asemenea succesor, cunoscut numai prin activitatea lui marocană și pe care nimic nu-l făcea capabil pentru o misiune atît de delicată. Îl auzii, de asemenea, fără surprindere, pe dl. Blondel făcînd nu elogiul guvernului nostru, ci

Ion I. C. Brătianu

pe-al meu, reamintind că girînd un timp 'ndelungat Ambasada noastră din Viena nu ignoram deloc întrebările (chestiunile) care mi s-ar pune în noul meu post. El cerea compatrioților noștri de a-mi dovedi tot atîta încredere și devotament ca și lui însuși.

După zece zile, am mers pentru a doua oară la Legație pentru a cere, de acord cu dl. Blondel, instrucțiuni de la Paris. A doua zi, o telegramă de la Briand îi ordona să-mi ofere postul, în afara cazului cînd negocierea și-ar atinge scopul în patruzeci și opt de ore de la primirea acestei telegrame. Întrucît acest lucru nu s-a întîmplat, dl. Blondel se supuse, nu fără strîngere de inimă, dar fără a lăsa să se vadă nimic.

Desigur, nu neglijasem nimic pentru a căuta să-l împac, dezarmîndu-l de prejudecățile lui împotriva mea și atenuînd, neputînd să abat, o lovitură atît de dură. Totuși, eu nu așteptam ceea ce îmi dădu el, concursul fără rezervă al experienței sale și al prieteniilor sale în timpul celor patru ani ai misiunii sale în România, unde se instală la ginerele lui, mai întîi la București apoi la Iași, după ocuparea Capitalei de către inamic. Mai mult decît lui sau mie, meritul unui asemenea exemplu de adevărată frăție, de patriotism și de abnegație revine vechii „Cariere", înaltă școală a acestor virtuți.

După remiterea serviciilor Legației, Blondel mă însoți la primul ministru Ion Brătianu care locuia la cîțiva pași de Legație. În timpul celor patru ani ai șederii mele foarte active în România, nu am intrat niciodată în Ministerul Afacerilor Externe. Președintele Consiliului de Miniștri nu-i lăsa decît fleacuri și trata direct cu miniștrii străini.

Ion Brătianu, „frumoasa odaliscă", cum îi spuneau dușmanii, ca și cum apatia orientală a ochilor săi magnifici nu era luminată de fulgerul unei voințe implacabile, mă primi cu o înaltă curtoazie dar rece. Nu îmi ascunse faptul că deplîngea schimbarea survenită la Legația Franței. Apoi, printr-o aluzie transparentă la opozanții pe care i-am primit, el mă puse în gardă împotriva „agenților iresponsabili" care, dacă i-ai lăsa, ar antrena țara într-o catastrofă fără nici un profit pentru cauza noastră. „Sînt hotărît, zise el, să merg cu dvs., dar la timpul potrivit și cu garanțiile pe care le cere salvarea țării mele. Cei care nu au ezitat să violeze neutralitatea belgiană ar ezita și mai puțin să ocupe o țară care le este aliată din punct de vedere juridic. Pe de altă parte, Rusia nu și-a luat încă angajamentele pe care le consider indispensabile, deși semnătura ei nu are nici o valoare, deoarece Franța ar depune cauțiune pentru ele".

Brătianu, un vechi elev al Școlii noastre politehnice și foarte familiarizat cu literatura noastră, se exprima într-o franceză foarte corectă, cu un amestec de suplețe și autoritate. Partizanii noștri cei mai geloși îi reproșau un exces de prudență și anunțau că dorind foarte mult să-și pună toate șansele de partea sa, el s-ar decide prea tîrziu. Blondel îl numea foarte just „un cămătar de timp". El excela în a cîștiga cît mai mult timp fără să-și obosească partenerul. Un viitor apropiat va descoperi în el calități și mai mari care îl fac ca pe unul din cei mai mari oameni de stat ai generației sale. mult mai mari decît și cei trei : Wilson, Lloyd George, Clemenceau. Nimic mai firesc : pentru țări mici, oameni mari. Fără a anticipa asupra atîtor critici discordante în jurul Tratatului de la Versailles, „acest depozit de exploziv" care va face în curînd să sară lumea într-o catastrofă fără precedent, voi nota numai că acest „Consiliu suprem", responsabilul unui asemenea mare defect, ar fi fost inspirat să ceară, pentru a-l urmări în continuare, avizul unui Brătianu sau unui Venizelos.

Cu ocazia primei mele întrevederi cu Ion Brătianu, am înfățișat o problemă care era urgentă pentru mine, dar și simplă în același timp : cea a prezentării scrisorilor mele de acreditare. Acest ritual este însoțit în principiu de un schimb de alocuțiuni pregătite în comun dinainte pentru ca suveranul sau șeful statului să reia în răspunsul său tema schițată de către noul venit asupra raporturilor dintre cele două țări ale lor. Cum să ignori acest lucru în timpul războiului fără a fi ridicol ! Și cum să vorbești fără pericol chiar și în termenii cei mai vagi ? Robert de Flers, sosit recent la București, îmi propunea, rizînd, schema a două alocuțiuni anodine fără însă a fi întru totul lipsite de actualitate. Autorul „Regelui", în care face să vorbească atît de bine pe cei mari ai lumii de azi pentru a nu spune nimic în final, ar fi introdus astfel o scenă de comedie ușoară într-o dramă enormă. Dar el [Robert de Flers] avea prea mult gust pentru a aproba un amestec atît de monstruos al genurilor. Gîndea ca și mine că ne aflăm într-unul din acele cazuri în care lipsa de valoare este semnificativă și unde nu te înțelegi bine decît în liniște. Aceasta era mai ales opinia lui Brătianu. Pentru a veni în întîmpinarea dorinței sale i-am spus : „Vom suprima alocuțiunile și, firește, mă voi feri de orice aluzie la evenimente. Dealtfel, protocolul dă maiestății sale privilegiul de a conduce întrevederea. Mă voi limita deci să răspund la întrebările sale".

Cu multă grabă, regele a ales o dată foarte apropiată pentru această audiență solemnă. Brătianu îmi recomandă să o țin secretă. Totuși, în împrejurimile palatului, vecin cu Legația, o mulțime numeroasă aclama Franța în timp ce eu coboram din prima mașină împreună cu colaboratorii mei diplomatici. Aclamațiile se înmulțiră cînd, dintr-o a doua mașină, coborau în uniforma pe atunci cea mai glorioasă din lume, atașatul militar, colonelul D..., atașatul naval, căpitanul de vas marchizul Belloy, foarte popular la București pentru seducția sa personală și prin căsătoria sa cu o descendentă

a familiei Bibescu, căpitanul duce Luynes și locotenentul Robert de Flers.

Regele Ferdinand mă primi cu Ion Brătianu in dreapta lui și cu întreaga sa gardă civilă și militară numeroasă în spatele lui. Prezența lui Brătianu îmi amintea de convențiile noastre, și prezența atîtor alți martori, incompatibilă cu orice aparteu, îmi demonstra necesitatea. Totuși, regele, foarte timid, aflasem acest lucru, cu oamenii pe care îi vede pentru prima oară, chiar în împrejurări obișnuite, era victima unei emoții atît de puternice, încît vedeam cum tremurau în miinile sale scrisorile mele de acreditare, în timp ce, imediat după ce le-a primit, le întindea la unul din ajutoarele sale din gardă. Fiind necunoscut, cu toate asigurările date de mine primului său ministru, el se temea desigur din partea mea pentru unele cuvinte destinate să sondeze intențiile sale sau chiar să obțină un angajament aparent. Prezența tuturor acestor francezi în uniformă făcea și mai cumplit cazul de conștiință care il tortura. Mă simțeam impresionat de milă, dar și de admirație pentru acest (...) rege a cărui înfățișare purta stigmatele unei teribile lupte interioare.

Protocolul cuprindea prezentarea noastră la regina Maria care ne aștepta într-un salon vecin, singură, cu o doamnă de onoare., ceea ce permitea mai multă familiaritate decît în prezența numerosului stat-major regal, fără a mai ține seama de faptul că, în familie, regele era timid pentru amîndoi. [...]

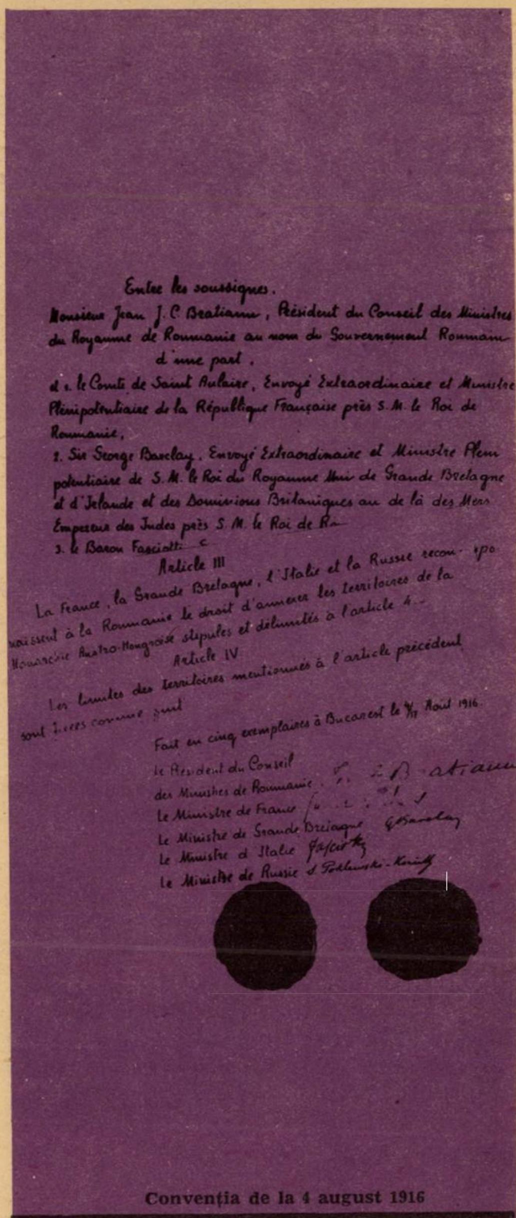
Prezența lui Robert de Flers dirijă mai întii conversația spre teatru. Cum să vorbești despre teatru de bulevard fără a vorbi de modă ? Evitînd orice aluzie față de război, îndrăznirăm să o complimentăm pe regină pentru rochia ei in tomuri strălucitoare (...)

Acest Hohenzollern catolic este, într-adevăr, cit se poate de latin pentru un german, prin credința sa și prin unele din înrudirile sale. Regele și regina devin aliații noștri înainte de toate pentru că sînt români, în virtutea legii naturale și tutelare care naționalizează prompt dinastiile străine.

Or, nu există o patrie mai îndrăgită de copiii ei decît patria română. Ei o iubesc pentru că ea este blîndă, veselă, maternă, fecundă (...)

România și Franța. — Plecasem din Paris fără instrucțiuni din partea guvernului și fără noțiuni cu adevărat utile asupra raporturilor dintre Franța și România.Nu le găsești în dosarele studiate în grabă ale ministerului. Puținele lucruri pe care le știam, le datoram Elenei Văcărescu, marea poetesă la Paris prin afinitățile sale.

Pentru a suplini acest lucru începusem să merg, chiar de la sosirea mea, la „școala“ celui mai tînăr dintre colaboratorii mei, Charles-Arsène Henry, tovarășul meu de drum și de hotel-restaurant „Capșa“, unde locuia ca și mine.

Entre les soussignés.
Monsieur Jean J. C. Bratiano, Président du Conseil des Ministres du Royaume de Roumanie au nom du Gouvernement Roumain
d'une part,
et 1. le Comte de Saint Aulaire, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire de la République Française près S. M. le Roi de Roumanie,
2. Sir George Barclay, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plenipotentiaire de S. M. le Roi du Royaume Uni de Grande Bretagne et d'Irlande et des Dominions Britaniques au de là des Mers Empereur des Indes près S. M. le Roi de R.
3. le Baron Fasciotti

Article III

La France, la Grande Bretagne, l'Italie et la Russie reconnaissent à la Roumanie le droit d'annexer les territoires de la Monarchie Austro-Hongroise stipulés et délimités à l'article 4.

Article IV

Les limites des territoires mentionnés à l'article précédent sont fixées comme suit

Fait en cinq exemplaires à Bucarest le 4/17 Août 1916.

Le Président du Conseil des Ministres de Roumanie
Le Ministre de France
Le Ministre de Grande Bretagne
Le Ministre d'Italie
Le Ministre de Russie

Convenția de la 4 august 1916

El avea asupra mea două superiorități : aceea a unui precedent sejur la București cu tatăl său, unul din predecesorii mei, și mai multă libertate. Incognito și claustrarea neafectîndu-l, îl rugai să completeze de urgență documentarea sa pe lîngă prietenii săi români.

El îmi făcu cunoscut că „sora noastră latină“, după expresia consacrată, este în același timp mai mult și mai puțin. Din punct de vedere etnic, România este cel mult verișoara noastră, într-un grad greu de controlat, ca și acela al înrudirilor dintre popoare și chiar între diferitele familii ale aceluiași popor.

Mulţimea plimbîndu-se pe Calea Victoriei „între Capşa şi Palat" ● Cafeneaua şi restaurantul Capşa, în 1916 ● Piaţa Sărindar ; în dreapta, Capşa

Excluzînd jignirile şi rivalităţile vecinătăţii, depărtarea fizică întăreşte intimitatea morală. Între România şi Franţa, nu există un zid despărţitor sau de succesiune ca în cazul celorlalte surori latine ale noastre, Italia, sau al verişoarei noastre, Spania.

Istoria se potriveşte cu geografia în favoarea acestei intimităţi. Găseam în România mai mult decît o soră a Franţei, unită cu ea mai degrabă prin identitate decît printr-o simplă fraternitate, şi identitate prin esenţialul geniului nostru, după eliminarea accesoriilor, a lucrurilor întîmplătoare, a accidentelor. Oglindă în care contemplam imaginea înfrumuseţată a patriei mele, fără grimasele politicii noastre interne despre care nu mai se vorbea niciodată şi din care cauză România va fi în curînd o victimă. Robert de Flers exprimă această identitate salutînd cele două drapele ale noastre (drapelul român este albastru, galben, roşu), „cele două drapele ale noastre atît de asemănătoare încît e de ajuns o rază de soare asupra unuia sau de o picătură de rouă pe celălalt pentru ca ele să fie cu totul asemănătoare".

Comte de Saint-Aulaire

---

(1) Pe atunci şef atotputernic al Cabinetului lui Briand.

(2) Generalul Pellé, vechi ataşat militar la Berlin, şef de stat major al lui Lyautey la Rabat, unde l-am cunoscut şi apreciat, ajutor de şef de stat major al generalului Joffre în 1916.

(3) Aluzie la un proiect de misiune Castelnau la Salonic.

(4) Căpitanul Cartier a fost trimis în România cu mult timp înaintea mea pentru a aprecia mijloacele sale militare şi dacă se poate, pe cele ale inamicului pe frontul de Sud-Est. După intrarea în război a regelui Ferdinand, el trebuia să se ocupe de cel de-al Doilea Birou român. Misiunea sa a rămas secretă atîta timp cît era necesar pentru a nu atrage atenţia Puterilor Centrale. Preşedintele Consiliului, Brătianu, om de stat foarte secret într-o ţară în care secretul nu este prea ascuns — încă o asemănare cu noi — aprecia competenţa sa excepţională şi tăria caracterului său. El îi acordă o încredere pe care şi-o refuza propriilor sale servicii „secrete" ; îi uşură misiunea şi făcu din el unul din rarii săi confidenţi. Căpitanul Cartier deveni pentru mine un colaborator cu atît mai preţios cu cît mai ales nu puteam conta pe acelaşi devotament pe lîngă ataşatul militar numit împotriva voinţei mele şi foarte gelos de influenţa justificată de care, acest ofiţer, de un grad inferior faţă de el, se bucura faţă de Legaţia Franţei şi de şeful guvernului român. Exemplu, între multe altele, de anarhia noastră naţională care domnea şi în armată, cu tot războiul care era şi care pretindea mai mult decît oricînd unitatea de conducere la toate eşaloanele.

(5) Mort la capătul unei cariere strălucitoare, ambasador în Japonia, în 1955.

(6) Joseph Reinach a apărat întotdeauna politica noastră marocană. În timpul şederilor mele la Paris, îl întîlneam la diferite dejunuri-propagandă, organizate de către „Comitetul Africii Franceze", care invita parlamentari şi ziarişti pentru a-i angaja în răspîndirea acţiunilor noastre. La unul din aceste dejunuri asista şi marchizul Segonzac, eroicul explorator al Marocului. El povestea cum, capturat de un trib din Atlasul Mijlociu, fusese eliberat după ce a plătit drept răscumpărare suma de 1 200 pesetas (adică 750 franci), preţ cu mult inferior pentru valoarea prizonierului şi la cursul normal, în timp ce corespondentul Walter Harris de la „Times" la Tanger, capturat aproape în acelaşi timp, dar de către un alt trib, a fost eliberat contra sumei de 500 000 franci. „Nu te considera jignit domnule, îi spuse Joseph Reinach lui Segonzac, noi l-am avut pe Hristos pentru treizeci de dinari".

(7) Din Périgord ca şi Charles Henry şi ca mine mine însumi, Maurice Lacombe este unul din aceşti colaboratori care rămîn prieteni.

Cărări pierdute ?

Cărări regăsite

Vara lui 1974. Pe aeroportul din Cairo aterizează un avion al companiei Pan Am. În el, o echipă de cercetători de la Universitatea statului Michigan, sosiți în capitala egipteană pentru a radiografia mumiile faraonilor. O împletitură de nopți și zile, tehnică și inteligență și concluzie detonantă : faraonii nu aparțineau tribului nubian, băștinașii vechiului Egipt !

Siberia. În apropierea orașului Vladimir, cîțiva cercetători sovietici sînt uimiți de ceea ce dezgroapă : un ac de os, pentru cusut, vechi de 27 000 de ani !

Nevada. Profesorul Luther S. Cressman de la Universitatea statului Oregon descoperă, în peștera Lamos, 200 de perechi de sandale împletite, ceva în genul celor ce se poartă astăzi la Miami sau St. Tropez. Vîrsta : 9 000 de ani !

Oricum, de sandale nu ducem lipsă ; ba, chiar ne putem lăuda şi cu modele anterioare ! Intr-un zăcămînt carbonifer, tot de prin Nevada, amprenta unui asemenea model conţine şi detalii vizibile ale împletiturii. Proprietarul a trecut pe acolo acum 15 000 000 de ani ! Şi totuşi, colegii noştri, arheologii, nu ne dau mai mult de 2 000 000 de ani. Ale cui sînt urmele ?

Peru. Conchistadorii spanioli îi predau vice-regelui, Don Francisco de Toledo, un cui de fier, lung de 18 cm. Dotat, din familie, cu o cultură apreciabilă, acesta îi estimează „incubaţia" la cîteva zeci de mii de ani şi-l păstrează ca „souvenir". Al cui era cuiul ?

Numărul din 24 decembrie 1851 al ziarului londonez „Times" relatează descoperirea, într-o bucată de cuarţ aurifer — provenind dintr-un zăcămînt californian — a unui cui cu o floare perfect rotundă !

Din nou, în Nevada. In anul 1865 a fost dezghiocată dintr-o bucată de feldspat, extras de la Abbey Mine, o bucată de metal, de aproximativ 2 inch, ce nu oxidase, deşi trecuseră milioane de ani de la elaborare. Putem vorbi de oţel inoxidabil ? !

Utah. Săpîndu-se o nouă galerie într-o mină de cărbuni de la Wattis, au fost descoperite mai multe tuneluri din vremuri necunoscute. Cine se ocupa cu mineritul, dacă indienii nu cunosc această îndeletnicire ? !

Lesotho. La Ngwenya, s-a găsit o mină de fier ce a fost exploatată acum 43 000 de ani. De cine ?

O ţeastă de zimbru, veche de 200 000 de ani, rinjeşte din glodul neantului, avînd osul frontal străpuns de un glonte ! Păi, parcă pe atunci nu se inventase nici măcar arcul !

Pe malul stîncos al unei rîpe de lîngă Alice Springs, în inima Australiei, Michael Terry descoperă imaginea unui „păstor", înalt de 2 m şi purtînd o mitră pe cap. Ne surprinde tehnica total diferită de maniera aborigenilor indigeni.

Italia, 1959. Intr-o mină de cărbuni a fost descoperit un schelet fosilizat de om, a cărui vîrstă s-a estimat la peste cîteva milioane de ani. Cine să fi fost fericitul posesor ?

Denis Saurat identifică în marele calendar de piatră de la Tiahuanaco, America de Sud, capete de toxodoni, animale preistorice dispărute acum cîteva zeci de milioane de ani. De unde au apărut ?

Aceste descoperiri izolate şi interpretabile constituie puncte de probabilitate cu privire la existenţa unor alte civilizaţii de pe acest pămînt.

Cum să interpretăm transportul blocurilor de piatră, de 200 de tone, de la Ollantaytambo şi Ollantayparubo din Peru, la distanţe incomensurabile, traversînd munţi şi trecători, pentru a fi aşezate pe vîrfurile altor înălţimi ? Ce să mai zicem de blocurile de fundaţie, de aproximativ 100 de tone fiecare, aflate la Tiahuanaco, Bolivia, pe care au fost ridicate clădiri uriaşe, deşi se află la 2 200 m deasupra mării ?

Mai lîngă noi, urmele preistoricilor locuitori se păstrează în megaliţii de la Stonehenge, sau în dolmenii şi menhirii care se înalţă pe şesurile bretone, dintre care unul cîntăreşte peste 340 de tone şi este înalt de 20 m. In Asia Mică, giganticele prisme de la Baalbek, Liban, atîrnă peste 2 000 de tone fiecare, în timp ce blocurile submarine din Bimini atrag atenţia scufundătorilor, sugerînd un bastion marin.

Beneficiind de tehnologii de identificare din ce în ce mai sofisticate, arheologii au obţinut noi date pentru zorii civilizaţiei, dar nu au dat nici o explicaţie privitoare la transportul structurilor gigantice. Cine, de ce şi cu ce a înălţat la verticală apocalipticele roci ?

Nu trageţi în profeţi!

Edgar Cayce, numit şi „profetul adormit", pentru subconştientele imagini pe care le descria în transă, a sugerat un transport prin levitaţie. Desigur, menhirii, ca şi statuile din insula Paştelui, au conectat explicaţiile la cele mai fanteziste soluţii, dintre care nu pot lipsi intervenţiile extraterestre şi existenţa Atlantidei. Cam ce „vedea" Cayce la atlanţi ?

Nici mai mult, nici mai puţin, decît surse nucleare, lasere şi masere, folosite în aceleaşi scopuri ca şi astăzi. Adică erau capabile să producă iluminare, căldură şi comunicaţii. Alimentau dispozitive gen radio, televizoare, erau utilizate pentru transmiterea la distanţă a fotografiilor şi pentru transplant şi geriatrie, inclusiv operaţii pe creier. Dar mai interesant, mi se pare faptul că le întrebuinţau pentru a controla şi disciplina clasele sociale. Totuşi, uzînd în mod abuziv de forţele naturale şi printr-o discordie civilă sau de altă natură, atlanţii au dezlănţuit forţe necontrolabile care le-au cauzat distrugerea. Nu este numai „visul" lui Cayce, ci şi credinţa generală irizată în legendele majorităţii vetustelor civilizaţii.

Dat fiind anul în care Cayce stabilise „legătura" cu atlanţii, 1932, în mod cert nu poate fi socotit un nebun, dar nu putem încă şti dacă era un adevărat „profet", „acordat" pe lungimi de undă necunoscute, sau un excroc inteligent, ale cărui idei, astăzi, se închid în seifurile băncilor, valorînd o avere.

A existat, oare, Atlantida ?

Intrebarea nu mai poate avea acum un caracter existenţialist, ci unul spaţial. Acum ştim că, corect, este a întreba astfel : unde localizăm Atlantida ?

Acum 3 ani, o expediţie sovietică capta imagini submarine, între Portugalia şi insula Madeira. Intr-una din fotografii se disting clar resturile unor construcţii artificiale.

Aceste rebusuri în piatră, lemn, bronz sau oţel, conţin mesaje pline de semnificaţii, greu de explicat prin posibilităţile tehnologice ale civilizaţiilor care le-au elevat şi de aceea, se poate sugera responsabilitatea unei civilizaţii dezvoltate înainte de primele culturi din Egipt şi Sumer. Liantul acestei ipoteze îl constituie sinonimia multora dintre ele, cu toate că zonele de exprimare sînt distanţate la zeci de mii de kilometri. Pretutindeni în lume legendele au fost animate de enorme ruine, a căror construcţie nu a putut fi explicată inginereşte, exceptînd posibilitatea unor tehnologii avansate. Genealogia ordonată a istoriei este tot mai mult contestată, dar „nimeni nu trebuie să facă ceea ce vrea cu istoria culturii numai pentru că datele despre Stonehenge şi alte monumente megalitice din Europa pot fi anterioare celor care au fost stabilite", spune Eisley, de la Universitatea din Pennsylvania.

Cînd a apărut viaţa pe Pămînt ?

Am să vă comunic numai ultima ipoteză şi în acelaşi timp cea mai senzaţională de pînă acum. Cyril Ponnamperuna, de la Universitatea din Maryland, S.U.A., afirma acum doi ani că începuturile vieţii pe planeta noas-

tră trebuie datate cu 400 000 000 de ani mai devreme decît se considera pînă atunci: aproximativ 3 830 000 000 de ani. Afirmația era fundamentată pe descoperirea de către Manfred Schidlowski de la Institutul „Max Plank" din Mainz, R.F.G., de carbon biologic într-o rocă sedimentară, degajată de geologii danezi în regiunea Isua, din Groenlanda. Deja la începutul deceniului 8, oamenii de știință au descoperit vestigii ale vieții în roci sedimentare, vechi de 3,3—3,4 miliarde de ani, găsite în Canada și Africa de Sud. Echipa de la Mainz identifică în continuare carbon redus și produse de descompunere a clorofilei. Concomitent, Elso Barghcorn, de la Harvard, depistează urme de microfosile. Profesorul Schidlowski concluzionează originea biologică a rocii groenlandeze, neexcluzînd posibilitatea unui proces necunoscut.

Dar vîrsta Pămîntului, cam cît ar fi? 10 miliarde de ani, spun sovieticii, după ce au examinat rocile unui munte de lîngă Monkegorsk, în peninsula Kola. Dacă stăm bine să ne gîndim, în două secole Terra a îmbătrînit cu aproape 9 miliarde de ani! Naturalistul francez Buffon s-a hazardat primul în completarea datei de naștere a planetei, stabilind-o la 35 000 de ani, și plasînd apariția vieții pe Pămînt cu numai 15 000 de ani în urmă. Oricum, un verdict competent, mult mai rațional decît convingerile supușilor regiunei Victoria după care, Pămîntul și omul au fost creați cu exact 4004 ani înaintea erei noastre. 25 de ani mai tîrziu, lordul Kelvin mai adaugă 10 000 000 ani. Perfecționarea metodelor radioactive de investigare ridică vîrsta globului la 4 600 000 000 de ani.

Atunci, dacă potențialul de inteligență se estimează la 40 000—50 000 de ani, sau chiar mai mult și dacă considerăm că o civilizație ca a noastră are nevoie de 10 000 ani ca să ajungă la un vîrf tehnologic de autodistrugere, înseamnă că, ținînd cont de vîrstele matusalemice citate și de faptul că strămoșul nostru devine, pe zi ce trece, un „pensionar" multimilionar, de ce să nu admitem posibilitatea ca, înaintea noastră, să fi fost una, ori mai multe civilizații. Gîndind întocmai ca Fermi, mă întreb și eu: unde s-or fi topit cu toții? Și tot eu, oferindu-mi un răspuns, aș exclama: sînt printre noi!

Oricărei mulțimi ordonate tehnologic i se poate atribui dezvoltarea, prin șansă sau premeditat, a fisiunii nucleare, iar la un moment dat, decizia asupra unor mijloace de control și supraveghere, sau a riscului autodistrugerii prin cine știe ce subprodus toxic al tehnologiei ori prin pierderea interesului față de tehnologie. Dacă cel puțin o astfel de civilizație a funcționat anterior și s-a autodistrus, memoria sa ar putea fi indicată de legende sau lucruri anacronice lipsite de o vîrstă certă, dar și prin ruine enorme imposibil de definit sau explicat.

„Nu ne concentrăm numai asupra marilor temple și palate. Sîntem interesați de toată populația și de social-economia acestor așezări", afirmă arheologul american Williams Coe. Deci, atenție, din punct de vedere organizatoric nu numai anvelopa socială în care trăim astăzi poate asigura adăpost lui Einstein. ci și curtea imperială a lui Augustus!

Am făcut primii pași în afara planetei avînd capsulată în suflet speranța civilizațiilor avansate din Galaxie. „În același spirit, i-am încredințat lui Voyager gîndurile și emoțiile unui individ... Într-un fel, am lansat în Cosmos gîndurile și emoțiile unei ființe umane, într-o zi de iunie 1977, pe planeta Terra. Cu condiția

Un artefact de aur descoperit într-un mormînt precolumbian — estimat la o vechime de 1.800 de ani — este considerat a fi un model al unui avion preistoric.

ca o civilizație mai evoluată decît ne imaginăm să descifreze aceste gînduri și emoții și să aprecieze efortul nostru de a i le împărtăși..." Frumos ne mai excită visurile acest Carl Sagan, profesor de astronomie la Universitatea Cornell, S.U.A., și colaborator la N.A.S.A.

Mulți visează, puțini știu. Scopul mărturisit al cercetărilor spațiale este, într-adevăr, legat de depistarea inteligențelor extraterestre, dar contactele nu trebuie căutate numai în viitor, ci, mai cu seamă, în trecut. Am plecat în Cosmos pentru a ne găsi trecutul, căci în momentul cînd ne vom găsi viitorul nu vom mai fi liberi. Omul este un paragraf de libertate a rațiunii în cartea subconștientului și așa va rămîne. Glasul computerizat al rațiunii a desfăcut ipoteca zeilor asupra cunoașterii.

Umblăm după comunicare, dar efortul seamănă dezamăgire. Poate că pentru o civilizație mult avansată tehnologia undelor electromagnetice este abandonată de mult. Carl Sagan spune altfel: „Există civilizații care au descoperit legi ale naturii și au realizat tehnologii pe care noi nu le-am putea deosebi de magie. Ne putem întreba în modul cel mai serios, dacă astfel de civilizații ar fi interesate de comunicarea cu noi. Noi nu ne omorîm să comunicăm cu bacteriile și alte ființe unicelulare. Studiem microorganismele, dar nu comunicăm cu ele. Ne-am putea trezi în situația unor băștinași din văile Noii Guinee, care comunică prin bătăi de tobă sau prin mesageri, fără a avea cea mai vagă idee despre nenumăratele semnale radio care îi înconjoară..."

Legendele Egiptului, Sumerului, civilizațiilor precolumbiene din America de Sud, subcontinentului indian, fac o referire clară la o mare civilizație anterioară, din care s-au tras. Cele mai multe apropo-uri vizează mașinile de zbor mai grele ca aerul. Un număr mare de artefacte, descoperite și reexaminate reliefează o familiarizare cu zborul și cu transportul aerian, într-o perioadă cu mult înainte de ceea ce numim noi începuturile istoriei. Ele nu pot fi comparate cu referirile mitologice la Dedal

Vedere aeriană a grilei de la Nazca din Peru. Linia neagră ce taie diagonal zona este autostrada Pan-Americană.

sau Icar, din contră, el demonstrează concrete cunoştinţe de aerodinamică, propulsie, bang sonic sau aterizare.

În colecţia de obiecte antice din aur a Columbiei există o formă a ceea ce a fost considerată multă vreme o pasăre, un fluture, ori un peşte zburător. A fost găsită într-un mormînt, împreună cu alte obiecte, suferind o estimare de peste 1 800 de ani. Ivan Sanderson, bănuind că nu ar fi vorba de o exprimare artistică a unei vieţuitoare, a aşezat-o sub lentilele microscopului. Imaginea a evidenţiat o asemănare izbitoare cu un avion cu aripi delta, cu cabină, ampenaj şi eleroane. Obiectul a fost cercetat şi de cîţiva piloţi şi ingineri printre care şi J. A. Ulrich, un pilot cu mare experienţă, care a luptat în cele două războaie mondiale, şi un profesor de aerodinamică. Cînd au fost întrebaţi ce reprezintă, Ulrich, necunoscînd provenienţa sa, ori că fusese anterior considerat un model de pasăre, insectă sau peşte, a răspuns că, în primul rînd, pare a fi un model stilizat al avionului de vînătoare F-102. Ba, mai mult, a remarcat lipsa elevatoarelor din spate ca fiind similară exemplarului suedez Sabre. Opiniile sale subliniază şi capacitatea unui astfel de vehicul de a zbura în aer şi a naviga şi sub apă, precum în menţiunile lui Cayce.

Dar acest „avion“ nu constituie unica curiozitate tehnologică arhaică. Mormintele precolumbiene au dat la iveală şi alte exemplare, unele chiar cu două rînduri de aripi. Şi cîte oare, la fel de curioase şi ilustrative pentru mecanica preistorică, nu au fost distruse de invazia iberică ?

Uriaşele depozite arheologice ale Egiptului faraonic, au străpuns aşişderea imaginea, cu mostre surprinzătoare de aparate de zbor mai grele decît aerul. Diferite de „avioanele“ din aur găsite în Columbia, aici, peste nouă meridiane, ele au fost confecţionate din lemn, clima uscată a deşertului conservîndu-le pentru noi. Simulînd nişte planoare, ele au fost considerate, multă vreme, modele stilizate de păsări. Dr. Khalil Messiha a descoperit şi cercetat, în 1969, un astfel de model care, departe de a reprezenta o pasăre, poseda caracteristici ale unui monoplan contemporan. Deriva verticală, fuselajul ascuţit, curbura aripilor, unghiul diedru de atac necesar portanţei, demonstrau ample cunoştinţe de aerodinamică. Şi, ceva extraordinar, după mii de ani, „aeroplanul“ era capabil să planeze prin catapultare manuală. De cînd savantul egiptean a demonstrat că anvergura aripilor unor modele de păsări găsite este similară cu cea a avioanelor Caravelle, au fost identificate şi alte exemplare care, din 1972, au fost reunite într-o expoziţie la Muzeul de Antichităţi din Cairo.

Nu se poate şti dacă aceste obiecte au fost inventate sau preluate de la alte culturi mai vechi. Oricum, sînt de aşteptat şi alte modele în cupele excavatoarelor care frămîntă deşertul.

Reprezentările „artistice“ furnizează şi ele probe tangibile ale unei capacităţi tehnologice de aeronautică, anterioare, ambigue, a trecutului îndepărtat. Un exemplu specific îl constituie reconsiderarea desenului de pe placa ce acoperă sarcofagul descoperit în piramida de la Palenque, Mexic.

Sensul atestat prezenta o autoritate maya, urcată într-un copac, care vorbeşte cu un monstru. Scriitorul sovietic Alexandr Kazanţev a sugerat o explicaţie revoluţionară. El crede că figura culcată este închisă în cabina retuşată a unui vehicul spaţial, comparabil, ca construcţie şi design, cu cele de astăzi. Chiar şi poziţia contorsionată a „pilotului“ ne surprinde, dar şi toate aspectele indicatoare ale antenei, sistemului de direcţionare, panoului de comandă, rezervelor de combustibil, camerei de ardere, turbinelor, ajutajului de evacuare a gazelor. Absolut toate aceste prezenţe tehnologice sînt uşor de identificat, deşi gravura are modificări de ordin estetic.

Cosmodrom în pampa ?!

În august 1973, astronauţii de pe Skylab 3 au fotografiat liniile din valea Nazca, din Peru, foarte vizibile în spaţiul cosmic. Sute de kilometri pătraţi de cîmpie sînt acoperiţi de linii şi figuri geometrice, înfăţişînd animale şi păsări. Surprinzător este faptul că ele devin vizibile numai de la o înălţime de cel puţin 330 m. Ce semnificaţie să aibă aceste enorme urme săpate în rocă sau scobite în pămînt, în timpuri nedefinite ?

Anul 1939 aducea în zonă o expediţie andină pornită în căutarea unor noi resurse hidrologice. Agronomul Paul Kosok făcea parte din ea. Liniile marcante, considerate canale de iri-

gații, acoperite de pămînt, din perioada preincașă, dispăreau în fața obstacolelor naturale și reapăreau într-o continuitate geometrică riguroasă. Verificînd ulterior schița cartografică pe care o alcătuise, Kosok a remarcat că, pe lîngă liniile geometrice, figurau, de asemenea, imagini de animale și simboluri abstracte. Fotografiile, luate ulterior de aviația militară peruană, au depus în mintea arheologilor cele mai năstrușnice ipoteze. Se putea recunoaște facil imaginea unui condor, a unor reptile, spirale, flori, un rechin, un păianjen și o maimuță. Pe sol, designul unor triunghiuri, trapeze și lungi linii paralele extindeau posibilul model al unei grile.

Cosmodrom în pampa ? ! Neexistînd legende locale despre aceste „ilustrate" aeriene, ne-am apucat noi, exemplarele acestui secol, să le interpretăm cu ajutorul cunoștințelor de pînă acum. Deși, în 40 de ani, teoriile asupra originii lor s-au stivuit în tezele cercetătorilor, un singur lucru este pînă acum acceptabil și anume : au fost făcute de „unii" care stăpîneau „religia" trigonometriei, pentru a fi văzute din aer ; posibil ca reper de aterizare. Bine, însă și astăzi există piste pentru astfel de scopuri și nu au asemenea dimensiuni ! Corect, numai nu uitați că la vremea aceea singura lumină de balizaj era lumina zilei. Altfel zis, mi-am mărturisit credința că vechii incași l-au devansat pe Montgolfier cu „cîteva" secole ! Resping ideea unei baze pentru extratereștri, așa cum o susține profesorul Mason și Louis Pauwels, deși...

Maria Belli de Leon afirmă că enigmaticele desene au fost realizate ca urmare a instrucțiunilor date de la înălțime de către locuitorii unei alte planete. Dar dacă desenele au fost executate de băștinași, preincași sau nu, de la înălțimea zborului unui balon fabricat chiar de ei ?

Cînd, în octombrie 1973, Woodman a vizionat pentru prima oară, din avion, grila de la Nazca, în minte i-a incolțit ideea inutilității acestor gigantice opere de artă, dacă însuși autorul lor nu le-ar fi putut privi. În sprijinul ipotezei sale, că cel care le-a executat trebuie să se fi aflat și el la mare altitudine, a adus datele culese despre ritualurile primitive ale baloanelor cu fum, practicate și astăzi la sărbătorile religioase de către indienii sud-americani, aflați „departe de lumea dezlănțuită" a civilizației noastre ! A studiat și istoria și preistoria acestor baloane, pornind la drum pe urmele relatărilor jefuitorilor de morminte peruani, despre vechi imagini ale unor baloane cu aer, scrijelite pe pietre funerare, sau gravate pe vase de lut. Așa a descoperit că țesătura giulgiurilor din mormintele locale rezistă la testele de laborator, în vederea utilizării ca material de confecționare a baloanelor. După aceste mostre străvechi de material a realizat balonul „Condor I", căruia i-a atașat o nacelă din papură de totora, împletită de indienii băștinași de pe o insulă a lacului Titicaca, din care incașii își confecționau bărcile. Credeți că l-a inspirat Heyerdahl ?

La finele lui '75, balonul era gata, avînd o nacelă pentru 2 persoane. Umplut cu 2 500 m^3 de aer cald, „Condor I", fabricat după modele străvechi, i-a ridicat la altitudinea de 330 m pe Woodman și copilotul său, recordmanul britanic la zborul cu balonul, Jullian Nott, purtîndu-i muți de uimire deasupra incredibilului labirint. Zborul a demonstrat viabilitatea legendelor indienilor americani. Teoria lui Woodman indică certitudinea folosirii baloanelor la ritualurile funerare ale regilor. Cu ajutorul lor, își trimeteau spre Soare conducătorii, așa cum zeul lor legendar Viracocha, trebuie să se fi reîntors în astru. Astfel, miticele desene de la Nazca nu ar constitui altceva decît o uriașă scenă a unui straniu cult al morților.

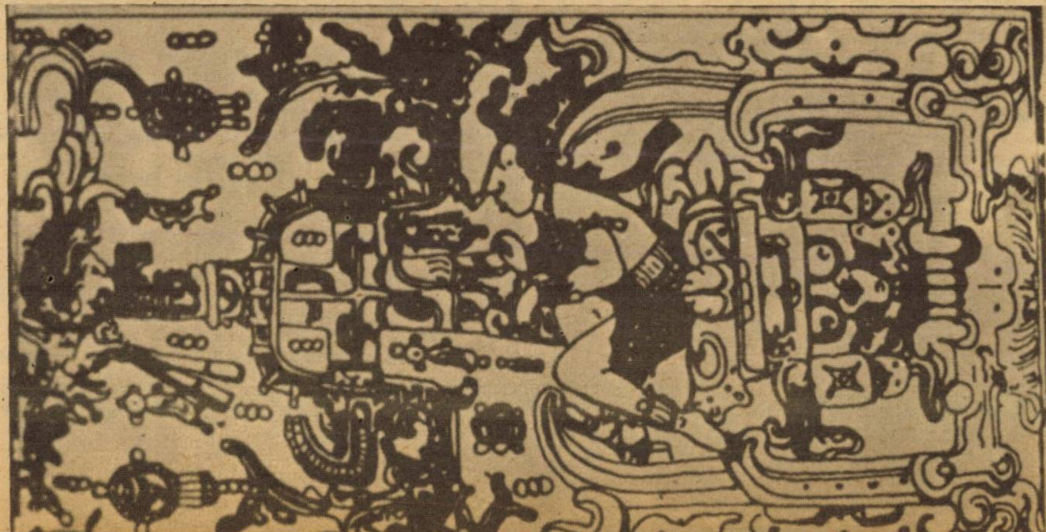
...Cu dirijabilul acum... 30 de secole..

După cîțiva ani, Michael DeBakey, fiul celebrului cardiolog american, reeditează experimentul, în aceleași condiții.

Ce-ați spune dacă ați afla că la mii de kilometri, în San Salvador, au fost descoperite vase de ceramică din secolul 11, pe care se pot observa oameni zburînd într-un dirijabil ? ! Sau că, lucru știut, iezuiții au folosit, la rîndul lor, asemenea baloane în explorările prin America Latină a secolului 14 ? Nu s-a putut stabili, deocamdată, nici o legătură cu „civilizația" Nazca. Deocamdată...

Vestgermana Maria Reiche, „doamna pampei" cum a fost denumită, și-a petrecut ani frumoși în această zonă aridă. Alăturîndu-se părerii altor cercetători, ea consideră că „țesătura" de la Nazca a fost urzită de pe sol și reprezintă un fel de hartă solară cu scopuri agricole. Maria Reiche e convinsă că marea maimuță reprezintă constelația Orion. Luis Mazzotti, astronom, crede că pot fi identificate și alte constelații în imaginile păianjenului, păsării colibri și altele.

Placa de piatră de la Palenque, Mexic, este frecvent menționată de cei ce cred în vizitele preistorice ale extratereștrilor.

De altfel, mitologia preincaşă socoteşte stelele ca fiind locaşurile zeilor şi că aceştia au descins din constelaţia Pleiadelor. Conform nemţoaicei, măsura de bază pentru trasarea desenelor a fost de 33 cm, folosită de babilonieni în construirea arcei lui Noe şi de egipteni, la piramide. Figurile cele mai mari, care au pînă la 350 m lărgime, au fost trasate prin unităţi de măsură avînd ca bază multiplii cifrei 2, afirmă Reiche.

Dacă oficialităţile ştiinţei resping, ca şi subsemnatul, ideea fiinţării unui cosmodrom, diverse glasuri, şi nu dintre cele mai puţin competente, susţin că şi teoriile agricole ale Mariei Reiche sînt departe de realitate.

Să mai rămînem puţin în Peru. În golful Pisco există o stîncă pe care zace, gravat, un trident enorm sau un candelabru, după posibilitatea interpretării, pe care spaniolii, zărindu-l de pe mare, l-au interpretat ca pe un semn al sfintei trinităţi, încurajîndu-le expediţia. Braţul central al tridentului este îndreptat direct spre valea Nazca, ca şi cînd ar fi un indicator pentru aterizarea avioanelor, ale căror modele din aur ne extrag uimirea din suflet.

Totuşi, America este plină de semne şi de enorme figuri, cum ar fi chipurile umanoide din deşertul chilian Tarapaca, labirintul indienilor Navajo din California, movilele în formă de elefanţi şi şarpe din Wisconsin, şi multe altele.

Hărţile amiralului Piri Reis şi cartografii din vremea... atlanţilor

„Nu există pe lume hărţi ca acestea...". Sînt cuvintele lui Piri Reis, comandant al flotei otomane în prima jumătate a secolului 16, dar neremarcat de istorie.

Printre lucrurile ultimului sultan al Turciei, era descoperită, în 1929, de către arheologul turc Halil Eldem, o jumătate a unui mapamond, identificată a fi aparţinut amiralului Piri. Ea datează din anul 1513 şi conţine 26 de însemnări marginale, dintre care 4 privesc direct extremitatea sa sudică. Prima comunicare, o face, în 1931, germanul P. Kahle, iar Societatea Turcă de Istorie o publică în anul 1935. În 1957, americanul Arlington Mallery ajunge la concluzia că pe ea se evidenţiază clar adevărata coastă a Antarcticii, ca şi cînd nu ar fi acoperită de calota glaciară. O examinare a probelor de pămînt luate în vecinătatea Mării Rose, arată că continentul este „placat" cu gheaţă de minimum 6 000 de ani. În 1960, sovieticii L. Vasilevski şi L. D. Dolguşin au susţinut afirmaţia lui Mallery, recunoscînd pe hartă chiar şi Ţara Reginei Maud din jurul Polului Sud. Studiind harta pe baza unui sistem ales de coordonate de referinţă, în timpul primului An Geofizic Internaţional, un grup de cartografi americani a descoperit o reţea pe care, aplicînd-o, au reuşit să transpună harta în sistemul obişnuit de proiecţie. Senzaţie ! Întîiul desenator al hărţii avea cunoştinţă de sfericitatea Pămîntului. Ba, chiar s-a imaginat stînd într-un punct din spaţiu, deasupra planetei, prelucrînd de acolo, minuţios, toate detaliile. Contururile răsăritene ale dublului continent american erau surprinzător de aproape de realitate, într-o epocă cu multe pete albe. Între altele, pe hartă pare a figura un lanţ de munţi antarctici, descoperiţi abia în 1952.

Pornind de la aceste constatări, perioada căreia i se putea atribui paternitatea de concepţie a unui cartograf de mare valoare s-a estimat la 10 000 de ani, în timpuri adjudecate atlanţilor şi celebrei lor culturi !

O altă hartă, din 1502, ne prezintă deşertul Sahara a fi un pămînt fertil, cu lacuri mari, rîuri şi oraşe, care au fost odată.

Mapamondul lui Filip Buache, din 1737, arată Antarctica, aşa cum a fost copiată după o veche hartă grecească, formată din două mari insule separate de o mare interioară. Dacă am înlătura gheaţa, într-adevăr, Antarctica ar avea această configuraţie, lucru necunoscut pînă în 1958.

Alte hărţi figurează şi ele cu gheţari din ultima glaciaţiune europeană, sau strîmtoarea Bering ca un istm. Ehe, asta a fost odată !

Harta lui Buache, din 1737, în care Antarctica apare neacoperită de gheaţă, atestă din nou surprinzătoarele capacităţi tehnologice ale unor antice culturi.

22 de secole pentru a calcula cu aproximaţie...

Profesorul Charles Hapgood şi-a petrecut mulţi ani cu cercetarea hărţilor medievale, reexaminîndu-le în lumina conţinutului informaţional asupra Pămîntului, necunoscut la vremea cînd au fost făcute. Opinia domniei sale, împărtăşită de cea mai mare parte a oamenilor cu bun simţ, este că ele au fost copiate şi recopiate de-a lungul secolelor, pornind de la exemplare „unu" aflate, în mod sigur, în Marea Bibliotecă din Alexandria, demonstrînd stricte cunoştinţe „necunoscute", dacă acceptăm istoria aşa cum am învăţat-o, cum ar fi existenţa celor două Americi şi a Antarcticei cu mii de ani înaintea lui Columb. Caracteristicile de relief ale acestor hărţi, recopiate după cele din antichitate, pot fi localizate numai dacă se cunoştea

trigonometria sferică şi dacă se dispunea de instrumente cu o excelentă precizie, sau erau posibile prospecţii aeriene. Fondate pe cele mai corecte informaţii geografice, ele şi-au depăşit epoca. De la Aristarh din Samos la astronomii începutului de secol 20, omenirea a avut nevoie de 22 de secole pentru a calcula cu o aproximaţie satisfăcătoare distanţa de la Pămînt la Soare : 149 400 000 km. Ar fi fost inutil un asemenea efort dacă s-ar fi multiplicat de 1 miliard de ori înălţimea piramidei lui Keops. Şi digresiunea ar putea continua : dacă adunăm cele două diagonale ale bazei obţinem valoarea în ani a perioadei de precesie a echinocţiilor. Perimetrul bazei, în „degete piramidale", exprimă durata în zile a anului tropic ; raportul dintre înălţimea piramidei şi perimetrul bazei are valoarea numărului „sacru" π , unitate care a fost dedusă din diametrul polar al Pămîntului; axa coridorului descendent este îndreptată spre steaua α Centauri, care în anul 217 î.e.n. se constituia în stea polară. Şi cîte interpretări ar mai putea rezulta din analiza ştiinţifică a piramidei !

Mii de ani, acest monolit artificial de 6 500 000 de tone a fost considerat un „simplu" mormînt, conform unei tradiţii, păstrate de copţi, o minoritate egipteană descendentă direct din anticii egipteni. Astăzi, ştim cu toţii, ea reprezintă o acumulare de cunoştinţe astronomice şi matematice ale vechilor egipteni, carcasate cu piatră pentru a ajunge pînă la noi. Dar există şi o altfel de interpretare, legendară : cele 2 600 000 de blocuri „paginează" o carte în piatră datorată lui Surid, unul din regii de dinainte de potop, conţinînd divinele învăţături esoterice ale regelui zeilor. Această legendă a fost culeasă în timpul campaniei napoleoniene, cînd inginerii francezi, folosindu-se de Marea Piramidă ca punct de triangulaţie, au constatat că laturile sale sînt aliniate spre punctele cardinale, cu meridianul trecînd prin vîrful piramidei. Sau... ?

O structură atît de complicată emană o conştientă apetenţă de comunicare cu noi, eliminînd orice risc de eşuare, chiar dacă toate legendele sau limbile ce au existat s-au pierdut. Un ideal mesaj tehnologic din trecutul nostru.

În acelaşi fel ar trebui interpretată şi existenţa diferitelor „stînci" preistorice, despre care nimeni nu ştie cum au fost construite şi de ce au fost aliniate în modele planetare, ori direcţionate după cîmpul magnetic terestru. Şi dacă toate acestea se pot grupa într-un inel de coincidenţe? Dacă logica ne autosugestionează să căutăm neverosimilul în fapte pentru care nu avem încă limbajul de contact ? Foarte posibil, dar şi comod în acelaşi timp. Numai că sînt foarte multe „amprente", pe planeta albastră, care ne obsedează viitorul : piramidele de la Teotihuacan din Mexic şi oraşele vechi din Yucatan, ruinele preincaşe din Anzii peruvieni, liniile de la Nazca, ruinele masive de la Tihuanaco, giganticele prisme de piatră de la Stonehenge şi Averbury, şi stîncile mari din Bretania, dintre care unele se continuă sub ocean, megaliţii din Malta, dărîmăturile preistorice din Orientul Mijlociu şi Asia de Sud-Est, vestigiile ciclopice din insulele Caroline şi Marchize, din insula Paştelui, structurile monolitice din Marea Caraibilor, arhaicele prefigurări în piatră de la Niebla, Spania, şi „intervenţiile" din Africa de Nord, neatribuite încă nici unei civilizaţii, inclusiv Egiptul, aliniamentul marilor movile din S.U.A. şi piramidele vetuste din China. Şi cîte or mai fi pe fundul oceanelor sau în pîntecul grundului. Dispunem de multe mărturii şi totuşi, de prea puţine dovezi. Un paradox, nu ? !

Ciudata aliniere a bolovanilor

Gerald S. Hawkins modelează pe calculator alinierea „bolovanilor" de la Stonehenge şi obţine un rezultant stupefiant : locuitorii, de acum 5 000 de ani, ai Angliei îi depăşeau cu uşurinţă pe astronomii egipteni şi sumerieni. Computerul a pus în evidenţă o cunoaştere precisă a solstiţiilor, echinocţiilor, ritmului şi duratei eclipselor de Soare şi de Lună. De ajuns !

În China, toate locuinţele, înainte de a fi construite, erau orientate de un necromancier într-un anume mod, pentru a beneficia de avantajele unor curenţi nevăzuţi care străbat Pămîntul. Să nu uităm că prima busolă ne-a parvenit din China. Ernst Börschmann menţionează că aranjamentul templelor, pagodelor şi pavilioanelor este subordonat unui centru magnetic. Procedeul de urmărire a liniilor de cîmp magnetic în pămînt este posibil să fi fost guvernat de legi ştiinţifice avansate. Dacă în acele vremuri a putut fi înţeleasă natura cîmpurilor nedirijate, am putea găsi explicaţii plauzibile pentru cîteva construcţii preistorice, mai ales pentru acelea ridicate pe vîrfurile munţilor sau colinelor. Într-un fel, ne-am întors la profeţiile lui Cayce. Fabulînd, am putea presupune că la construcţia piramidelor egiptene s-au utilizat dispozitive electromagnetice ! Ne-am pus mari speranţe în tentativa de investigare a piramidei lui Keops cu ajutorul razelor cosmice. Proiectul a fost modelat pe un IBM 1 130, dar degeaba !

Nu trebuie să disperăm şi nici să tragem în Cayce cu ...insulte. Avem nevoie de profeţi, deoarece ei ne asigură materialul de conversiune şi ne obligă la competente retroversiuni.

John Mitchell statuteazǎ unitatea culturii preistorice ca o probă certă a existenţei aievea a unei civilizaţii evoluate. El afirmă că pe Terra sînt montate destule lucrări legate de folosirea cîmpului magnetic. În cartea sa „Vedere peste Atlantic", ne sugerează o existenţă bogat pigmentată de ruinele acelei civilizaţii dispărute, ale cărei urme sălăşuiesc prin munţi, prin junglă sau sub ape. Filozofii „timpului pierdut" considerau globul o creatură vie dotată cu un sistem nervos, corelat cu cîmpul magnetic. Centrii nervoşi ai Pămîntului corespund punctelor de acupunctură din medicina chineză. Magie ! Ştiinţă ? !

Aparatele electrice ale babilonienilor

Wilhelm König, arheolog german de prestigiu, săpînd într-un loc, blagoslovit cu o vechime de peste 2 000 de ani, lîngă Bagdad, cu puţin înainte de cel de al doilea război mondial, dezgroapă cîteva obiecte curioase : vase de lut căptuşite cu asfalt, conţinînd vergele din fier în interiorul unor cilindri de cupru. Altfel zis, baterii uscate fără electrolitul care se evaporase.

Ochiul cercetătorului secolului XX descoperă în obiectele de ritual ilustrate pe un zid, vechi de mii de ani, al templului lui Hathor de la Dendera, Egipt, obiecte ale tehnologiei moderne: becuri cu filament alimentate prin cablu de la un generator și suporți izolatori.

Era posibil așa ceva în Babilonul antic? Greu de crezut... Însă, Willard Grey construiește mostre ale acestor „baterii", care au funcționat perfect cînd li s-a adăugat sulfat de cupru, ca electrolit. După această descoperire, König a mai depistat, prin muzee, și alte exemplare zăcînd clasificate drept obiecte de cult, jucării, sau, pur și simplu, fără nici o indicație. Descoperirea unor statuete acoperite galvanic, a dat sens existenței pilelor, însă nu ar fi de mirare ca aceste cunoștințe să nu fi fost preluate de la o cultură și mai timpurie, așa cum, uitate, tehnologii similare au apărut în Europa abia în prima jumătate a secolului 20.

Denis Saurat, săpînd în Egipt, scoate, și el, la iveală, fragmente de aparatură electrică. Romanii și grecii recurgeau la lumina torțelor și a lămpilor cu ulei, astfel că, și astăzi, pot fi detectate urmele de funingine. În schimb, în tunelele structurilor preistorice, minunat construite și pictate, nu sînt astfel de urme și nici în grotele rupestre din Europa de vest, de acum 30 000 de ani. Cum și-or fi luminat interiorul piramidelor vechii egipteni?

Multă vreme, un zid antic al templului lui Hathor de la Dendera, Egipt, a fost considerat un ansamblu pictural. Astăzi, certați cu ortodoxia și cu dogmatismul, distingem un desen în care 2 slujbași țin în mîini gigantici bulbi de lumină, cu filamente interioare, conectate prin cabluri la o cutie ce pare a fi o sursă. Grosimea cablurilor și suporții ceramici pe care se sprijină bulbii indică înaltă tensiune.

Ați observat, sper, că în acest capitol aduc în fața dumneavoastră numai probe tangibile, ignorînd deliberat părțile scrise. Cu toate că istoria, pe care o învățăm, este asamblată în proporție de 90% din documente scrise, de care, vrînd, nevrînd, trebuie să ținem seama, eu consider cuvîntul cea mai subiectivă reprezentare a conștiinței umane, la îndemîna oricui pentru orice. Am să fac, totuși, o excepție, și am să mă supun, în mod inexorabil, tradiției, evocînd un vechi text indian în care ni se propune următoarea tehnologie de fabricație a pilelor electrice: „Puneți o placă de aramă, bine curățată, într-un vas de pămînt. Acoperiți cu sulfat de cupru și, apoi, cu rumeguș umezit. Pe urmă, puneți deasupra o foaie de tablă de zinc, tratată cu amalgam de mercur, izolînd rumegușul. Veți obține, prin contact, o energie cunoscută sub numele gemene Mitra-Varuna. Apa va fi despărțită de această energie în Pranavayu și Udanavayu. Un lanț de 100 de asemenea vase de lut dă o forță activă și efectivă". Prin tandemul Mitra-Varuna trebuie să înțelegem catod-anod, iar Pranavayu și Udanavayu sînt, pentru noi, oxigen și hidrogen.

Ficțiunea existenței electricității cu mii de ani în urmă cristalizează în realitatea faptică ce pare să compromită ideea că electricitatea, ca sursă de lumină, este o invenție actuală.

Secretul frescelor luminiscente

„Nu există nimic altceva, decît atomi și spațiu." Așa a gîndit Democrit, și el a fost primul — Dar înainte de Democrit, filozoful fenician Moschus vorbea de divizibilitatea celor mai mici particule ale materiei. Astăzi sînt descoperite din ce în ce mai multe particule subatomice...

...Un schelet găsit în India, s-a dovedit a fi de 50 de ori mai radioactiv decît valoarea acceptată ca normală. Deșertul Gobi adăpostește zone în care nisipul s-a topit și a devenit sticlos, ca și în urma unei explozii nucleare. Numai că timpul trebuie dat înapoi, cu mii și mii de ani!

La construcția fundamentului căii ferate Karachi—Lahore, acum mai bine de un secol, englezii au folosit cărămizi recuperate din săpăturile de la Mohenjo Daro, Harappa și Kalibanga. Cărămizile, folosite în aceste orașe, erau arse în cuptoare, după o tehnologie ce mai este și astăzi în uz, după 4,5 milenii.

Catacombele de la Ajanta, de lîngă Bombay, dețin un loc aparte în istoria artei, datorită picturilor „speciale" de pe pereți. Nimeni însă, nu și-a pus întrebarea despre pulberile luminiscente conținute în vopsea. Una dintre

picturi, datată în secolul 6, reprezintă un grup de femei care poartă ofrande. Luminată de torțe sau lămpi electrice, pictura pare să nu aibă perspectivă, dar odată stinsă lumina, încetul cu încetul, figurile acumulează spațiu, devenind tridimensionale, ca sculpturile sau hologramele. Secretul s-a pierdut, poate, pentru totdeauna !

Una dintre surprizele de atracție ale unui bîlci este și nelipsita sală a oglinzilor, care ne modifică fizionomia în chipurile cele mai neașteptate, stîrnindu-ne rîsul curiozității inofensive. E nevoie de cunoștințe de optică pentru a obține un asemenea efect, cunoștințe care, se pare, le stăpîneau și indienii de acum 800 de ani, cînd placau coloanele unui templu din Halebid, Mysore, cu fișii de piatră șlefuită. Privindu-te în acele „oglinzi", ai surpriza să te vezi atît în poziție normală, cît și cu capul în jos.

La Ahmabad, turiștii se înghesuie să se dea „uța" în turnurile care se leagănă. De fapt, sînt două minarete, înalte de 23 m și distanțate la 8 m, construite în secolul 11. Cînd turiștii ajung în vîrful unuia, ghidul se suie în celălalt și începe să se balanseze. Peste cîteva momente, spre amuzamentul, sau spaima acestora, legănarea se transmite și în minaretul de alături. Rezonanță, vezi spune. De acord, dar care este explicația tehnologică ?

Cabinetele dentare ale faraonilor

Mumiile, scoase la iveală în Valea Regilor din Egipt, au surprins prin mulțimea intervențiilor artificiale. Multe dintre ele au lucrări dentare, coroane, punți, plombe și chiar proteze parțiale sau totale, de o calitate concurentă laboratoarelor dentare din zilele noastre. Tehnicile de pregătire a cavității și de obturare au fost efectuate ținînd cont de partea vitală a dintelui. Adezivele întrebuințate au rămas necunoscute, cu o calitate ce pare să fii fost remarcabilă, din moment ce majoritatea plombelor sînt intacte ! Asemenea tehnici stomatologice au fost evidențiate și la vechii mayași, craniile găsite la Campeche, în Golful Mexic, stînd mărturie.

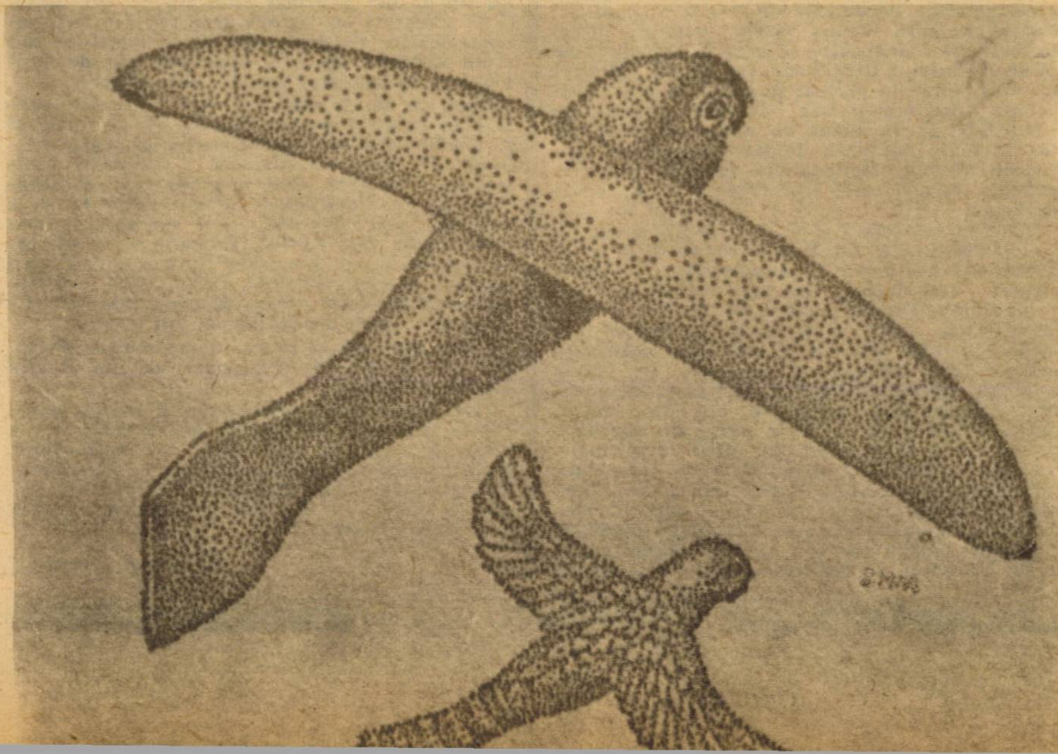
Tot în Egiptul antic se foloseau anestezice pentru intervențiile chirurgicale ; dar și acum 18 secole, în China. Cronica Hou Han Shu, din perioada dinastiei Han (25—220), zugrăvește o astfel de operație, în termeni a căror apropiere de cei folosiți astăzi, în lucrările de chirurgie, este tulburătoare. „Mai întîi, pacientului i s-a dat să bea vin, în care fusese dizolvată pulbere de sămînță de cînepă ; deîndată ce au apărut primele semne de intoxicație și somnolență, a fost efectuată o incizie a pîntecului și a fost resecată tumora. Întrucît erau afectate stomacul și intestinul, s-a procedat la o sterilizare foarte atentă a instrumentelor, evitîndu-se contaminarea celorlalte organe. După operație, rana a fost cusută și medicul a aplicat un unguent minunat, ce avea să o vindece în cel mult 4 sau 5 zile. Peste o lună pacientul era bine sănătos".

Cînd s-a investigat mormîntul de adult nr. 133 de la Sărata Monteoru, s-a descoperit că strămoșii noștri, din epoca bronzului, apelau la intervenții directe pe cutia craniană. Urmele de vindecare dovedesc că individul trăise mult timp după operație, efectuată în zona parietală stînga. Descoperirea n-a fost întîmplătoare, alte morminte, din aceeași localitate, aducînd noi argumente despre succesul celei mai vechi metode de intervenție în neurochirurgie.

Chirurgii preincași, de acum 2500 de ani, efectuau curent operații pe creier ; craniile descoperite în Peru poartă amprentele unor trepanații reușite. Instrumentarul era alcătuit din bisturie de obsidian, cuțite din bronz, pense și ace pentru suturi. Istoria medicinei ne informează că aceeași operație efectuată în anul 1786 la spitalul Hotel Dieu, din Paris, se termina, ineluctabil, cu moartea pacientului.

Aceiași vechi incași efectuau și amputări, utilizînd tifon pentru pansamente și, eventual,

Alături de imaginea antică a unui șoim, descoperim într-un mormînt egiptean reprezentarea unui planor. Acesta din urmă fiind considerat inițial ca înfățișare a unei specii de păsări dispărute.

anestezice locale ori generale, precum cocaina. De fapt, de la ei ne-a parvenit chinina, cocaina și atropina.

Despre penicilină, vaccinuri, transfuzii, acum 2000 de ani

Putem vorbi oare de penicilină acum 4000 de ani ? S-ar părea că da ! Un papirus egiptean, de pe timpul celei de a 11-a dinastii, povestește despre ciuperci și mucegaiuri care cresc la suprafața iazurilor și care sînt prescrise în tratamentul rănilor infectate sau deschise. Deci, efectul antibiotic era cunoscut în antichitate. Țărîna fierbinte și sucul de soia erau întrebuințate de vechii greci și de chinezi, pentru vindecarea rănilor și combaterea furunculelor.

„Sactya Grantham", o carte a brahmanilor, compilată în jurul anului 1500 î.e.n., conține următoarea versiune de vaccinare antivariolică : „Se ia pe vîrful cuțitului conținutul zonei inflamate, se injectează în brațul omului și se amestecă cu sîngele său. Apare o creștere a temperaturii, dar boala va trece repede, fără să genereze complicații. Edward Jennér redescoperă abia în 1796 ceea ce vechii indieni știau acum 3 000 de ani ! De unde se vede că avea dreptate modista Marie-ei Antoinette cînd afirma că : „nou este ceea ce s-a uitat".

Transfuzia de sînge a intrat în practica europeană la jumătatea secolului 17, în timp ce aborigenii din Australia o folosesc de mii de ani. Stați puțin, să vedeți cît de originală și interesantă este metoda lor. Ei recoltează din vena cubitală sau brahială internă, din care extrag sîngele cu ajutorul unei trestii, golite pe dinăuntru ; transferul sîngelui este realizat printr-o ciudată tehnică de pompare cu gura, tehnică ce nu a putut fi dezlegată încă. Curios este faptul că aborigenii știau să aleagă donatorii compatibili hematologic cu subiecții. Transfuzia de sînge este uzitată de aborigeni atît în cazuri de rănire sau boală, cît și ca metodă geriatrică de revitalizare a bătrînilor.

Împăratul chinez Tsin-Shi (259—210 î.e.n.) avea, ne spun documente de epocă, o „oglindă" magică cu care lumina oasele trupului. Putea fi vorba de o instalație cu raze X ? Oglinda se găsea în palatul Hien-Yang din Shenzi, în anul 206 î.e.n. Cînd un pacient se așeza în fața acelei oglinzi dreptunghiulare, cu dimensiunea de 1,76 × 1,22 m, imaginea sa părea răsucită cu 180° și toate organele, inclusiv scheletul, deveneau vizibile. Oglinda era folosită exact în aceleași scopuri ca și modernele raze X : diagnosticare.

Cînd, în secolele 3 și 6, s-au copiat glosarele de botanică ale lui P. Dioscoride (sec. 1) și Pseudo-Apuleius (sec. 4), denumirile a 57 dintre plantele geto-dacilor au fost adăugate celor greco-latine. Dintre acestea, 20 au fost precis identificate, unele fiind și astăzi în folosința medicinii culte. Dacilor le mai erau cunoscute extrase din animale și minerale, cu efecte calmante, antiinflamatorii, cicatrizante, hemostatice, expectorante, purgative etc. În cetatea dacică Poiana, s-a găsit o placă de marmură ce servea la prepararea de alifii medicinale. Strămoșilor balcanici ai românilor le erau binecunoscute valorile tămăduitoare ale apelor minerale, denumite de ei : „izvoare ale zeilor". Documentele grecești elogiază concepția medicală a dacilor, bazată pe ideea unității organismului și pe luarea în considerare a factorului psihic, alături de cel fizic, în tratarea maladiilor. Instrumentele chirurgicale ale dacilor amintesc de cele ale preincașilor : bisturie, ferăstrăiașe fine, pense de tip anatomic. După operație, rana era pudrată cu pulberi cicatrizante din tuf vulcanic.

Ce argument ar putea fi mai convingător pentru vechimea științei medicale decît imensa înțelepciune populară, risipită peste toate formele de relief ale planetei, în domeniul farmacopeii plantelor medicinale ?

Un vis, un basm, vechea legendă a tinereții fără bătrînețe își poate avea originea în cine știe ce metodă ancestrală pierdută pentru totdeauna...

Poate cel mai elocvent exemplu de tehnologie antică îl constituie „calculatorul", alcătuit din discuri și roți dințate din bronz, găsit, în 1900, la bordul unei corăbii scufundate lîngă insula Antiquitera din Marea Egee. După aproape 6 decenii, Derek J. de Solla Price și George Stamires dezgroapă ceea ce era un angrenaj de roți dințate aparținînd unui mecanism cu care se putea determina, zi și noapte, poziția navei în funcție de orbitele planetelor. Acest mecanism dezvăluie neașteptate cunoștințe de navigație și astronomie pentru acele timpuri. Derek J. de Solla Price a comparat această descoperire cu cea a unui avion cu reacție în mormîntul lui Tuthankamon.

Există papirusuri care istorisesc că cu mii de ani înainte de clima uscată din Egipt a fost domnia zeilor — înainte de prima dinastie — o eră a unei civilizații superioare, cu puteri miraculoase. Cam așa ceva a rămas în memoria tuturor civilizațiilor antice. Este surprinzător să admiți existența, cu mult înaintea grecilor și romanilor, a unei civilizații care poseda cunoștințe de astronomie, matematică superioară, fizică, medicină, dar și foarte tentant să arunci totul în brațele unor imigranți cosmici. Desigur, este posibil și așa, și pentru o astfel de temere pledează faptul că toate miracolele erau concentrate în miinile unor inițiați, nefiind de uz general.

Diversificarea tehnicilor de investigare cu carbon 14, cu argon-potasiu, cu uraniu-thoriu, prin termoluminiscență, prin dendrocronologie sau prin recemizare, a eliminat conceptele că un tip de om a urmat altui tip de om, astăzi fiind acceptată coexistența lor. Așa cum în Australia trăiesc fizicieni atomiști și aborigeni, așa și-au împărțit zilele și avansatul om de Cro-magnon cu brutalul om de Neanderthal.

Dacă am admis existența unei civilizații avansate în neantul nostru, trebuie să admitem și rezonabilitatea unor probe certe. În sensul aceleiași idei, dacă acceptăm că o civilizație similară cu a noastră este capabilă să se autodistrugă, cea mai mare parte a mașinilor și a clădirilor s-ar degrada, fiind de nerecunoscut peste multe mii de ani. Probabil ar arăta întocmai ca urma fosilizată în trilobiți, a unei sandale, descoperită lîngă Delta, Utah. Cunoașteți cînd au trăit aceste animale marine ? Vă spun eu : acum 200 000 000 de ani !

Unele indicații ar putea supraviețui în ghețurile din Arctica și Antarctica, ori pe fundul ascuns al mărilor !

Dacă am vrea să comunicăm și noi cu generațiile viitorului îndepărtat, am construi tot o piramidă ? Nu, în mod sigur, nu. Asclenizînd, obținînd fuziunea nucleară și creînd în laborator gene, am lăsat amprente, echivalente, fiecare în parte, cu cea mai desăvîrșită piramidă a creației umane.

Eduard Gugui

IN CĂUTAREA

PIETREI FILOZOFALE

DE LA FIERARI LA ALCHIMIȘTI

In prefața ediției a doua a cărții sale „FIERARI ȘI ALCHIMIȘTI“ (Forgerons et alchimistes) publicată în anul 1977 la Editura franceză „Flammarion“, Mircea Eliade propunea cititorilor săi următorul „apendice“ : „Ne-am străduit să înțelegem comportamentul omului din societățile arhaice cu privire la Materie, să urmărim aventurile spirituale pe care le-a trăit atunci cînd și-a descoperit forța de a schimba felul de a fi al Substanței. Experiența demiurgică a olarului primordial este tema asupra căreia ar fi trebuit să ne aplecăm mai intîi. Dar amintirea mitologică a acestei experiențe demiurgice n-a lăsat aproape nici un vestigiu. Iată de ce am reținut ca punct de plecare studiul raporturilor omului arhaic cu substanțele minerale și, mai ales, comportamentul său ritual de miner, de metalurgist al fierului și de fierar.“ A colabora cu natura, a o ajuta să producă intr-un „tempo“ din ce in ce mai rapid, a schimba modalitățile materiei — iată una din sursele ideologiei alchimice pe care credem că am dovedit-o. Sigur, nu susținem că există o continuitate perfectă intre universul mintal al minerului, al metalurgistului și fierarului și cel al alchimistului... dar ceea ce este comun topitorului, fierarului și alchimistului este faptul că toți trei revendică o experiență magico-religioasă particulară în raporturile lor cu substanta ; această experiență este monopolul lor și secretul se transmite prin ritualurile inițiatice ale meseriilor ; toți trei acționează asupra unei Materii pe care o consideră vie și sacră, și efortul lor urmărește transformarea materiei, „perfecționarea“ ei, „transmutația“.

Construită din cincisprezece capitole și un compartiment de note bibliografice, cartea se adresează, deopotrivă, specialiștilor dar și cititorului obișnuit. Din motive de spațiu și de cursivitate a lecturii, fragmentele pe care vi le propunem atenției sint lipsite de note (extrem de numeroase și abundente) cu excepția citatelor conținute in texte, cărora le-am menționat autorii și titlurile volumelor din care s-au extras.

Mircea Eliade

FIERARI ȘI ALCHIMIȘTI

fragmente

Meteoriți și metalurgie

Meteoriții nu puteau să nu impresioneze: veniți „de sus", din cer, participau la sacralitatea celestă. La un anumit moment și în anumite culturi imaginea cerului era, probabil, din piatră. Pînă în zilele noastre australienii cred că bolta celestă este din cristal de rocă sau că tronul zeului uranian este din cuarț. Or, cristalele de rocă, — considerate a fi desprinse din tronul celest — joacă un rol esențial în inițierile șamanice ale australienilor, la Negritos de Malacca, în America de nord etc. Aceste „pietre de lumină", cum le numesc dayakșii maritimi din Sarawak, reflectă tot ce se petrece pe pămînt; ele îi relevă șamanului ceea ce i s-a întîmplat sufletului bolnavului și locul unde s-a ascuns. Să ne reamintim că șamanul este cel care „vede", pentru că el dispune de o viziune supranaturală: el vede departe, la fel de bine în spațiu ca și în timpurile ce vor veni; el percepe, de asemeni, ceea ce rămîne invizibil pentru profani (sufletul, spiritele, zeii). În timpul inițierii, viitorul șaman poartă cristale de cuarț. Cu alte cuvinte, capacitățile sale vizionare și „știința" îi vin, cel puțin în parte, dintr-o solidarizare mistică cu cerul.

Să reținem această primă valorificare religioasă a aeroliților : ei cad pe pămînt încărcați de sacralitate celestă, ei reprezintă deci cerul. De aici, foarte probabil, cultul închinat atîtor meteoriți sau chiar identificarea lor cu o divinitate: se recunoaște în ei „forma primă" manifestarea imediată a divinității. Palladionul Troiei trecea drept căzut din cer și autorii antici recunoșteau în el statuia zeiței Atena. Se acorda, de asemenea, o origine celestă statuii lui Arthemis din Efes, conului din Elagabale din Emes. (HERODIEN, V, 3, 5) Meteoritul din Pessinonte, în Frigia, era venerat ca o imagine a Cybelei și, ca urmare a unei injoncțiuni a oracolului delfic, el a fost transportat la Roma puțin timp după al doilea război punic. Un bloc de piatră dur, reprezentarea cea mai veche a lui Eros, se învecina la Thespiae, cu imaginea zeului sculptat de Praxiteles (PAUSANIAS, IX, 27, i) S-ar găsi ușor și alte exemple (cel mai faimos fiind **Ka' aba** din Mecca.) Este semnificativ că un anumit număr de meteoriți sînt asociați cu zeițe, mai ales cu zeițe ale fertilității (tipul Cybelei). În acest caz avem a face cu un transfer de sacralitate : originea uraniană este uitată spre profitul ideii religioase de **„Petra-genitrix"** ; acest motiv al fertilității pietrelor ne va preocupa mai încolo.

Esența uraniană, și deci masculină a meteoriților, nu rămîne mai puțin incontestabilă, pentru că unele silexuri și unelte neolitice au primit de la oamenii epocilor posterioare numele de „pietre de fulger", „dinți de fulger" sau „securile zeilor" **(God's axes)**: locurile unde se găseau treceau drept lovite de fulger. Fulgerul este arma zeului din cer. Cînd acesta a fost îndepărtat de către zeul furtunii, fulgerul a devenit semnul hierogamiei dintre zeul uraganului și zeița pămînt. Astfel se explică numărul atît de mare de securi duble întîlnite în prăpăstiile și cavernele din Creta. Ca fulgerul și meteoriții, securile „despică" pămîntul: altfel zis, ele simbolizează uniunea dintre cer și pămînt. Delphes, cea mai celebră dintre prăpăstiile din Grecia antică, își datora numele acestei imagini mitice: **delphi** înseamnă de fapt organul generator feminin. Cum se va

vedea mai departe, numeroase alte simboluri şi apelative asimilează pămîntul cu o femeie. Dar omologarea avea o valoare exemplară, prioritatea avînd-o cosmosul: Platon aminteşte **(Menex, 238 a)** că, în concepere, femeia este aceea care imită pămîntul şi nu invers.

„Primitivii" au prelucrat fierul meteoritic mult timp înainte de a învăţa să utilizeze minerul de fier superficial. Se ştie, pe de altă parte, că înainte de a se fi descoperit topirea metalelor, popoarele preistorice prelucrau anuminte minereuri ca piatra, adică le considerau drept materii brute pentru fabricarea uneltelor litice. O tehnică similară a fost aplicată pînă la o epocă foarte recentă de către unele popoare care nu cunoşteau metalurgia: ele prelucrau fierul meteoritic cu ciocane de silex, fasonînd obiecte a căror formă reproducea cu fidelitate modelele litice. În acest mod îşi prelucrează eschimoşii din Groenlanda cuţitele lor din fier meteoritic. Cînd Cortez i-a întrebat pe şefii azteci din ce îşi fac cuţitele, ei i-au arătat cerul. Ca maiaşii din Yucatan şi incaşii din Peru, aztecii utilizau numai fierul meteoritic, punîndu-l, astfel, mai presus decît aurul. Ei nu cunoşteau topirea minereurilor. Arheologii n-au găsit nici o urmă de fier terestru în zăcămintele preistorice din Lumea Nouă. Metalurgia propriu-zisă din America Centrală şi meridională e foarte probabil de origine asiatică: ultimele cercetări tind să o apropie de cultura din China de sud, din epoca Chou (mijlocie şi tîrzie, sec. VIII—VI î.e.n.); ea era, deci, de fapt, de origine dunăreană, pentru că metalurgia dunăreană este aceea care în secolele IX—VIII î.e.n. a ajuns, prin Caucaz, pînă în China.

E foarte probabil ca popoarele antichităţii orientale să fi împărtăşit idei asemănătoare. Cuvîntul sumerian AN-BAR, cea mai veche numire a fierului, este formată din semne pictografice: „cer" şi „foc". În general, ele se traduc prin „metal stea" sau „metal celest". Compbell Thompson traduce prin „strălucire celestă" (a meteoritului). Etimologia numelui mesopotamian al fierului, **parzillu**, rămîne controversată. Unii savanţi consideră că derivează din sumerianul BAR-GAL, „marele metal", dar cei mai mulţi îi acordă o origine asiatică, din cauza terminaţiei **-ill.**

Nu vom aborda problema atît de complexă a metalurgiei fierului în vechiul Egipt. Pe o perioadă destul de mare de timp, egiptenii n-au cunoscut decît fierul meteoritic. Fierul din zăcăminte nu pare să fi fost utilizat în Egipt înaintea celei de a XVIII-a dinastii şi a Noului Imperiu. E adevărat că s-au găsit obiecte din fier terestru între blocurile marii piramide (2000 î.e.n.) şi într-o piramidă din dinastia a VI-a, la Abydos, dar provenienţa egipteană a acestor obiecte nu este pe deplin stabilită. Termenul **biz-n.pt**, „fier din cer", sau mai exact, „metal din cer" indică limpede originea meteoritică. (Dealtfel, este posibil ca termenul să fi fost aplicat mai întîi aramei). Aceeaşi situaţie la hitiţi: un text din secolul XIV precizează că regii hitiţi utilizau „fierul negru din cer". Fierul meteoritic este cunoscut în Creta din epoca minoică (2000 î.e.n) şi s-au găsit obiecte din fier în mormintele din Knosos. Originea celestă a fierului este atestată probabil în cuvîntul grec **siedros**, care a fost pus în legătură cu **sidus**, — **eris**, „stea" şi lituanianul **svidu**, „a străluci", **svideti**, „strălucitor".

Cu toate acestea, utilizarea meteoriţilor nu a fost în măsură să promoveze o adevărată „epocă a fierului". Cît timp a durat, metalul a rămas rar, (era la fel de preţios ca aurul) şi

Mircea Eliade alături de tatăl său la Bucureşti, în 1942

folosirea lui a fost, mai ales, rituală. A fost necesară descoperirea topirii minereurilor pentru a se inaugura o nouă etapă în viaţa umanităţii, epoca metalelor. Şi aceasta, mai ales în ceea ce priveşte fierul. Spre deosebire de aramă şi bronz, metalurgia fierului a devenit foarte repede industrială. Odată descoperit, sau învăţat secretul topirii magnetitei sau a hematitei, n-a mai existat nici o greutate în a se procura mari cantităţi de metal, din cauză că zăcămintele erau foarte bogate şi destul de uşor de exploatat. Dar tratamentul aplicat minereului terestru nu era cel al fierului meteoritic şi se deosebea, de asemenea, de topirea aramei şi a cuprului. Abia după descoperirea cuptoarelor şi, mai ales, după elaborarea tehnicii de „întărire" a metalului adus în starea de incandescenţă, fierul şi-a dobîndit poziţia sa predominantă. Se poate fixa către 1200—1000 î.e.n. şi în Munţii din Armenia, debutul acestei metalurgii pe scară industrială. De acolo, secretul topirii metalelor s-a răspîndit în Orientul Apropiat, Mediterana şi Europa Centrală cu toate că, după cum vom vedea, fierul, fie că era de origine meteoritică, fie că era extras din zăcămintele superficiale, a fost cunoscut încă din mileniul III în Mesopotamia („Tell Asmar, Tell Chagar Bazar, Mari), în Asia Mică (Alaca Hüyük) şi probabil în Egipt. Pînă destul de tîrziu, prelucrarea fierului a rămas fidelă modelelor şi stilurilor epocii bronzului (aşa după cum epoca bronzului a prelungit morfologia stilistică a epocii pietrei). Fierul a apărut sub formă de ornamente, amulete şi statuete. El a păstrat mult timp o valoare sacră, care supravieţuieşte, dealtfel, la mulţi „primitivi".

Nu este sarcina noastră să ne ocupăm de etapele metalurgiei antice, nici să-i subliniem influenţa de-a lungul istoriei. Ceea ce ne propunem este doar să desprindem simbolismul şi complexele magico-religioase actualizate şi difuzate în epoca metalelor, mai ales după triumful industrial al fierului. Pentru că înainte de a se impune în istoria militară şi politică a umanităţii, „epoca fierului" a produs creaţii spirituale. Cum se întîmplă ades, simbolul, imaginea, ritul, anticipează — şi-am putea spune că adeseori fac posibilă — aplicarea utilitară a unei descoperiri. Înainte de a deveni un mij-

loc de transport, carul a fost un vehicul de procesiuni rituale: el plimba simbolul soarelui sau imaginea zeului solar. Dealtfel, carul nu a putut fi „descoperit" decît după ce s-a înțeles simbolismul căii solare. Înainte de a schimba fața lumii, „epoca fierului" a creat un număr foarte mare de rituri, de mituri și de simboluri care nu au rămas fără răsunet în istoria spirituală a umanității. Cum s-a mai spus, abia după succesul industrial al fierului se poate vorbi despre etapa metalurgică a umanității. Descoperirea și progresele ulterioare ale aliajelor fierului au revalorizat toate tehnicile metalurgice tradiționale. Metalurgia fierului terestru a făcut acest metal apt a fi folosit în mod curent.

Or, acest fapt a avut consecințe importante. Alături de sacralitatea celestă, imanentă meteoriților, acum ne aflăm în prezența sacralității telurice, la care participă minele și minereurile. Metalurgia fierului a dobîndit un profit normal din descoperirile tehnice ale metalurgiei aramei și bronzului. Se știe că în neolitic (VI—V milenii î.e.n.) omul folosea sporadic arama pe care o putea găsi la suprafața pămîntului, dar pe care o trata de parcă ar fi fost piatră sau os, ignorîndu-i, încă, calitățile specifice de metal. Abia mai tîrziu s-a început prelucrarea aramei prin încălzire, iar topirea propriu-zisă a cuprului nu coboară mai jos de anii 4000—3500 î.e.n. (în perioadele Al Ubeid și Uruk), dar nu se poate vorbi, încă, de o „epocă a cuprului", pentru că nu se produceau decît cantități foarte mici de metal.

Apariția tardivă a fierului, urmată de triumful său industrial, a influențat foarte puternic riturile și simbolurile metalurgice. O serie întreagă de tabuuri și de utilizări magice ale fierului derivă din victoria sa și din faptul că a eliminat bronzul și cuprul, care reprezentau alte epoci și alte mitologii. Fierarul este înainte de toate un prelucrător al fierului și condiția sa de nomad — el se deplasează continuu în căutarea metalului brut și a comenzilor — îl pune în contact cu populații diferite. Fierarul este principalul agent de difuzare a mitologiilor, a ritualurilor și a misterelor metalurgice. Acest ansamblu de fapte ne introduce într-un univers spiritual prodigios, pe care ne propunem să-l prezentăm în paginile care urmează.

Ar fi rău și chiar imprudent să începi printr-o vedere de ansamblu; să ne apropiem în etape mici de universul metalurgiei. Vom întîlni un anumit număr de rituri și mistere în relații cu concepții magico-religioase solidare, paralele sau chiar antagonice. Să încercăm să le enumerăm pe scurt ca să desprindem de pe acum liniile principale ale anchetei noastre. Vom prezenta o serie de documente privind funcția rituală a fierăriei, caracterul ambivalent al fierarului și raporturile existente între magie (stăpînirea focului), fierar și societățile secrete. Pe de altă parte, muncile legate de minerit și de metalurgie ne vor îndrepta către concepții specifice privind Pămîntul-Mamă, sexualizarea lumii minerale și a uneltelor, solidaritatea metalurgiei cu ginecologia și obstetrica. Vom începe prin a expune cîteva din aceste concepții, pentru a înțelege mai bine universul metalurgistului și al fierarului. În relație cu miturile despre originea metalelor, vom întîlni complexe mitico-rituale care conțin noțiunea de geneză prin sacrificiu sau autosacrificiul unui zeu, raporturile dintre mistica agricolă, metalurgie și alchimie, în sfîrșit, ideile de creștere naturală, creștere precipitată și „perfecțiune". Se va măsura, în consecință, importanța acestor idei pentru constituirea alchimiei.

Mitologia epocii fierului

Nu vom mai insista asupra sacralității fierului. Că a căzut din bolta cerească sau că este extras din adîncul pămîntului, el este încărcat de puteri sacre. Supunerea în fața metalului se menține chiar și la popoarele de înaltă cultură. Regii malais păstrau pînă nu chiar așa demult un „bulgăre sacru de fier" care făcea parte din regalitatea lor și „îl înconjurau de o venerație extraordinară, amestecată cu o teroare superstițioasă". Pentru „primitivi", care ignorau prelucrarea metalelor, uneltele din fier erau încă și mai venerabile: Bhilii, populație arhaică din India, ofereau primele fructe vîrfurilor de fier ale săgeților pe care și le procurau de la triburile vecine. Să precizăm că nu este vorba de fetișisme, de adorația unui obiect prin el însuși și pentru el însuși, într-un cuvînt: de „superstiții" — ci de respectul sacru cu privire la un obiect **ciudat**, care nu aparține universului familiar, care vine „din altă parte" și care este, deci, un **semn de dincolo**, o imagine aproximativă a transcendenței. Acest fapt este evident în culturile care cunosc de foarte multă vreme folosirea fierului terestru: persistă încă amintirea fabuloasă a „metalului celest", credința în prestigiul său ocult. Beduinii din Sinai sînt convinși că cel care reușește să-și facă o sabie din fier meteoritic devine invulnerabil în luptă și capabil să-și doboare toți dușmanii. „Metalul celest" este străin pe pămînt, este deci „transcendent", vine „de sus": iată de ce pentru un arab din zilele noastre el este minunat, poate face miracole. Poate că în acest caz este vorba despre amintiri puternic mitologizate din epoca în care oamenii utilizau numai fierul meteoritic. Și în acest caz vom fi în fața unei imagini a transcendenței: pentru că miturile conservă amintirea acestei epoci fabuloase în care trăiau oameni dotați cu facultăți și cu puteri extraordinare, ca niște semi-zei. Or, există o ruptură între „acel timp" mitic (illud tempus) și timpurile istorice — și fiecare ruptură indică, la nivelul spiritualității tradiționale, o transcendență abolită prin „cădere".

Fierul își mai păstrează încă prestigiul său magico-religios extraordinar chiar la popoarele care au o istorie culturală destul de avansată și complexă. Pliniu scria că fierul este eficace contra **noxia medicamenta**, și, de asemenea, **adversus nocturnas limphationes** (Nat. Hist. XXXIV, 44) Credințe similare se întîlnesc în Turcia, în Persia, în India, la Dayaci etc. În 1907, J. Goldziher adunase deja o masă de documente privind folosirea fierului împotriva demonilor. Douăzeci de ani mai tîrziu, S. Seligmann a verificat numărul de referințe: dosarul este practic nelimitat. Cuțitului îi era dat, mai ales, să îndepărteze demonii. În nord-estul Europei, obiectele de fier apără recoltele atît împotriva intemperiilor cît și împotriva farmecelor și a deochiului. Este prestigiul ultimului venit printre „epocile metalului", epoca fierului victorios, a cărui mitologie, în mare parte îngropată, supraviețuiește încă în datini, în tabuuri și în „superstiții" în mare parte nebănuite. Dar ca și fierarii, fierul își păstrează caracterul ambivalent : el poate să încarneze în aceeași măsură spiritul „diabolic". În unele locuri se amintește obscur că fierul nu reprezintă doar victoria prin civilizare (adică prin agricultură), ci că el a ieșit victorios prin război. Triumful militar va fi omologat uneori ca un triumf demonic. Pentru triburile africane,

Wa Chagga, fierul poartă în sine o forță magică potrivnică vieții și păcii.

Uneltele fierarului participă în mod egal la sacralitate. Ciocanul, foalele, nicovala, se dovedesc a fi făpturi animate și miraculoase : se crede că ar putea funcționa prin propria lor forță magico-religioasă, fără ajutorul fierarului. Fierarul din Togo vorbește despre uneltele sale zicînd „ciocanul și familia sa". În Angola, ciocanul e venerat pentru că el este cel care făurește instrumentele necesare agriculturii : este tratat ca un prinț și alintat ca un copil. Ogowii, care nu cunosc fierul și deci nu-l prelucrează, venerează foalele fierarilor din triburile vecine. Negrii Mossengere și Ba Sakate cred că demnitatea maestrului — fierar e concentrată în foale. În ce privește cuptorul, construcția lui este înconjurată de mistere și constituie un ritual propriu-zis.

Toate aceste credințe nu se opresc doar la puterea sacră a metalelor, ele se extind și la magia instrumentelor. Arta de a produce unelte este de esență supraumană, fie divină, fie demoniacă (fierarul este cel care face și armele ucigașe). Resturile vechilor mitologii din timpurile litice s-au adăugat și s-au integrat probabil mitologiei metalelor. Unealta de piatră, lovitura de pumn erau încărcate de o forță misterioasă: ele loveau, răneau, făceau să țîșnească, produceau scîntei — la fel ca fulgerul. Magia ambivalentă a armelor de piatră, ucigătoare sau binefăcătoare ca însuși fulgerul, s-a transmis, amplificată, noilor instrumente făurite în metal. Ciocanul, urmașul securii din timpurile litice, a devenit însemnul zeilor puternici, a zeilor furtunii. Înțelegem atunci de ce zeii furtunii și ai fecundității agrare sînt adeseori imaginați ca niște zei fierari. Populația T-ou-ien din Koang-si sacrifică capre zeului Däntsien Sân, pentru că el se servește de capetele lor ca de niște nicovale. În timpul furtunilor, Däntsien Sân bate fierul între coarnele animalului sacrificat; fulgerele și grindina scînteitoare cad pe pămînt și zdrobesc demonii. Zeul apără, în calitatea sa de fierar, oamenii și recoltele. Däntsein Sân este un zeu al furtunii, același cu tibetanul **damcan**, deci cu rDorje-legs(pa) care călărește o capră și care pare a fi o bătrînă divinitate *bună*. Or, rDorje-legs(pa) este un zeu-fierar; cultul său este în relație cu furtuna, agricultura și capra. Vom întîlni la Dogoni o situație asemănătoare. Fierarul celest este cel care îndeplinește rolul eroului civilizator : el aduce din cer semințele cultivabile și le descoperă oamenilor agricultura.

Să reținem pentru moment această secvență de imagini mitice : zeii furtunii lovesc pămîntul cu „pietre de fulger" ; au ca însemn securea dublă și ciocanul; furtuna este semnalul hierogamiei Cer-Pămînt. Lovindu-și nicovalele, fierarii imită gestul exemplar al zeului atotputernic : ei sînt în fond ajutoarele sale. Întreagă această mitologie elaborată în jurul fecundității agrare, a metalurgiei și a muncii, este, dealtfel, destul de recentă. Posterioară olăritului și agriculturii, metalurgia se încadrează într-un univers spiritual unde zeul celest, prezent încă în timpul fazelor etnologice ale culesului fructelor și a micii vînători, este înlăturat definitiv de către zeul puternic, Masculul fecund, bărbatul Marei Mame terestre. Or, se știe că la acest nivel religios, ideea creației îndeplinită de către o făptură suprem uraniană, a trecut în penumbră pentru a ceda locul ideii de creație prin hierogamie și prin sacrificiul sîngeros; asistăm chiar la trecerea noțiunii de creație la aceea de procreație. Este una din rațiunile pentru care întîlnim în mitologia metalurgică motivele uniunii rituale și ale sacrificiului de sînge.

Este necesar să se înțeleagă bine „noutatea" reprezentată de ideea conform căreia — creația se efectuează printr-un sacrificiu sau printr-un autosacrificiu. Mitologiile precedente au cunoscut mai ales tipul de creație bazată pe o substanță primordială, modelată de către zeu. Promovarea sacrificiului de sînge ca condiție a întregii creații — la fel de bine cosmogonie ca și antropogonie — consolidează, pe de o parte, omologările dintre om și Cosmos (căci și Universul derivă dintr-un Gigant primordial, un Macranthrope) dar, mai ales, introduce ideea conform căreia viața nu poate să apară decît cu prețul altei vieți. Aceste tipuri de cosmogonii și antropogonii vor avea consecințe considerabile : se va ajunge pînă la a nu mai putea concepe „creația" sau „fabricarea" fără un sacrificiu prealabil. Să ne raportăm, de exemplu, la ritualurile construirii, prin mijlocirea cărora se transferă „viața" sau „sufletul" victimei în structura construcției, aceasta devenind de fapt chiar noul corp, arhitectonic, al victimei sacrificate.

Din corpul monstrului marin Tiamat pe care l-a zdrobit, Marduk a creat Universul. Motive analoage se întîlnesc și în altă parte : în mitologia germanică, gigantul Ymir constituie materia primă, ca și P'anku și Purusha în mitologiile chineză și indiană. Purusha înseamnă „om", ceea ce arată limpede că „sacrificiul uman" îndeplinește o funcție cosmologică în unele tradiții indiene. Dar un asemenea sacrificiu era exemplar : victima umană sacrificată îl incarna pe Macranthrope divin primordial. Era întotdeauna un zeu cel care trebuia să fie sacrificat, un zeu reprezentat de către un om. Acest simbolism reiese la fel de bine din tradițiile mitologice aflate în relație cu crearea omului ca și cu miturile despre originea plantelor alimentare. Pentru a-l crea pe om, Marduk se sacrifică el însuși : „Îmi voi închega sîngele, voi face osul. Voi ridica omul în picioare, cu adevărat omul va fi... Voi construi omul, locuitorul pămîntului...." King, care a tradus primul acest text, l-a apropiat de tradiția mesopotamiană a creației transmisă de către Berose (sec IV. î.e.n., autorul unei prețioase istorii chaldeene, scrisă în grecește, azi pierdută). „Și Bèl, văzînd că pămîntul este deșert dar fertil, ordonă unuia dintre zeii să-i ia capul (viața), să amestece cu pămînt sîngele care va curge și să modeleze oamenii și animalele capabile să suporte aerul". Idei

cosmologice analoage se regăsesc în Egipt. Sensul profund al tuturor acestor mituri este destul de clar : creaţia este un sacrificiu. Nu poţi să însufleţeşti ceea ce ai creat decît transmiţîndu-i propria-ţi viaţă (sînge, lacrimi, spermă, „suflet", etc.).

O altă serie de mituri, dependente morfologic de acest motiv, ne vorbesc despre originea plantelor alimentare ivite prin autosacrificiul unui zeu sau a unei zeiţe. Pentru a asigura existenţa omului, o făptură divină — o femeie o fată, un bărbat sau un copil, — se sacrifică : din corpul său cresc diferite specii de plante hrănitoare. Mitul constituie modelul exemplar de rituri care trebuie celebrate periodic. Este sensul sacrificiului uman în favoarea recoltelor : victima e condamnată la moarte, îmbucătăţită, iar bucăţile sînt împrăştiate pe pămînt pentru a-i dărui fecunditatea. Or, după anumite tradiţii, metalele trec şi ele ca ivite din sîngele sau din carnea unei fiinţe primordiale semi-divine sacrificate.

Asemenea concepţii cosmologice consolidează omologarea om-Univers, şi cîteva direcţii de gîndire prelungesc şi dezvoltă această omologare în direcţii diverse. Rezultă, pe de o parte, „sexualizarea" regnului vegetal şi mineral şi, în general, a uneltelor şi obiectelor lumii înconjurătoare. În relaţie directă cu acest simbolism sexual, va trebui să ne amintim multiplele imagini ale pîntecului pămîntului, a minei asimilată cu uterul şi a minereurilor cu embrionii — atîtea imagini care conferă o semnificaţie ginecologică şi obstretică ritualurilor care însoţesc mineritul şi metalurgia.

„Stăpînii focului"

Alchimistul, asemenea fierarului şi olarului este un „stăpîn al focului". Focul este acela care îl ajută să treacă materia dintr-o stare în alta. Olarul, care datorită jarului a izbutit primul să consolideze „formele" pe care le-a dat argilei, a trăit, desigur, beatitudinea unui demiurg : descoperise un agent de transmutaţie. Ceea ce căldura „naturală" împlinea lent — Soarele sau Pîntecul Pămîntului — focul isprăvea într-un tempo nesperat. Entuziasmul demiurgic izvora din acest obscur presentiment că marele secret consta în a învăţa „cum să faci mai repede" ca Natura, (trebuie să traducem întotdeauna în termenii experienţei spirituale a omului arhaic) — cum să intervii fără risc în procesul vieţii cosmice înconjurătoare. Focul se dovedise a fi mijlocul „de a face mai repede" dar şi de „*a face altceva*" decît ceea ce exista deja în natură; era, deci, manifestarea unei forţe magico-religioase care putea modifica lumea şi care, prin urmare, nu aparţinea acestei lumi. Iată de ce chiar culturile cele mai vechi şi-au imaginat specialistul sacrului — şamanul, vraciul, magul — ca pe un „stăpîn al focului". Magia primitivă şi şamanismul implică „stăpînirea focului", fie că vraciul poate să atingă jarul fără să se vateme, fie că poate să producă, în propriul său trup, o „căldură interioară" care să-l aprindă, să-l facă să ardă, ajutîndu-l să reziste la frigul extrem.

În textul de faţă atingem numai în treacăt o problemă complexă pe care am studiat-o cu alt prilej *). Să notăm, totuşi că a produce focul în propriul tău corp este un semn de transcendere a condiţiei umane. După miturile unor popoare arhaice, femeile Ailleule purtau în chip natural focul în organele lor genitale; luau o parte din el pentru a fierbe mîncarea dar îl ascundeau de bărbaţi. Cu toate acestea ei izbutea să pună mîna pe el prin viclenie. Aceste mituri reflectă la fel de bine reminiscenţele unei ideologii matriahale ca şi faptul că, produs prin frecarea a două bucăţi de lemn, deci prin „uniunea lor sexuală", focul era considerat ca aflîndu-se în mod „natural" în bucata care reprezenta femela. Datorită acestui simbolism, femeia este la acest nivel de cultură, în chip natural vrăjitoare. Dar bărbaţii au izbutit să stăpînească focul şi vrăjitorii au terminat prin a deveni mai puternici şi mai numeroşi ca vrăjitoarele. La Dobu, autohtonii spun că vrăjitorii şi vrăjitoarele zboară noaptea şi că se pot vedea dîrele de foc pe care le lasă în urma lor.

În mod universal, primitivii şi-au reprezentat puterea magico-religioasă ca „fierbinte" şi au exprimat-o prin cuvinte care semnificau „căldură" „arsură", „fierbinţeală" etc. Dealtfel, tocmai din această pricină magicienii şi vrăjitorii beau apă sărată sau piparată şi mîncau plante extrem de picante : doreau să-şi sporească astfel „căldura" interioară. „Stăpîni ai focului", şamanii şi vrăjitorii înghiţeau cărbuni aprinşi, atingeau fier înroşit în foc, mergeau pe flăcări. Pe de altă parte, aveau o mare rezistenţă la frig : şamanii din regiunile arctice ca şi asceţii din Himalaia dau dovadă, graţie „căldurii magice", de o putere de rezistenţă care depăşeşte imaginaţia. Nu e greu de ghicit adevărata semnificaţie a „căldurii magice" şi a „stăpînirii focului" : aceste puteri dovedesc accesul la o anume stare extatică sau, pe alte planuri culturale (în India, de exemplu) la o stare necondiţionată de perfectă libertate spirituală. „Stăpînirea focului" şi insensibilitatea atît la frigul extrem cît şi la temperatura jarului, traduc în termeni sensibili faptul că şamanul sau yoginul au depăşit condiţia umană şi că ei participă deja la condiţia „spiritelor".

Asemenea şamanilor, fierarii sînt „stăpîni ai focului" reputaţi. În unele zone culturale, fierarul este considerat ca egal, dacă nu chiar superior şamanului. „Fierarii şi şamanii sînt din acelaşi cuib" spune un proverb iacut. „Soţia unui şaman este respectabilă, soţia unui fierar este venerabilă" spune un altul. Şi un al treilea : „Primul fierar, primul şaman şi primul olar au fost

*) *A se vedea cartea noastră „Şamanismul şi tehnicile arhaice ale extazului", din care luăm majoritatea exemplelor care vor urma.*

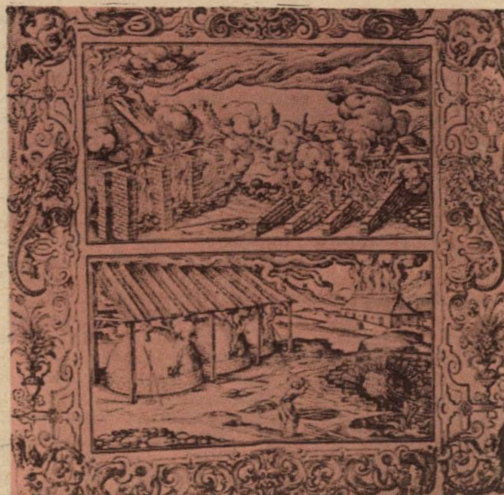
frați de singe. Fierarul a fost cel mai mare iar șamanul al doilea. Aceasta explică de ce un șaman nu poate provoca moartea unui fierar". După Dolgani, șamanii nu pot să înghită sufletele fierarilor pentru că aceștia și le păstrează în foc ; din contră, un fierar poate să se înfrupte din sufletul unui șaman și să-l ardă î:. foc. Conform miturilor iacute, fierarul și-a dobîndit meșteșugul de la divinitatea „rea" K'daai Maqsin, fierarul șef al Infernului. Acesta locuiește într-o casă din fier, înconjurată de țăpușe de fier. K'daai Maqsin este un meșter renumit; el este cel care repară membrele rupte sau amputate ale eroilor. I se întîmplă să participe la inițierea șamanilor faimoși de pe lumea cealaltă : le călește sufletele cum călește fierul.

După o altă tradiție, strămoșul iacuților, Elliei, a fost primul fierar. Un alt fierar mitic, Chycky, a fost monitorul războinicilor : el le făurea armele, dîndu-le, totodată, sfaturi înțelepte. Iacuții atribuie fierarilor puterea de a vindeca prin mijloace naturale și nu cu asistența spiritelor, cum fac șamanii. În generația a noua, un fierar dispune de puteri supranaturale : nu-i mai e teamă de spirite și din acest motiv îndrăznește să făurească obiectele din fier care împodobesc costumul șamanului(căci zgomotul fierului alungă spiritele).

La toate populațiile siberiene, fierarul ocupă un rang social destul de înalt : meseria lui nu e considerată comercială : este vorba despre o vocație sau o transmisiune ereditară, care implică în consecință secrete inițiatice. Fierarii sînt protejați de spirite speciale. În Șugnan și în alte regiuni ale Pamirului arta fierarului este considerată ca un dar al „profetului David" și asta îl ajută pe fierar să fie mai respectat decît mullahul. Dar trebuie să fii pur, atit din punct de vedere fizic cît și spiritual. Fierăria este considerată ca un loc de cult și acolo unde nu există clădiri speciale pentru rugăciuni și adunări, lumea se adună în fierărie.

„Profetul David" s-a substituit, evident, unui zeu celest sau unui erou civilizator aborigen. Acesta reiese clar din credințele buriate : demult, povestesc buriații, pe cînd oamenii nu cunoșteau folosirea fierului, își doborau fiarele cu pietre, le mîncau carnea sfîșiind-o cu dinții, se îmbrăcau de bine de rău cu pieile lor, etc. Atunci Tängri albi (zeii buni) l-au trimis pe pămînt pe Boshintoi, fierarul celest, împreună cu fiica sa și cei nouă fii ca să-i învețe pe oameni binefacerile metalurgiei : primii lor elevi au fost strămoșii familiilor de fierari. După spusa altei legende, fiii lui Boshintoi s-au căsătorit cu fete pămîntene și au devenit astfel strămoșii fierarilor : nimeni nu poate deveni fierar dacă nu descinde dintr-o asemenea familie. Buriații cunoșteau, de asemenea, „fierari negri", la fel cum își divizau panteonul în „zei albi" și „zei negri" șamanii lor se împărțeau și ei în „albi" și „negri" (buni și răi). „Fierarii negri" care se află sub protecția spiritelor rele, sînt în mod special temuți de oameni : ei sînt capabili să mănînce sufletele oamenilor. În timpul ceremoniilor pe care le fac își mînjesc fața cu funingine.

Zeii și spiritele protectoare ale fierarilor buriați nu se mulțumesc să-i ajute doar în muncile lor, ci îi apără împotriva spiritelor rele. Fierarii au ritualurile lor speciale: se sacrifică un cal despicîndu-i pîntecele pentru ca să i se smulgă inima, rit specific șamanic. Sufletul calului se intîlnește cu fierarul celest Boshintoi. Nouă tineri joacă rolul celor nouă fii ai lui Boshintoi și un bărbat care îl întruchipează chiar pe fierarul celest, cade în extaz și recită un monolog destul de lung în care arată cum a trimis, în illo tempore, fiii săi pe pămînt pentru a-i civi-

liza pe oameni. Apoi, atinge focul cu limba ; în datina veche, personajul care îl reprezenta pe Boshintoi lua o bucată de fier înroșit în mînă — așa cum fac încă șamanii siberieni și nord-americani.

Solidaritatea dintre șamanism și arta prelucrării fierului apare de asemenea în scenariile unor inițieri șamanice. În visele sau halucinațiile lor inițiatice, viitorii șamani asistă la instruirea lor de către „demoni" — maeștri ai inițierii. Or, aceste scenarii tradiționale implică mai mult sau mai puțin direct gesturi, instrumente și simboluri aparținînd sferei fierăritului. Un șaman iacut a văzut, în timpul maladiei sale inițiatice, cum demonii i-au detașat și separat membrele cu un cîrlig de fier ; după tot felul de operații (netezirea oaselor, raclajul cărnii etc.) demonii i-au adunat oasele și le-au legat cu fier. Un alt șaman a avut corpul tăiat în bucăți mici de către Pasărea de Pradă Mamă, care avea un clonț de fier, ghiare îndoite și pene din fier. Un altul a fost legănat, în timpul halucinațiilor inițiatice, într-un leagăn de fier. În sfîrșit, dintr-o lungă poveste autobiografică a unui șaman-avam-samoied, detașăm acest episod: viitorul șaman s-a văzut intrînd în timpul maladiei sale inițiatice în interiorul unui munte unde a văzut un om gol minuind niște foale. Pe foc se afla un cazan. Omul gol îl apucă cu un clește enorm, îi taie capul, îi împărți corpul în bucăți mici și aruncă totul în cazan ,lăsîndu-l să fiarbă trei ani. În caverna existau de asemenea trei nicovale și omul gol îi făuri capul pe a treia, aceea care servea pentru modelarea celor mai buni șamani. Mai întîi îi alese oasele, le adună și le înveli cu carne. După o altă informație, un șaman tongus fu decapitat în timpul inițierii și țeasta îi fu bătută cu piese metalice. Să amintim, în sfîrșit, că costumul șamanic este încărcat cu obiecte de fier, unele imitînd oasele și tinzînd să dea, astfel, impresia unui schelet. (Vezi „Șamanismul" pag, 143, p. 152).

Din tot ceea ce am spus pare să rezulte că prezența fierului în corpul șamanului joacă, pînă la un anumit punct, un rol similar cu cel al cristalelor sau a altor pietre magice la vracii australieni, oceanieni și sud-americani. Se știe că cristalele de rocă pe care le poartă cu sine,

îi permit şamanului australian sau oceanian să „vadă" spiritele şi sufletele zburînd în aer etc., pentru că el şi-a asimilat sacralitatea uraniană a cristalelor căzute din bolta cerească. O solidaritate analoagă se lasă descifrată între anumite şamanisme siberiene şi fier. Acest fapt nu este lipsit de consecinţe : fierul fiind rezervat fierarului, acesta îşi sporeşte prestigiul magico-religios. Am văzut că originile comune ale sacralităţii şamanilor şi fierarilor se află în „stăpînirea focului". Tradusă în termeni teoretici, această „stăpînire" semnifică atingerea unui stadiu superior al condiţiei umane. In plus, fierarul creează armele eroilor. Nu este vorba doar despre realizarea lor materială, ci de magia cu care sînt investite : este arta misterioasă a fierarului care le transformă în unelte magice. De unde şi raporturile, atestate în epopei, între făurarii de arme şi eroi. F. Altheim remarca faptul că în aproape toate cîntecele epice ale triburilor mongolice, şi de asemenea la turci cuvîntul „făurar" **(darkhan)** înseamnă totodată erou şi cavaler liber. Acelaşi autor pune în lumină importanţa militară a tobei şi a costumului şamanic — un fel de cuirasă de metal. Fierarii se înălţau uneori pînă la regalitate. După unele povestiri, Gingis han a fost la origine un simplu fierar şi legenda tribală a mongolilor apropie meseria de fierar cu casa suverană. In tradiţiile iraniene, fierarul Kavi era strămoşul dinastiei Kavya ; într-o zi, „el şi-a fixat şorţul de piele de vîrful unei lăncii, înălţînd în felul acesta stindardul revoltei contra regelui-dragon. Modestul şorţ de piele deveni flamura regală a Iranului .

Să reţinem acest ansamblu de solidarităţi : „maeştri ai focului", şamani, fierari, eroi, regi mistici, (fondatori de dinastii). Asupra anumitor raporturi între „căldura magică", iniţierea eroică (militară) şi fierari, vom reveni. Pentru moment să examinăm statutul religios şi social al fierarului în alte zone culturale.

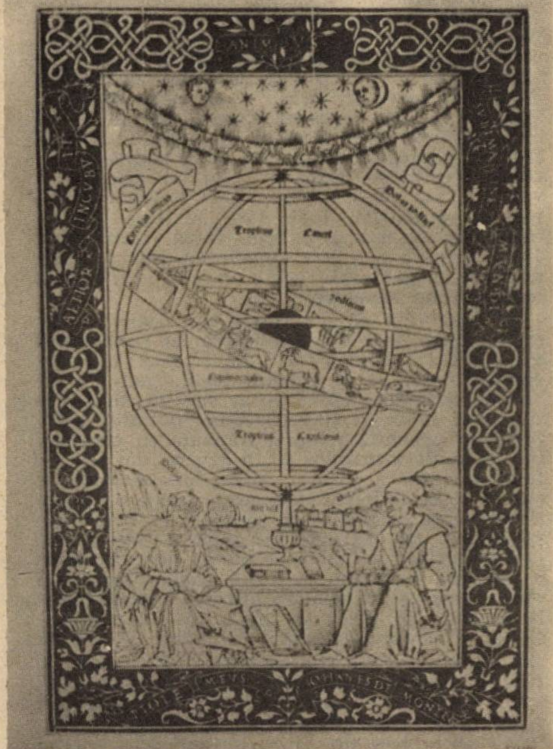
Alchimie şi iniţiere

Una dintre principalele surse ale alchimiei trebuie căutată în concepţiile privind Pămîntul-Mamă, minereurile şi metalele şi, mai ales, în experienţa omului arhaic ocupat cu muncile mineritului, ale topirii şi prelucrării metalelor. „Cucerirea materiei" a început foarte devreme, poate chiar din paleolitic, adică imediat ce omul a izbutit nu doar să fabrice unelte din silex dar şi să utilizeze focul pentru a schimba starea materiei. In orice caz, anumite tehnici — în primul rînd agricultura şi olăritul — au fost foarte dezvoltate în neolitic. Or, aceste tehnici au fost totodată mistere, pentru că ele implicau, pe de o parte sacralitatea cosmosului, iar pe de altă parte — se transmiteau prin iniţieri („secretele meseriei"). Prelucrarea sau arderea lutului ca şi, ceva mai tîrziu, îndeletnicirile miniere şi metalurgice, plasează omul arhaic într-un Univers saturat de sacralitate. Ar fi zadarnic să încercăm a-i reconstitui experienţele ; e prea mult timp deja de cînd ca urmare mai ales a triumfului ştiinţelor experimentale, Cosmosul este desacralizat. Modernii sînt incapabili să exprime sacrul în relaţiile lor cu Materia ; pot, în schimb, să aibă o experienţă de ordin oniric sau estetic ; ei sînt capabili, mai ales, să cunoască Materia ca „fenomen natural". Dar nu se poate decît imagina o comunicare, şi nu limitată la specia pîinii şi a vinului, ci care să intre în contact cu toate speciile de „substanţă", ca să măsori distanţa care separă o asemenea experienţă religioasă arhaică de experienţa modernă a „fenomenelor naturale".

Nu că omul societăţilor arhaice era încă „prăbuşit în natură", inapt a se degaja de nenumăratele „participări mistice" la Natură, în fond incapabil de gîndire logică sau de munca utilitară în sensul pe care îl atribuim acestui cuvînt. Tot ce ştim despre contemporanii noştri „primitivi" infirmă aceste imagini şi judecăţi arbitrare. Dar este evident că o gîndire dominată de simbolismul cosmologic a creat o cu totul altă „experienţă a lumii" decît aceea de care dispune omul modern. Pentru gîndirea simbolică, lumea nu este doar „vie" ci şi „deschisă" : un obiect nu este niciodată numai el-însuşi (cum este cazul cu conştiinţa modernă) el este încă un semn sau receptacol pentru alt lucru ,o realitate care transcende planul de a fi al obiectului. Ca să ne mulţumim doar cu un singur exemplu, ogorul lucrat este ceva mai mult decît o bucată de pămînt, este în acelaşi timp corpul Pămîntului-Mamă ; hîrleţul este un falus fără a înceta din pricina aceasta să fie şi o unealtă agricolă ; munca este pe de o parte o îndeletnicire „mecanică" (efectuată cu unelte fabricate de către om) şi o uniune sexuală ordonată de fecundarea hierogamică a Pămîntului-Mamă.

Dacă ne este imposibil să retrăim asemenea experienţe, cel puţin ne putem imagina repercusiunea lor în viaţa celor care le incercau. Cosmosul fiind o hierofanie, existenţa umană fiind sacralizată, munca implica o valoare liturgică, care supravieţuieşte încă, destul de obscur, la populaţiile rurale din Europa contemporană. Ceea ce trebuie în mod special subliniat, este posibilitatea pe care o avea omul societăţilor arhaice de a se insera în sacru prin propria sa îndeletnicire de **homo faber,** de autor şi manipulator al uneltelor. Aceste experienţe primordiale s-au conservat şi s-au transmis de-a lungul a numeroase generaţii graţie „secretului meseriei" ; în timp ce experienţa globală a lumii s-a modificat ca urmare a inovaţiilor tehnice şi culturale, a instaurării civilizaţiei urbane, a ceea ce s-a convenit să numim „Istorie", în sensul propriu al cuvîntului, experienţele primordiale legate de un Cosmos sacralizat au fost periodic reanimate în cadrul iniţierilor şi al ritualurilor profesionale. Am intîlnit exemple de transmitere iniţiatică la mineri, la topitori şi la fierari, ei au conservat în Occident pînă în Evul Mediu, şi în alte regiuni ale lumii pînă în zilele noastre, comportamentul arhaic cu privire la substanţele minerale şi la metale.

Că omul de cultură arhaic a parvenit să cunoască şi să domine materia, o dovedesc suficient lucrările de metalurgie şi de orfevrerie din vechiul Orient. Un număr de reţete tehnice ne-au parvenit, dintre care unele datează din sec. XVI î.e.n. — (de ex. Papyrus Ebers) : ele se referă la operaţiile de aliere, de obţinere a tincturilor şi de imitare a aurului (de ex. Papyri de Leyden şi de Stokholm, care datează din sec. III — î.e.n.) Istoricii ştiinţei au subliniat în mod oportun că autorii acestor reţete utilizau **cantităţi** şi **numere,** ceea ce, după părerea lor, ar dovedi caracterul ştiinţific al operaţiilor. E sigur că topitorii, fierarii şi maeştrii aurari ai antichităţii orientale ştiau să calculeze

cantitățile și să dirijeze procesele fizico-chimice ale fontei și ale aliajului. Trebuie să mai știm că doar pentru ei era vorba de o operație metalurgică sau chimică, de o tehnică sau de o știință în sensul riguros al acestui cuvînt. Fierarul african sau asiatic, care aplică rețete analoage, cu rezultate practice care se cunosc, nu iau în seamă doar latura practică a operațiilor : acestea sînt dublate de un ritual. Ar fi deci imprudent să izolăm, la începuturile istorice ale alchimiei greco-egiptene, rețetele „tincturilor de metale" : nici o meserie, nici măcar în antichitatea tîrzie, nu era o simplă tehnică. Cu tot avansul pe care îl înregistra desacralizarea cosmică în acea epocă, meseriile își mai păstrau încă caracterul lor ritual, fără ca contextul hierurgic să fie în mod necesar indicat în rețete.

Documentele istorice ne permit totdeauna să distingem trei epoci privind începuturile alchimiei greco-egiptene : 1) epoca rețetelor tehnice ; 2) epoca filosofică, inaugurată probabil de Bolos de Mendes (sec. II î.e.n.) și care se manifestă în **Physika kai Mystika** atribuită lui Democrit ; 3) în sfîrșit, epoca literaturii alchimice propriu-zisă, aceea a lui Zosima (sec. III—IV e.n.) și a comentariilor (sec. IV—VII e.n.). Cu toate că problema **originei istorice** a alchimiei alexandrine nu este încă rezolvată, s-ar putea explica apariția bruscă a **textelor alchimice** în preajma erei creștine ca rezultat al întîlnirii dintre curentul esoteric reprezentat de către Mistere, neo-pitagorism și neo-orfism, astrologie, „înțelepciunile orientale revelate", gnosticism, etc., curent esoteric care era mai ales apanajul oamenilor cultivați, al **inteligenței** — și tradițiile „populare", păstrătoare ale secretelor meseriilor și ale tehnicilor și magiilor unei foarte mari antichități. Un fenomen analog se constată în China cu taoismul și neotaoismul, și în India cu tantrismul și Hata-yoga. În lumea mediteraneană, aceste tradiții „populare" au prelungit pînă în epoca alexandrină un comportament spiritual de structură arhaică. Interesul crescînd pentru „înțelepciunile orientale" și pentru tehnicile și științele tradiționale privind substanțele, pietrele prețioase, plantele, caracterizează toată această epocă a antichității, strălucit studiată de Franz Cumont și R. P. Festugière.

Căror cauze istorice trebuie să le atribuim nașterea practicilor alchimice ? N-o vom ști niciodată. Dar este îndoielnic că alchimia s-a constituit în disciplină autonomă pornind de la rețete pentru contrafacerea sau imitarea aurului. Orientul helenistic moștenise toate tehnicile metalurgice ale Mesopotamiei și Egiptului și se știe că încă din secolul XIV î.e.n. mesopotamienii puseseră la punct proba aurului. A vrea să legi o disciplină care a obsedat 2000 de ani lumea occidentală de eforturile desfășurate pentru contrafacerea aurului înseamnă să uiți cunoștințele extraordinare pe care cei vechi le aveau despre metale și aliaje ; înseamnă, de asemenea, că subestimezi capacitatea lor intelectuală și spirituală. Transmutația, scopul principal al alchimiei alexandrine, nu era, în contextul dezvoltării de atunci a științei, o absurditate, căci unitatea materiei era de multă vreme o dogmă a filosofiei grecești. Dar e greu de acceptat că alchimia ar fi ieșit din experiențele întreprinse pentru a valida această dogmă și pentru a demonstra experimental unitatea materiei. E greu ca o tehnică spirituală și o soteriologie să își aibă izvorul într-o teorie filosofică.

Pe de altă parte, cînd spiritul grec se aplică la știință, el dă dovadă de o capacitate extraordinară de observație și raționament. Or, ceea ce ne frapează citind textele alchimiștilor greci, este lipsa lor de interes pentru fenomenele fizico-chimice, adică tocmai absența spiritului științific. Cum remarca F. Sherwood Taylor (A Survey of Greek Alchemy) : „Nu se poate ca toți cei care folosesc sulful să nu remarce fenomenele curioase, care se produc după topirea sa și încălzirea consecutivă a lichidului. Or, cu toate că sulful este menționat de sute de ori, nu se face niciodată aluzie la una măcar din caracteristicile sale, în afară de acțiunea sa asupra metalelor. Există, în acest fapt, un contrast atît de mare cu spiritul științei grecești clasice, încît trebuie să conchidem că alchimiștii nu erau interesați de fenomenele naturale care nu le serveau căutările. Cu toate acestea, este o eroare să vezi în ei numai căutătorii de aur, căci tonul religios și mistic, mai ales în lucrările tîrzii, se împacă rău cu spiritul căutătorilor de averi. (...) Nu se va găsi în alchimie nici urmă de știință (...) Niciodată alchimistul nu va folosi procedeele științifice." Textele vechilor alchimiști arată că „acești oameni nu erau interesați să facă aur și nu vorbeau în realitate despre aurul adevărat. Chimistul care examinează aceste lucrări are aceeași impresie cu a masonului care vrea să scoată informații practice dintr-o lucrare de francmasonerie" (Sherwood Taylor, ibid., p. 138).

Dacă, deci, alchimia nu s-a putut naște din dorința de a contraface aurul, (experimentul aurului era cunoscut de cel puțin douăsprezece secole) nici dintr-o tehnică științifică greacă, sîntem forțați să căutăm în altă parte originile acestei discipline **sui-generis**. Cu atît mai mult cu cît teoria filozofică a unității materiei, este

probabil vechea concepție a Pămîntului-Mamă, purtător de minereuri-embrion care a cristalizat credința într-o transmutație artificială, adică efectuată în laborator. Întîlnirea cu simbolismul, cu mitologiile și tehnicile mineritului, ale topitorilor de metale și ale fierarilor a prilejuit, mai mult ca sigur, primele operații alchimice. Dar mai ales descoperirea experimentală a substanței **vii**, aceea care a fost simțită de către artizani, a jucat rolul decisiv. De fapt, concepția despre o **Viață complexă și dramatică a materiei** a constituit originalitatea alchimiei în raport cu știința greacă clasică. Ești îndreptățit să presupui că experiența vieții dramatice a Materiei a devenit posibilă prin cunoașterea Misterelor greco-orientale.

Se știe că esența inițierii în Mistere constă în participarea la pasiunea, moartea și resurecția unui zeu. Nu cunoaștem modalitățile acestei participări dar putem presupune că suferințele, moartea și resurecția zeului, cunoscute deja de către neofit în expresia lor mitică, de istorie exemplară, îi erau comunicate pe parcursul inițierii într-o manieră „experimentală". Sensul și finalitatea Misterelor era transmutația omului : prin experiența morții și a resurecției inițiatice, mitul își schimba regimul ontologic (el devenea „nemuritor").

Or, scenariul dramatic al „suferințelor", al „morții" și al „resurecției" materiei este atestat de la începuturi în literatura alchimică grecoegipteană. Transmutația, **opus magnum** care duce la Piatra Filosofală, se obține făcînd ca materia să treacă prin patru faze denumite, după culorile pe care iau ingredientele, **melansis** (negru), **leukosis** (alb), **xanthosis** (galben) și **iosis** (roșu). Negrul (**nigrendo** la autorii evului mediu) simbolizează „moartea" și asupra acestui mister alchimic vom reveni. Dar sîntem îndemnați să subliniem : cele patru faze ale **opusului** sînt deja atestate în **Physika et Mystika** pseudo-democritiene (fragment conservat de către Zosim) deci în prima scriere propriu-zis alchimică (sec. II—I, î.e.n.). Cu nenumărate variante, cele patru (sau cinci) faze ale operei (**nigredo, albedo, citrinitas, rubedo,** uneori **viriditas,** uneori **cauda pavonis**) se mențin în toată istoria alchimiei arabe și occidentale.

Mai mult încă : este drama mistică a divinității — pasiunea sa, moartea sa, resurecția sa — care se proiectează asupra Materiei pentru a o transmuta. În fond, alchimistul tratează Materia cum era tratată divinitatea în Mistere : substanțele minerale „suferă", „mor", „renasc" într-un alt mod de a exista, sînt, deci, transmutate. Jung a atras atenția asupra unui text al lui Zosim (**Tratat despre Artă, III, I, 2—3**), în care celebrul alchimist povestește o viziune pe care a avut-o în vis : un personaj cu numele de Ion, îi dezvăluie că a fost străpuns de sabie, tăiat în bucăți, decapitat, jupuit, ars în foc și că a îndurat toate acestea „înainte de a-și fi putut transforma trupul în spirit." Deșteptîndu-se, Zosim se întreabă dacă tot ceea ce a văzut în vis nu se raportează la procesul alchimic al combinării apei, dacă nu este figura, imaginea exemplară a apei. După cum arată Jung, această apă este **aquapermanens** a alchimiștilor și „torturile" ei prin foc, corespund operației de separare.

Să observăm că descrierea lui Zosim ne amintește nu doar dezmembrarea lui Dionisos și a celorlalți „zei muritori" din Mistere (a căror pasiune este, pe un anumit plan, egală cu diversele momente ale ciclului vegetal, mai ales torturile, moartea și resurecția „duhului grîului") dar prezintă analogii frapante cu viziunile inițiatice ale șamanilor și, în general, cu schema fundamentală a tuturor inițierilor arhaice. Se știe că toate inițierile comportă o serie de probe rituale care simbolizează moartea și resurecția neofitului. În inițierile șamanice aceste probe, deși suportate în „stare secundă" sînt uneori de o cruzime extremă : viitorul șaman asistă în vis la propria sa condamnare, la decapitarea și la moartea sa. Dacă se ține seama de universalitatea acestei scheme inițiatice și, pe de altă parte, de solidaritatea între prelucrătorii de metale, fierari și șamani ; dacă presupui că vechile confrerii mediteraneene de metalurgiști și de fierari dispuneau, foarte probabil, de Mistere care le erau proprii — termini prin a situa viziunea lui Zosim într-un univers spiritual pe care paginile precedente au încercat să-l descifreze și circumscrie. De-odată, măsori marea inovație a alchimiștilor : ei au proiectat asupra Materiei funcția inițiatică a suferinței. Grație operațiilor alchimice omologate cu „torturile", cu „moartea" și cu „resurecția" substanța este transmutată, adică se obține un mod de a fi transcedental : ea devine de „aur". Aurul, ca să repetăm, este simbolul imortalității. În Egipt, carnea zeilor trecea ca fiind de aur : în fața zeului, Faraonul obținea, și el, o carne de aur. Transmutația alchimică echivalează, deci, perfecțiunii materiei ; în termeni creștini, mîntuirii sale.

S-a văzut că minereurile și metalele erau privite ca organisme vivante : se vorbea despre gestația lor, de creșterea și de nașterea lor, se vorbea chiar despre căsătoria lor. Alchimiștii greco-orientali au adoptat și au revalorizat toate aceste credințe arhaice. Combinarea alchimică a sulfului și a mercurului este exprimată aproape întotdeauna în formula de „căsătorie". Dar acest mariaj este totodată o uniune mistică între două principii cosmologice. Aici este noutatea perspectivei alchimice : Viața Materiei nu mai are sens în termeni de hierophanii „vitale", ca în perspectiva omului arhaic, ci ea dobîndește o dimensiune „spirituală", altfel zis: asumîndu-și semnificația inițiatică a dramei și a suferinței, Materia își asumă, de asemenea, destinul Spiritului. „Probele inițiatice", care pe planul spiritului ating libertatea, iluminarea și nemurirea, conduc în planul Materiei la Transmutație, la Piatra Filozofală.

În românește de
Sânziana Pop

JASUKO KUVAHARA

KAMIKAZE

PILOȚII SÎNT GATA SĂ MEARGĂ LA MOARTE...

KAMIKAZE

PILOȚII SÎNT GATA SĂ MEARGĂ LA MOARTE

1.

Anul Nou 1945.

Baza aeriană Hiro din Honshu-ul de Nord. Căpitanul Joshiro Tsubaki, comandantul bazei, tocmai convocase o adunare extraordinară. Tăceam cu toții, nu se auzea decît plînsul ploii pe acoperiș. Căpitanul ne-a permis să ne așezăm, el însuși ședea cu mîinile încrucișate, împungîndu-ne pe rînd, pe fiecare cu privirea. După o clipă, care nouă ni se păru o veșnicie, spuse :

— În sfîrșit, a venit timpul. Ne aflăm în fața unor hotărîri capitale...

După care tăcu. Eu însă simțeam cum mă cuprindea frica, o frică mai mare decît toate cele pe care le cunoscusem pînă atunci. Intrase moartea printre noi, pusese stăpînire pe fiecare. Iar cuvintele căpitanului sunaseră atît de ciudat...

— Nici unuia dintre voi, care nu-i în stare să-și dea viața pentru marele imperiu japonez, nu-i vom cere s-o facă. Cel care însă nu-i capabil să onoreze această cinste, să ridice mîna.

Se făcu din nou liniște, moartea devenise aproape palpabilă. Apoi, ezitant, timid, unul ridică mîna. Al doilea... al treilea... al cincilea... Șase, în total. Trebuia să mă hotărăsc, să aleg între viață și moarte. Sigur, da, categoric, vreau să trăiesc ! Dar mîinile mele tremurătoare rămaseră încremenite. Voiam să le ridic, dar ele nu mă ascultau.

— Așa, spuse căpitanul privindu-i pe cei care ridicaseră mîna. Aici, continuă el arătîndu-i pe cei șase, toți cu fețele de cenușă, aici se află șase inși care și-au manifestat lipsa lor totală de patriotism. Ei bine, acești indivizi vor alcătui prima grupă de șoc a bazei noastre !

Asta ne-a tăiat respirația pe care și așa ne-o țineam de multă vreme. Șase oameni de la baza noastră fuseseră aleși pentru a muri primii...

Primele bombe umane de la baza Hiro...

2.

Este imposibil de spus cînd anume s-au născut forțele care au condus la nașterea războiului sinucigaș japonez, cel mai ciudat și mai straniu război pe care l-a cunoscut istoria vreodată. Au apărut ele cu mai bine de două mii cinci sute de ani, în epoca primului împărat din dinastia Djiuma, urmașul zeiței soarelui ? Sau au apărut în epoca feudală, douăzeci de secole mai tîrziu, pentru a întruchipa spiritul mîndru al samurailor ?

Dar indiferent de unde și de cînd vin aceste forțe, ele s-au concentrat asupra mea în anul 1943, pe cînd aveam cincisprezece ani. Atunci devenisem campion al Japoniei la zborul cu planorul.

Am visat să zbor încă de cînd eram copil. La vîrsta de paisprezece ani am început să frecventez cursurile de zbor fără motor din Onomici. În felul acesta, în timp ce ceilalți școlari erau obligați să-și petreacă timpul liber muncind în fabrici pentru război, eu făceam zilnic cîte două ore de antrenament. Toți tinerii se pregăteau antrenîndu-se la judo, scrimă cu sabia, la armă de foc, pînă și copiii din școlile generale exersau apărarea cu bastonul de bambus.

La început, la antrenament, ne trăgeam unul pe altul pe o luncă, viitorul pilot prefăcîndu-se că stăpînește comanda de direcție și de înălțime. Apoi, încet-încet am început să ne ridicăm în văzduh, mai întîi doar cîțiva metri deasupra pămîntului, pe parcursul a treizeci de secunde. Dar ce importanță are asta ? Important era că zburam !

După ce am început să stăpînim elementele de bază am fost ridicați mai sus, rămînînd în aer cîteva minute. Și astfel a început să se nască în noi un sentiment al înaripatelor — sentimentul zborului. În felul acesta m-am calificat pentru campionatele naționale.

Luau parte vreo șase sute de concurenți. Juriul aprecia timpul rămas în aer, distanța zborului la înălțimea indicată, iscusința în atacarea virajelor în arc cu dimensiuni date, precum și unghiul de aterizare.

Fiecare participant executa patru zboruri. Spre disperarea mea, după primele trei probe pe care le-am executat aproape perfect, aveam de-acum titlul de campion în buzunar.

Apoi m-am ridicat în văzduh pentru a patra oară. Planorul mă asculta ca și cînd am fi fost o singură ființă. Mi-am aruncat privirea în jos : pădurea mă privea răsturnată. M-am rotit de trei ori apoi am început coborîrea. După exact treizeci și opt minute de la start am aterizat.

Arbitrii prelungeau clipele pronunțării rezultatului. Apoi, deodată, s-a auzit : „Jasuo Kuvahara, 340 puncte, locul întîi în proba individuală..."

Capul a început să mi se învîrtească, nici n-am mai auzit cine a venit pe locul al doilea. Prietenii mă băteau pe umeri. Devenisem campion al Japoniei Imperiale !

Dar nici prin cap nu-mi trecea că această victorie îmi va schimba, curînd de tot, cursul întregii mele vieți...

Cînd noutatea gloriei mele s-a risipit și au început din nou zilele de toate zilele, au reînceput să mă bîntuie din nou îndoielile. Mă cuprinsese o spaimă atotprezentă, ca o ceață rostogolitoare în valuri mari, care nu dau voie soarelui răsărit să-și arate fața.

În februarie 1943 americanii ocupaseră Guadalcanal, dar piloții noștri dețineau superioritatea asupra inamicului, erau mai curajoși și zburau pe aparate mai bune, după cum ne asigurau, zi de zi, radioul și gazetele.

Într-o seară, la scurt timp după ce cîștigasem titlul ne-a vizitat cineva străin. Am auzit cum s-a prezentat :

— Căpitanul Hirojoshi Mikami, din aviația imperială.

3.

Tatăl meu, antreprenor și cel mai bogat om din Onomici, a început să discute cu el obișnuitele amabilități. Vorbeau despre te miri ce. La cină, la care se-nțelege că a fost invitat și căpitanul, au vorbit tot numai ei doi. Ochii căpitanului mă priveau din cînd în cînd pătrunzător, mă măsurau cu asprime, din care cauză îmi ascundeam mereu privirea. Noi ceilalți zîmbeam numai de formă ori de cîte ori venea vorba despre noi.

Tata și căpitanul începuseră să vorbească pe larg despre război. Privitor la Guadalcanal tata repeta lucrurile care erau de-acuma bine ancorate în fiecare japonez : retragerea armatei noastre a fost numai o problemă de strategie, categoric, nu o victorie a dușmanului. Căpitanul întărea spusele tatii iar referitor la bombardamentele tot mai intense asupra țării noastre spunea ceea ce, de fapt, credea toată lumea : factorii de conducere din cadrul armatei prevăzuseră și acest lucru, știau că așa se va întîmpla, de aceea ele nu constituie un motiv de neliniște. Că toate acestea fuseseră avute în vedere încă înainte de Pearl Harbor. Și că sîntem pregătiți să le facem față. Da, eram pregătiți pentru toate. Și eram siguri că Imperiul nostru divin va obține victoria pînă la urmă...

După cină mi-au cerut să mă duc împreună cu ei în camera pentru oaspeți, cu care ocazie căpitanul adusese vorba despre motivul principal al vizitei sale.

— Aveți un fiu de care puteți fi mîndru, începu el. El vă poate aduce o mare cinste și onoare în casă, în familia dv. Împăratul nostru, stimații noștri conducători din Statul major imperial caută, după cum știți, astfel de oameni. Oameni profund devotați Înălțimii Sale Imperiale : talentați, iubindu-și țara. Oameni care să se năpustească asupra inamicului ca niște vulturi răzbunători !

Ochii tatălui se aprinseseră.

— Da, a venit vremea să lovim cu toată forța — ca o furtună picată din cer !

Cei doi bărbați — tata și căpitanul — mă priveau tăcuți. Cel care frînse liniștea fu tata.

— Ei, fiule, ce spui ?

M-am înclinat în fața căpitanului, apoi am spus :

— Sînt profund onorat, domnule. Primesc cu mîndrie prea nobila dv. ofertă de a-l sluji pe împăratul nostru cel venerat...

— Asta-i, zise căpitanul după ce — tata și eu — am semnat legămîntul, fiul dv. se încredințează bazei Hiro.

Eram bucuros întrucît de la noi pînă la Hiro erau numai șaptezeci de kilometri...

4.

— Și ce vrei să te faci ? mă întreabă tata după plecarea căpitanului.

— Pilot pe avioanele de vînătoare.

— Bine, fiule. Un avion poate face pentru împărat mai mult decît o mie de infanteriști. Tu curaj ai, băiete ! Kuvaharii au fost întotdeauna niște curajoși. Îți vei apăra casa și țara și o să vezi cum o să azvîrlim puterile apusene din nou peste Pacific. Poate te vei număra și tu printre cei care vor cuceri America.

— Asta ar putea dura luni de zile, am spus cu glas nesigur. Apusul are armate mari și marină puternică, nu-i așa ?

— E-adevărat, recunoscu tata, dar ține minte, Jasuo, că forța fizică și puterea materială sînt întotdeauna elemente secundare. Socotește numai cîți americani am făcut noi prizonieri. Mii. Și cîți dintre ai noștri au căzut în mîinile lor ?

Eram mîndru că puteam sta de vorbă de la egal la egal cu tata.

— Un pumn de oameni ! Taberele noastre sînt pline de americani lași. Da, dar cu toate astea, unii dintre ei sînt foarte fermi. Este o nesăbuință să ne subestimăm dușmanul, dar să privim altfel lucrurile, Jasuo : să admitem că o sută de infanteriști americani au fost aruncați pe pămîntul nostru împotriva unui număr mult mai mare de-alor noștri. Cîți americani vor trebui să fie uciși pentru ca ceilalți să se predea ?

— Aș spune că nu mai mult de zece.

Tata dău ușor din cap.

— Nu, mai mult ca sigur că ar fi nevoie de mult. De douăzecișicinci, de treizeci aș zice. Dar să presupunem acum că s-ar întîmpla altfel, invers adică. Cîți dintre soldații noștri ar trebui să fie uciși pentru ca cei rămași în viață să se predea ?

— Ai noștri nu se predau niciodată, tată !

— Ei vezi ? Singurii japonezi luați cîndva în captivitate au fost, cu foarte mici excepții, cei grav răniți care nu se mai puteau mișca, sau cei care au pierdut o mare cantitate de sînge. Acesta este motivul pentru care Japonia va ieși învingătoare pînă la urmă. Pricepi, băiete ?

— Pricep, tată.

Sora mea mai mare, Tonika, și mama erau însă de altă părere.

— Jasuo, tu ești încă un băiețel, tu chiar ai de gînd să te duci la război. ? Dar oare chiar este război ? Există cu adevărat oameni care să ne urască într-atîta încît să dorească să ne ocupe țara ?

— Ba bine că nu, am răspuns. Și-i urîm și noi într-atîta, încît vrem să le ocupăm și noi țara. După părerea generală, aliații sînt oameni de statură înaltă, cu păr ciudat. Unii îl au ruginiu, alții de altă culoare. Egoiști, mîini sparte, și leneși. Lăfăindu-se în lux. Soldații lor sînt nemiloși și vorbesc gutural...

— Știi ce se spune despre pușcașii marini americani ? Că-și omoară bunicile și apoi le mănîncă...

— Nu ! strigă Toniko. Toate astea-s prostii ! Nimeni n-a putut face așa ceva !

Nu-i mai puțin adevărat, că modul în care albii ne priveau pe noi era la fel de eronat. Potrivit părerii americanului de rînd, noi am fi un soi de maimuțe care se uită cruciș și care trăiesc în case din papirus. Soldații noștri ar fi niște ființe viclene, perfide și fanatice.

Mai tîrziu m-am gîndit adesea ce rol a jucat în timpul războiului această necunoaștere reciprocă. În ianuarie 1944 nu aveam însă timp să mă gîndesc la toate astea. Am fost educat în convingerea că drumul către cinste și adevăr este cel mai bun — mai bine zis, singurul drum — și că pe el trebuie trăită întreagă viață. Că peste timp, toate popoarele lumii vor trăi într-o ierarhie gigantică, cu Japonia în fruntea lor. Și că la această stare de lucruri nu se poate ajunge într-alt fel decît prin război.

Am fost pus în temă încă de la început că la baza Hiro n-o să fie distracție, dar nici în ruptul capului nu mi-aș fi putut închipui ce ne așteaptă acolo.

După ce toți cei șaizeci de recruți am fost împărțiți pe barăci, hancio (sublocotenent — N.N.) ne-a dat cîteva sfaturi referitoare la : sculare, cină, făcutul paturilor, aranjatul echipamentului, menținerea celei mai perfecte curățenii.

5.

Acestea sînt lucruri comune tuturor armatelor, dar există o mare diferență în modul de aplicare a lor. Un soldat american care nu s-a bărbierit sau care nu și-a făcut ghetele este pedepsit cu o zi, cel mult două de arest. Pentru noi însă, ca de altfel pentru toți recruții japonezi de la bazele de pregătire, cele mai neînsemnate greșeli însemnau tot atîtea pedepse aspre, care au început chiar din primele ceasuri ale venirii acolo și care nu au contenit pe tot timpul șederii noastre la pregătire, la baza Hiro. Chinurile la care eram supuși erau atît de înfiorătoare, încît unii nu le-au supraviețuit.

In general, prizonierii americani de război, „victimele terorii japoneze", nu o duceau mai rău decît noi. Ba unii o duceau chiar mai bine, în special cei care ajutau la încărcatul vaselor sau tre-

nurilor. Aceştia primeau obiecte şi alimente la care noi nici măcar nu puteam visa.
Chiar dacă ne îndeplineam bine sarcinile, hancio găsea întotdeauna ceva pentru a ne pedepsi. Prin asta el urmărea două scopuri : crearea unei discipline de fier şi a unui spirit de luptă de neînfrînt. Fiecare dintre noi care au supravieţuit trei luni sub sublocotenentul său nu va da niciodată înapoi din faţa duşmanului şi nu se va preda, preferind mai bine să moară.
N-aş putea spune dacă acest început a reuşit să formeze din noi nişte luptători adevăraţi, în orice caz însă a zămislit soldaţi atît de îngroziţi, atît de dresaţi, încît fiecare a luptat pînă la ultima suflare. Pînă la sfîrşitul războiului doar unul singur s-a predat dintre toţi cîţi am fost.
Totul a început din prima noapte. Uşa a fost trîntită brutal de perete şi hancio al nostru, plutonierul-major Nogaci, căruia toţi îi spuneam Porcul, a început să urle :
— Afară, dobitocilor ! Am ordonat să zburaţi şi aşa veţi face, fazani verzi ce sînteţi !
După ce am ieşit numai în cămăşile de noapte plutonierul-major a continuat să urle mai departe.
— Acum o să începem cu educarea spiritului războinic. Stînga-mprejur !
Ne-am întors cu toţii rămînind cu faţa spre balustrada barăcii. Am început să dîrdîi de spaimă cînd am auzit comanda : „Spre parapete, hop ! Apleca-rea !
Deodată întregul corp a început să mi se contracte. Capul sta să-mi crape. Prin şira spinării îmi trecu o durere arzătoare., fierbinte. O asemenea durere nu am mai simţit niciodată în viaţă. Am reuşit totuşi să mă abţin şi să nu scot nici măcar un sunet şi am rămas stană de piatră.
Cîteva zile după aceea am fost învăţaţi un joc interesant numit taiko-binta şi asta pentru că unul din noi nu avusesem peria de ghete pusă ca lumea.
— Cîte doi, luat ! urlă Porcul. Primul rînd, stînga-mprejur ! Şi acum amîndouă rîndurile se vor întrece între ele, zise el aplicîndu-i celui din margine un pumn atît de puternic, încît acesta se prăbuşi la pămînt. Gata acum, îmblătiţi-vă !
Am început să ne batem cap în cap. Cel care nu lovea ca lumea era ajutat de subofiţer pentru a atinge un grad înalt de agresivitate.
— Eu... eu nu pot, am icnit.
— Cuuum ? Poftiiiim ? urlă Porcul. Fiţi atenţi cu toţii la mine !
Mă aruncă la pămînt cu o lovitură apoi a început să mă calce în picioare....
În cele din urmă, Porcul ordonă repaus.
— Aşa, fazanilor, iar acum puteţi scrie mămicilor voastre dragi ce joc frumos v-a învăţat hancio al vostru.

6.

A doua zi dimineaţă am crezut că nu mă mai pot ridica. De durere am căzut într-un soi de convulsii, nefiind în stare nici măcar să mă mişc. În sfîrşit, am reuşit să mă rostogolesc şi să mă menţin cîtuşi de puţin pe picioare. După ce ne-am adunat am văzut în jurul meu numai feţe pline de vînătăi, umflate şi sparte.
— Ei, cum e ? Merge greu, nu ? întrebă Porcul. Ei, şi-acum să facem niţică alergare, neputincioşilor ! Sînteţi ca nişte babe, dar nu-i nimic, vă deştepenesc eu !
Subofiţerii stăteau deoparte, ei nu trebuiau să alerge împreună cu noi. După primul kilometru plutonul a început să se fărîmiţeze. Ajungînd la marginea aeroportului, l-am văzut pe unul dintre ai noştri prăbuşindu-se. Iar Porcul n-a găsit altceva mai bun de făcut decît să-l îmblătească zdravăn cu un baston de bambus. Asta n-a ajutat însă la nimic. Băiatul îşi pierduse cunoştinţa. După aceea plutonierul-major a trecut de-a lungul rîndurilor noastre, lovindu-ne peste cap şi urlînd :
— Aşa atacă un vînător ?
Apoi au început să leşine unul cîte unul pînă am mai rămas teferi doar cinci inşi. Abia atunci a dat Porcul repaus, zicînd :
— Aţi făcut o alergăturică frumuşică înainte de micul dejun, nu-i aşa ?
Adevărul este că starea de înţepenire îmi dispăruse ca prin farmec.

Subofiţerii au început apoi să folosească biciul, mai ales atunci cînd careva nu rezista aşa numitei „oţeliri corporale". După numai cîteva zile am învăţat o mulţime de pedepse noi. Într-o seară, plutonierul-major ne-a dus pînă la capătul puterilor, întrucît nu reuşirăm să ne aducem aminte cele cinci puncte principale ale jurămîntului faţă de împărat. Asta se pedepsea cel mai drastic.
Jurămîntul imperial pentru soldaţi şi marinari fusese dat în anul 1882 de împăratul Meidji, şi era considerat drept sfînt. Este un document de cîteva pagini pe care fiecare soldat trebuie să-l înveţe pe dinafară.
Prezint punctele principale, într-o versiune prescurtată :
1. Soldatul şi marinarul trebuie să considere ca principala sa datorie credinţa. O unitate militară sau de marină nefermă în credinţă nu este, în caz de pericol, decît o pleavă. Îndepliniţi-vă cu credinţă datoria şi să aveţi totdeauna în minte că credinţa voastră cîntăreşte mai mult decît un munte, în timp ce moartea este mai uşoară ca o pană.
2. Soldatul trebuie să respecte ordinele superiorilor ca şi cînd acestea ar veni de la însuşi împăratul,
3. Soldatul şi marinarul trebuie să cultive curajul care în ţara noastră a fost la loc de cinste încă din timpurile străvechi,
4. Ordinea şi integritatea reprezintă îndatoriri ale omului, dar soldatul şi marinarul nu pot rămîne în afara lor, în rîndurile armatei, nici măcar o zi,
5. Soldatul şi marinarul trebuie să-şi atingă scopul prin simplitate...

7.

Aceste ordine poartă numele de „Marele drum al cerului şi pămîntului, legea generală a omenirii". Şi există oameni cunoscuţi care au sfîrşit prin a se sinucide cînd şi-au dat seama că au mers împotriva acestei legi...
În noaptea aceea, pentru că nu reuşirăm să o învăţăm pe dinafară, am fost aliniaţi în faţa barăcii şi fiecare a fost izbit, pe rînd, cu capul de ea. Unuia i-a fost zdrobit nasul, altul a rămas fără cîţiva dinţi.
— Fazanilor ! ne spuse mai tîrziu Porcul. Astăzi a fost o zi plină... Încă cîteva asemenea zile şi o să fac oameni din voi...
O singură săptămînă, care însă mi-a schimbat întreaga viaţă — imaginea mea despre om, despre bine şi rău, despre ce este bine şi ce este greşit. Şocul iniţial a adus cu el uluială şi o stare permanentă de groază. Era pur şi simplu imposibil să nu te temi de superiori. Am început să ne purtăm ca nişte şobolani care primiseră un şoc electric. Practic, nu-ţi puteai afla o singură clipă de linişte, ne aflam în permanenţă în aşteptarea altui şi altui şoc.
Unii recruţi, între care şi eu, o chemam în somn pe mama. Este foarte ciudat, dar încă nu auzisem vreun recrut care să-şi fi strigat tatăl. Acesta este capul familiei şi tocmai dragostea lui sobră şi abstractă este cea care îl ajută să inoculeze fiului spiritul războinic. Recrutul însă, de cîte ori caută să evadeze sau să găsească mîngîiere, se gîndeşte la mama.
Necunoscătorii întru-ale sufletului japonezului pot fi surprinşi de unele din faptele noastre brutale, pe de o parte, şi sentimentele, pe de alta. Pentru străini, noi sîntem oameni cu feţe imobile, pe care numai arareori se pot citi nişte sentimente. Da, este adevărat, ne-am construit o anume faţadă, dar avem aceleaşi sentimente, doar că forma lor de manifestare este alta.
Occidentalul, americanul în special, se poate compara, după părerea mea, cu un vas în care se fierbe apa fără a avea însă şi un capac deasupra, astfel încît aburii dispar treptat, fără nici o dificultate. Contrar lui, japonezul este o oală sub presiune. Fierbe şi el, vaporii sînt aceeaşi, dar ei se concentrează fără a se manifesta în vreun fel. Cînd însă şi-au găsit drumul, explozia-i ca şi făcută.
Din asta se poate lesne înţelege de ce japonezul poate fi într-o clipă un model de calm cumpătat sau de politeţe rece, pentru ca îndată să se arunce la pămînt într-o criză de isterie — şi astfel să-şi atace cu fanatism, furibund duşmanul.

Subofițerii și-au concentrat toate eforturile pentru a înăbuși orice manifestare a sentimentelor noastre, dacă ele nu se refereau la țară și la împărat. Toate sentimentele ne erau canalizate spre interesele supreme, cărora le erau subordonate toate interesele personale. A te văieta de boală sau a plînge după mama erau nu numai slăbiciuni, dar și o dovadă că nu eram încă devotați pe deplin Marii Cauze. Că încă nu ne-am însușit învățătura fundamentală potrivit căreia ca indivizi ne putem lipsi de noi înșine și că sacrificiul nostru nu înseamnă o pierdere dacă el este pus în slujba realizării Marii Cauze.

— Să fie posibil ca voi, mucoșilor, să aveți în curînd cinstea de a lupta pentru veneratul nostru împărat ? întreabă Porcul. Eu mă aflu aici pentru a face oameni din voi ! E clar ? Voi face om din fiecare fazan, chiar de-ar fi să vă ucid pe toți ! M-apucă groaza cînd mă gîndesc că împăratul cinstește asemenea caricaturi ca voi...

Și continuă :

— Vă dau un sfat prietenesc, încălțaților ! Vă aflați cu toții aici pentru un singur-singurel motiv : acela de a sluji Japonia și pe împăratul. Vă propun să uitați cu totul de trecut, de astăzi el nu mai există ! Ștergeți-l, trageți cu buretele peste el ! De azi înainte să nu uitați că sînteți pregătiți pentru a muri fără să cricniți ! Niciodată, nicăieri să nu uitați că sînteți detașamentul de care Japonia are cea mai mare nevoie !

Și apoi foarte pașnic :

— Am să fac din voi băieți pregătiți pentru examenele cele mai grele. E clar ?! întrebă el, făcînd un semn sublocotenentului căruia i se spunea Șarpele. Aduceți paletele.

Majoritatea dintre noi am fost aduși atunci în stare de inconștiență, dar nimeni n-a scos nici un cuvînt.

Cu toate că eram, în general, niște iepuri tineri, se aflau printre noi și cîțiva recruți de la patruzeci de ani pînă la șaizeci. Mai în vîrstă, bogați, oameni importanți — tot una. Sublocotenentul, care, dacă ar fi fost civil, s-ar fi plecat smerit în fața te miri căruia dintre recruți, sau care n-ar fi îndrăznit să-l privească în față, se purta, domnea acum asupra noastră ca un tiran. El putea să ne calce în picioare fără a fi pedepsit sau să ne bată pînă la sînge, indiferent pe care dintre noi.

În prima săptămînă la Hiro am dormit ca și cînd am fi consumat droguri. Încă nu eram obișnuit nici cu antrenamentele istovitoare și pe lîngă astea subofițerii se mai țineau și de glume. De pildă, veneau în puterea nopții și ne legau mîinile și picioarele pentru ca dimineață să poată ride în hohote văzîndu-ne cum ne căzneam să ne dăm jos din pat. Un prieten al meu, recrutul Nagamura, spunea că subofițerii erau și homo, dar eu nu cunosc nimic în acest sens. Sadici însă știu sigur că erau, și erau bucuroși nevoie-mare să-i înjosească public pe recruți.

Am mai spus că unii dintre recruți erau în schimbare de voce și se întîmpla nu o dată ca la raport glasul să le joace feste.

— Hei, fazane, tu chiar ești bărbat ? întreba Șarpele. Ia, jos pantalonii !

Asta era o dezonoare cumplită și eu mă temeam de ea mai abitir decît de oricare pedeapsă corporală.

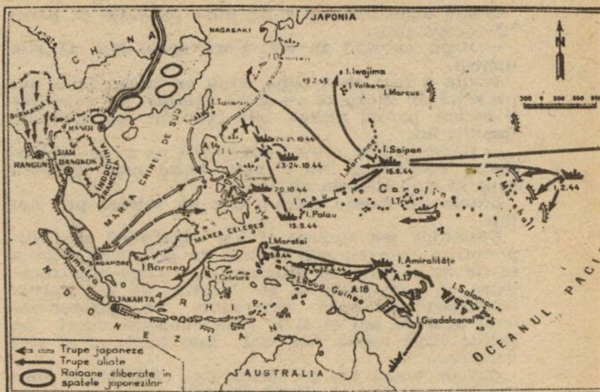
8.

Cu toate că subofițerii ne băgau în permanență în cap că trebuie să ne uităm trecutul, părinților le-a fost permis după numai două săptămîni să vină la noi pentru cîte o scurtă vizită. Mă despărțisem de ei acasă numai cu două săptămîni în urmă, dar mi se păru că de atunci trecuse o veșnicie. Apropiindu-se ora vizitei, am început să tremur. Se întîmplaseră atîtea de cînd am plecat de acasă... Casa mi se părea acum departe, la mii de mile...

Erau orele patru după amiază cînd m-am dus la locul destinat vizitelor. Aici se afla un grilaj care-l separa pe recrut de membrii familiei sale.

Mă uitam cum membrii de familie intrau și observam cum recruții făceau ochii mari atunci cînd îi recunoșteau.

Trecuseră treizeci de minute dar ai mei nu veniseră. Am început să fiu neliniștit. Cum dumnezeu, oare nu-și dădeau seama că puteam fi împreună

Ofensiva forțelor aliate în Pacific (1943—1945)

doar pentru foarte scurtă vreme ? Poate-or să vină totuși... Precis că nu citiseră cu atenție data zilei pentru vizită... Sau eu am scris-o greșit în scrisoare...

Mi-am aruncat din nou privirea spre ușă și în cadrul ei apărură tata, mama și sora Tomiko. Ne-am dat mîinile și ne-am privit în ochi. Mama și Tomiko nu reușeau să ascundă ceea ce simțeau și se uitau la mine mai mult printre lacrimi. Eu nu puteam vorbi și nu făceau altceva decît să-mi înăbuș plînsul. Îmi mușcam buzele, hotărît să nu-mi manifest slăbiciunea în fața tatii.

Zîmbetul tatii n-a fost nicicînd atît de fierbinte.

— Cum o duci cu noua viață, fiule ?

— Oh... e bună, tată.

În clipa aceea ceva se revoltă în mine, și în cap îmi roiau cuvintele : „De ce minți ? Spune adevărul Jasuo ! Spune-le de cruzime și de nedreptate ! Spune-le că vrei să pleci de aici ! Că poate aranjează el ceva..."

Fusese doar și el la război, știa precis ce fac. Ce făceam. Trăise și el toate asta, dar cum o fi făcut de-a scăpat ? Închise un ochi și ridică din sprînceana celuilalt.

— Subofițerii te iubesc ? Sînt la fel de drăguți și pașnici ca mama ta ? Arăți bine. Cred că fața ți s-a împlinit de la mîncarea bună pe care o primiți...

Era adevărat, mă împlinisem la față — umflăturile de la „jocul" din noaptea trecută.

— Astea nu-s de la..., am început eu, dar m-am oprit repede. Ochii negri ai tatii se pironiseră într-ai mei.

— Se poartă bine cu tine, Jasuo ? mă întrebă el grav.

Am zîmbit.

— Da, mulțumesc tată... Destul de bine.

Tăcurăm o clipă cu toții apoi Tomiko se aplecă spre mine, își încreții obrajii și mi se uită pe față ca și cum s-ar fi privit într-o oglindă.

— De la ce ai rănile astea, Jasuo ?

— Jasuo, ai cearcăne la ochi ! Te bat ? Te-au bătut ?

În glasul mamei se deslușesc acel ton de îngrijorare pe care îl cunoșteam atît de bine. Din nou începuse să se dea în mine o luptă cumplită. Partea de copil din mine simțea o consolare, dar eram în același timp și foarte iritat.

— Nu mi s-a întîmplat nimic, mamă. Nimic.

— Dar, Jasuo... vai, sărmanii tăi ochi...

— Nu-i nimic, mamă. Aproape nimic... O să fie mai bine, am zis și mi-am pus mîna peste ochi ca și cînd m-aș fi apărat de soare.

Tata spuse calm :

— Fiul meu știe să aibă grijă de el... A devenit de-acuma bărbat în toată firea. E samurai !

M-am uitat la el și tata a zîmbit.

— Ți-am copt cu surioara niște covrigi, spuse mama. Te lasă cu ei ?

— Nu trebuia, am răspuns. Ei n-or să afle, dar dacă-mi dați prea mulți... Mi-ai adus cămașa și prosopul ?

Mama dădu din cap şi-mi puse pachetul pe peretele despărţitor.
— Bagă covrigii în ele, i-am spus. N-o să ştie nimeni.
Ironia a fost că o clipă după ce mama mi-a dat pachetul, în încăpere s-a iscat agitaţie. Un subofiţer îl bătuse pe un recrut sub privirile îngrozite ale familiei lui.
— Bateţi-mă pe mine ! Bateţi-mă pe mine ! zbiera mama recrutului. Nu e vina fiului meu, el ne-a spus să nu-i aducem nimic !
Bătaia nu fusese cruntă, dar ne înjosea pe noi toţi.
Duminica era singura zi din săptămînă cînd superiorii se purtau mai frumos cu noi. Asta trebuia să fie un soi de mic intermezzo, o clipă-iute-trecătoare, în care toate să se desfăşoare în linişte. Subofiţerul nu avea mai mult de optsprezece-nouăsprezece ani şi el îl putea pedepsi crunt pe recrut după aceea. Cel mai bun lucru ar fi să-l omoare...
Ora de vizită era pe terminate. Mămica şi sora Tomiko începură să plîngă din nou.
— Incetaţi, spuse tata. Credeţi că-i face plăcere să vă vadă smiorcăindu-vă tot timpul ? Să stii că o să te revedem cît de curînd, pînă a nu termina instrucţia de bază, spuse tata strîngîndu-mi puternic mîna.
— O să primim permisie, am răspuns.
— Bine, zice tata, ai să vezi tu că n-o să mai treacă mult şi o să-ţi placă. Invaţă tot ce se poate învăţa, Jasuo, şi să te întorci acasă ca un samurai adevărat ! Să fiu mîndru de tine ! zise tata privind fix spre uşă.
Tomiko se întoarse şi ea făcîndu-mi un anemic semn cu mîna.
Intorcîndu-mă la baracă am constatat că aproape toţi părinţii aduseseră cîte ceva copiilor lor.
— Ce, nu vă hrănim bine aici ? răcni Porcul.
— Ba da, stimate...
— Atunci pentru ce aţi adus mîncare la barăci, cînd ştiţi bine că acest lucru este strict interzis ?
După aceea ne-a spus, vădit otrăvit, că o să ne pedepsească pentru că am vrut să-l... ducem. Ne-a alungat afară şi ne-a buşit cu feţele de peretele barăcii. Dar asta a fost doar începutul. După aceea ne-a pus să ne tîrîm în jurul barăcii cu tot echipamentul pe care-l aveam, legat de gît.
Preţul covrigilor...
Chiar dacă pedepsele din prima săptămînă au fos crunte, ele n-au însemnat nimic în comparaţie cu ceea ce a urmat mai tîrziu. De cum ne-am „oţelit", au început să ne alerge în fiecare zi cîte opt kilometri, faţă de patru sau cinci kilometri de mai înainte. In cele din urmă am reuşit să alergăm mai mult de opt kilometri, iar cei care nu rezistau erau bătuţi la sînge cu patul armei.
In timpul „jocului" nu ne mai băteam cu pumnii ci cu bîte cu noduri, şi nu exista printre noi nici unul care să nu fi avut faţa numai o umflătură. Mai ales în jurul gurii.
La sfîrşitul primei luni cîţiva dintre băieţi au început să cedeze cu adevărat. Dureri continue, înjosiri continue, presiuni continue... Toate astea nu se puteau sporta la infinit. Cele două luni care mai rămăseseră din instrucţia de bază mi se păreau cît un întreg secol. Eram convins că nu vor rezista toţi. Şi am avut dreptate.
Şase inşi din cei din grupa noastră iniţială au dezertat. Au sărit peste gardul de sîrmă ghimpată, dar au fost prinşi foarte repede. Unul dintre ei a mai rămas în libertate cîteva zile întrucît se ascunsese în munţi, hrănindu-se cu legumele pe care le fura în timpul nopţii de pe la gospodăriile ţăranilor. In cele din urmă l-au prins la Hongo, foarte aproape de casa părintească. Pentru a se convinge că el este dezertorul căutat, poliţiştii l-au dus la familia lui. Ce ruşine ! După aceea l-au pus în cătuşe şi l-au adus înapoi.
Dezertorii militari din toate categoriile erau trimişi în taberele de pedepsire ale armatei. Aici erau la discreţia milei sau nemilei brutalilor poliţişti militari. Se spunea că acestea erau locuri de unde se pleca spre moarte, fără ca cei ajunşi acolo să-şi poată dovedi dreptatea. Conducerea militară inventa fel de fel de pricini care să justifice moartea, şi erau rare, foarte rare cazurile cînd acestea erau cercetate şi dovedite.
Timpul trecea disperant de încet iar cei care nu s-au încovoiat sub aceste poveri ucigătoare au devenit cu timpul foarte rezistenţi — fizic şi sufleteşte. Intr-un fel, ne-am pregătit pentru pietrele de moară ale următoarelor două luni.
Şi cu asta am parcurs o treime din întreaga perioadă.
„Ţi-au mai rămas două luni — îmi ziceam în gînd — ai să reuşeşti tu să treci şi peste asta, Kuvahara..."
După cîteva săptămîni petrecute la baza Hiro am crescut din punctul de vedere al bagajului de cunoştinţe şi eram din cale-afară de mulţumit că reuşisem să suport mult mai bine decît majoritatea celorlalţi toate rigorile. In privinţa gimnasticii istovitoare şi a alergărilor, care nu mai conteneau, eram unul dintre primii. M-am remarcat şi în continuare la zborul cu planorul, precum şi la cursurile teoretice. Mulţi dintre camarazii mei aflaseră despre titlul de campion pe care-l cucerisem, cu toate că n-am suflat o vorbuliţă despre aşa ceva. Cred că faptul acesta mi-a ridicat prestigiul în faţa lor.
Starea mea psihică şi fizică era în continuă creştere cînd, pe neaşteptate, a venit şocul care m-a dat gata.

9.

Intr-o seară cînd îmi făceam ghetele, m-am dus pînă la toaletă. Era încuiată. Şarpele făcea din cînd în cînd cîte o astfel de „glumă". Intrucît aveam nevoie urgentă, am spart uşa şi am intrat. Inăuntru era întuneric, dar intrînd, m-am lovit de cineva.
— Cine-i... Iertaţi-mă..., am îngînat.
Nici un răspuns. Dar în faţa mea se afla cineva, stătea ca un smintit şi se bălăngănea dintr-o parte în cealaltă. Am răsucit întrerupătorul, iar lumina îmi descoperi corpul unui om atîrnînd de grindă. Şi care încă se legăna din cauza atingerii mele...
Era Mijagama, un camarad cu care stătusem de multe ori de vorbă...
A doua zi am găsit o scrisoare pe care el o adresase părinţilor. Ii ruga să-l ierte că i-a făcut de ocară şi pentru că „am murit mai înainte de a-mi fi venit timpul pentru a muri". Ultimele lui cuvinte au fost : „Vă aştept în ceruri..."
Asta a însemnat o adevărată lovitură de trăznet pentru grupa noastră. Sinuciderea lui Mijagama avu un efect psihologic dezastruos : ne-au părăsit puterile şi bruma de speranţă care mai pîlpîia în noi. „La ce bun să mai rezist ? După instrucţia de bază vor veni alte şi alte pedepse, mult mai mari... Şi ? Şi-apoi voi muri pentru împărat, care nici n-o să ştie că am murit pentru el, care n-o să audă niciodată de numele meu..."
Greutăţile la instrucţie au crescut, eu însă, mai mult decît ceilalţi, mă temeam de noapte cînd, fără să vreau, mă gîndeam la Mijagama. De cîteva ori, noaptea m-am trezit lac de sudoare şi am rămas încremenit pe patul aspru de cazarmă.
Apoi, chipul lui Mijagama a început să pălească. Asta însă numai pentru că se hotărîseră să-l urmeze şi alţii. Mai întîi a fost Watanabe, cel din baraca noastră. L-au urmat doi recruţi care veniseră la Hiro cu puţin înaintea noastră, apoi unul care venise imediat după noi. Se spînzuraseră cu funia, se străpunseseră cu baioneta, iar unul a sărit pe fereastră. In timpul instrucţiei de la Hiro, s-au sinucis nouă oameni...
Sinuciderea ? Da, era o soluţie. Poate durea ea mai tare decît atunci cînd erai bătut la sînge cu patul armei ? Sau cînd eşti biciuit ? Tăiatul venelor ar fi fost cea mai recomandabilă soluţie. Asta n-ar fi însemnat nimic în comparaţie cu pedepsele cele mai paşnice, cu care eram obişnuiţi de-acuma.
Dar nu puteam să-l dezonorez pe tata, familia mea, numele Kuvahara. Mai erau încă două săptămîni din instrucţia de bază. Venise primăvara şi în timp ce alergam în jurul aeroportului eram inundaţi de razele soarelui. Mi se părea că aş fi putut alerga veşnic... Că nu mă mai putea opri nimeni...
A mai trecut o săptămînă. Pedepsele erau din ce în ce mai bestiale, dar cei mai dotaţi dintre noi am rezistat. Se apropia sfîrşitul perioadei de instrucţie iar prietenia noastră se întărise.
Tratamentul barbar la care eram supuşi a început să se mai îndulcească puţin spre sfîrşit : comandanţii voiau să arătăm bine cînd vom pleca în

permisie. Ba, în ultimele zile, subofiţerii au fost chiar umani. Porcul, pe care mulţi juraseră că-l vor ucide, îl invitase pe un băiat din baraca cea mai bună, la el acasă, la cină.

Ciudată întorsătură... Individul de care aveam cea mai mare teamă, individul care purta răspunderea pentru sinuciderea a nouă recruţi, ne invita la el în chip de oaspeţi de seamă !

Doamna lui era o gazdă surprinzător de drăguţă, iar Naguci-Porcul discuta vesel şi jovial, presărînd pe ici pe colo cîte o glumă. Pînă a venit rîndul discuţiilor despre pedepse.

— Sînt pur şi simplu necesare, de nerenunţat la ele, începu el grav. E trist să recunoaştem, dar nici unul dintre voi nu s-a născut samurai. Omul învaţă să fie samurai numai printr-un tratament aspru. Fii atent la mine, recrutule, continuă el, ca şi cînd n-ar fi fost vorba de noi. Sînt tari ? Sînt! Sînt cu totul alţii decît au fost la instrucţia din prima noapte, acum trei luni. Ştiu, ei îl urăsc pe plutonierul-major Naguci. L-ar ucide! Dar ei sînt acum mai buni decît duşmanul, îşi vor da seama într-o bună zi că aşa stau lucrurile. Şi poate că atunci Naguci n-o să li se mai pară atît de rău.

Faptul că ne invitase la el însemna că punea ceva la cale. Porcul se aştepta ca vorbele lui să fie spuse mai departe.

Şi-apoi nici o vorbuliţă despre instrucţie. Naguci-Porcul începea să vorbească despre filozofie şi despre artă. Casa lui era plină de cărţi...

Şi uite-aşa am ajuns la şcoala de aviaţie. După cum am presupus, aici era mai bine ca la instrucţie. Între noi se legase o camaraderie puternică şi, în plus, eram căliţi fizic şi psihic.

Noul nostru şef nu se purta cu nimic mai bine decît Porcul şi cei de teapa lui. Pe plutonierul-major Rentara Namoto, instructorul nostru de zbor, l-am botezat „călugăriţa cucernică", pentru fizicul lui deşirat asemănător unui vierme şi pentru firea lui perfidă.

Pentru a ne răzbuna pe el, am imaginat diferite răutăţi. Astfel, am tras dintr-o parte în cealaltă a scărilor o sfoară de care împiedicîndu-se, a căzut. Şi asta pentru că ne pusese să facem instrucţie şi să alergăm pe cel mai mare jar al soarelui, pînă cînd majoritatea dintre noi au leşinat. I-am pus ace în pat iar a doua zi, drept pedeapsă, instructorii de zbor ne-au luat în avion şi ne-au interzis să ne punem centurile, după care au făcut cu noi în aer atîtea figuri tîmpite, încît după aterizare a trebuit să ne scoată din avion, întrucît aproape nici unul nu se mai putea ţine pe picioare.

10.

Intr-una din zile s-a întîmplat un lucru ciudat, de neînţeles, ceva ce nu-mi pot explica nici astăzi. Zburam în formaţie de şase cînd „călugăriţa" a dat ordinul : „Urmaţi comandantul". Eram primul din formaţie, cel mai aproape de el, aşa că l-am urmat în picajul său asupra ţărmului. Mă aflam în imediata lui apropiere şi — după cum am mai spus — din motive inexplicabile, nu am încetinit viteza, dimpotrivă.

„Călugăriţa" mi-a simţit apropierea, a virat şi a început să urce. Aveam impresia că începuse să-şi piardă stăpînirea de sine. Deodată îmi răsună în cască : „Rămîi mult în urmă, nebunule ? Tîmpitule ! Imbecilule !"

Restul aparatelor din escadrilă rămăseseră mult în spate. „Călugăriţa" se înscrisese în picaj iar eu l-am urmat ca şi cînd aş fi fost legat de el cu un cablu. Dacă ar fi zburat pe un avion mai rapid şi nu pe unul de antrenament n-aş fi reuşit în ruptul capului să mă ţin de el. În felul acesta, încercările lui de a fugi erau zadarnice — accelera, intra în vrie, făcea întoarceri pe aripi, cobora, urca... Iar eu mă ţineam umbră de el.

Deodată a pus stăpînire pe mine gîndul de a intra în el şi a-l doborî la pămînt.

Făcînd un viraj brusc pe stînga, l-am auzit pe „călugăriţă" strigînd :

— Viraj dreapta ! Viraj dreapta !

Ordinul îmi era adresat exclusiv mie. Îl auzeam ca pe un bîzîit de muscă lîngă ureche. Am virat brusc dreapta şi am trecut unul de celălalt la un fir de păr.

Disperat, „călugăriţa" a accelerat pînă la refuz, îndreptîndu-se spre colina Fukagawa.

Am dispărut amîndoi repede între munţi. În faţă o pantă împădurită. Am acţionat brusc maneta şi l-am văzut pe „călugăriţa" urcînd. Prea tîrziu însă. Aripile aparatului lui atinseseră vîrfurile brazilor. Eu pe urma lui.

Şi-apoi s-a întîmplat ce trebuia să se întîmple. „Călugăriţa" sări cu paraşuta. Am mai apucat să văd cum figura lui devenea din ce în ce mai mică. El a căzut încet pe vale, după care a explodat avionul lui în momentul cînd a atins solul.

Capul îmi vîjîia, corpul îmi tremura tot ca o treanţă. Mai mult ca sigur că m-aş fi strivit pe undeva dacă n-aş fi auzit în cască :

— Kuvahara, zbor înapoi ! Revino la bază ! Nu face ceva pentru care să regreţi ! Gîndeşte-te la familia ta ! Gîndeşte-te la împăratul ! Gîndeşte-te că ai de îndeplinit o datorie !

Era Şarpele care se rotea deasupra mea.

Întreg acest episod a durat cîteva minute. În cele din urmă am ajuns să reintru în formaţie. Mi-am recăpătat cumpătul, dar m-a cuprins deodată o teamă teribilă. Imediat după aterizare am fost condus la comandant.

„Călugăriţa" era deja acolo, fără nici o rană. Îl adusese o ambulanţă. Era o situaţie cu totul neobişnuită. Prezentîndu-se comandantului, acesta ne-a poftit pe amîndoi să luăm loc. Mai departe totul a decurs fără vreun formalism surprinzător. Comandantul — vizibil uluit de fapta mea — spuse :

— Să vedem mai întîi cum s-au întîmplat lucrurile. Vă ascult mai întîi pe dv., Namoto.

„Călugăriţa" se uită la mine cu coada ochiului.

— Stimate domnule comandant, trebuie să vă spun că acest om este nebun ! În timpul zborului a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a intra în mine. El....

— Cît timp v-a urmărit ?

— Cîteva minute, stimate domnule comandant.

— Un începător lipsit de experienţă, dar dv. nu l-aţi putut evita ?

— Eu...

— Ciudată treabă... De cînd am venit la Hiro s-au întîmplat o mulţime de lucruri ciudate, dar niciodată aşa ceva.... Dumneata ce ai de spus, soldat Kuvahara ?

Am bîiguit ceva uitîndu-mă la bocanci.

— Eu n-am ce spune, stimate domnule comandant...

Ce puteam să zic ? Cum putea fi explicată o atare situaţie ?

— Ai avut de gînd să-l ucizi pe acest om ?

— Nu....

— Hm.... Cînd v-aţi hotărît să faceţi una ca asta ?

Am înghiţit în sec.

— Eu nu... Ştiţi, eu nu ştiu, stimate domnule comandant. Eu am zburat doar în urma lui, aşa cum ne-a învăţat. Eu... eu n-am făcut decît să-l urmez...

— Şi n-aţi zburat prea aproape, în aşa fel încît să fie periculos ? Desigur că plutonierul-major Namoto la asta s-a gîndit. El s-a simţit atît de tare ameninţat, încît a sărit cu paraşuta, lăsînd să se distrugă unul din aparatele de antrenament cele mai perfecţionate.
Muşchii de pe faţa „călugăriţei" se contractară.
— Iertaţi-mă, stimate domnule comandant, am spus cu toate că ştiam că asta era o prostie.
— Cînd eram copil, continuă comandantul, fratele meu mai mare m-a învăţat să merg cu bicicleta. Mi-a spus să merg în urma lui şi să fac tot ce face el. De cîte ori îl întrebam cîte ceva, îmi răspundea : „Ţine-te numai de mine şi fă numai ce fac eu !" Asta era tot ce mi-a spus. Ei bine, eu mă ţineam aproape de el pînă cînd am intrat în roata lui din spate şi ne-am trezit amîndoi în mlaştina noului cîmp de orez.
Cu această discuţia a luat sfîrşit. Am fost dus la carcera principală. Comandantul mă mai privi o dată cu ochi surprinşi de uimire, iar „călugăriţa" era fiartă, hotărîtă să-şi facă dreptate. M-a tras binişor într-o încăpere, apoi am simţit un fulger în cap, după care m-a cuprins întunericul. Durere n-am simţit.

11.

M-am trezit întins pe podeaua de beton. Mi-am pipăit faţa. Începuse să se umfle. Deasupra ochiului stîng aveam un cucui şi toată faţa îmi era plină de sînge. Bine-nţeles că el mă adusese în această stare.
Da, trebuie că l-am înjosit teribil. Eram singurul dintre toţi care reuşisem să-l fac să-i plesnească nervii ! Era convins că voiam să-l omor.
Îmi închipuiam că am să rămîn la carceră cel mult o zi. M-am înşelat însă. Teribil. Pînă la urmă aveam să mă conving că aceasta a fost cea mai cumplită pedeapsă dintre toate cîte am primit de la început. A doua zi seara, uşa celulei s-a deschis din nou şi am primit — ca şi în urmă cu o zi — o farfurie de orez cu legume. Mi-era o foame de lup dar am mîncat cumpătat, bob cu bob. Ce dumnezeu, oare nu reuşiseră oamenii să reziste zile la rînd fără hrană ?
După ce am mîncat, m-am acoperit cu cuvertura sperînd să dorm pînă dimineaţa. După două ceasuri de biţţiială, m-am dat jos din pat şi am început să umblu prin celulă. Pe podeaua de beton nu se putea dormi, totuşi, prea mult. Mă dureau toate. Partea stîngă a capului nu mi-o mai simţeam din cauza bătăii „călugăriţei".
— Kuvahara ?!
Am îngheţat. Să mă strige cumva vreunul dintre camarazi ?
— Kuvahara, vino la geam !
Da, trebuie să fie un camarad. Poate mi-a adus ceva de mîncare. M-am prins de grilajul ferestrei şi m-am uitat afară.
— Cine-i acolo ?
— Eu sînt, se auzi un glas diavolesc. S-a auzit apoi ceva trosnind şi m-am simţit lovit în plină faţă ca de o torţă. M-am tras icnind înapoi şi mi-am prins în palme faţa rănită. „Călugăriţa" pusese mîna pe bici.
Şficuiturile trecuseră peste gură, peste nas şi peste unul din ochi. Nu mai vedeam nimic... O oră întreagă după aceea am tremurat de durere, pipăindu-mi locurile rănite De cîte ori luam mîna începea să mă frigă şi să mă doară infernal.
În cele din urmă lumina percepută de ochiul lovit a început să se schimbe din cenuşie în albastră. M-am ridicat şi m-am plimbat de ici-colo.
Uşa s-a deschis din nou.
Prietenul meu, „călugăriţa"!
— Vino-ncoace ! ordonă el. Întoarce-te !
Iarăşi biciul. Eram pregătit pentru asta la fel de puţin ca şi în noaptea trecută. „Călugăriţa" folosea o sfoară lungă şi udă, groasă de vreo patru centimetri.
Chinul s-a repetat de cîteva ori în cursul zilei. Prima lovitură m-a culcat la pămînt, şi dacă nu mi-am pierdut pe loc cunoştinţa am leşinat mai tîrziu din cauza durerilor...
Iarăşi... Iarăşi.... Iarăşi...
Aşteptam loviturile una după alta tremurînd, înjurînd şi implorîndu-l pe dumnezeu care mă uitase cu totul. Cînd mi-au adus cina m-am chircit într-un colţ. Biciul venea din două în două ceasuri...
Din nou uşa. De-acum îmi era tot una ce urmează.

„Călugăriţa" se apropie încet de mine.
— Ridică-te, Kuvahara!
— Nu mă ridic... am icnit.
— Ridică-te!
I-am aruncat în faţă cele mai grele înjurături pe care le ştiam.
A apropiat de mine funia care i se bălăngănea în mînă.
— Bine, dacă vrei tu să te altoiesc stînd pe podea...
„Călugăriţa" îmi zvîrli şi el în faţă cele mai crunte înjurături pe care le ştia — şi ştia mult mai multe decît mine. Am fost din nou cutremurat de calmul lui de ghiaţă şi din această cauză el mă ura mai mult ca pînă atunci. Biciul a şficuit din nou. Din nou întuneric. Neagra uitare...
După două ceasuri, din nou.
După amiază am început să mă gîndesc cum să fac să scap din această situaţie. Ea nu poate dura veşnic, categoric. Dintr-odată m-a fulgerat un gînd: pervazul ferestrei!
Ştiam că o să fie o treabă simplă. Alţii o făcuseră şi pînă la mine — pe bănci, pe masă, de pervazul ferestrei — iar eu nu aveam la îndemînă alte mijloace decît avuseseră ei. Mi-am împreunat mîinile deasupra capului. Ajunge doar să scot limba, să o aşez între dinţi, să string... Şi gata! Da, o să fie bine. O să-mi pun capul pe pervazul ferestrei şi o să-mi muşc limba pînă la sîngerare. În felul acesta au murit cîţiva de la baza Hiro.
Să mai aştept însă cîteva clipe. O să-mi pun capăt zilelor, dar înainte de asta să mai aştept cîteva clipe. M-am aşezat pe ciment şi am început să plîng încet.
În seara celei de a patra zile mi-au dat drumul, iar o săptămînă după aceea a trebuit să curăţ sectorul. După o săptămînă mi-am dat seama că atunci cînd eşti liniştit durerile se reduc mult. Nu aveam prea mult de lucru : ştergeam curăţam, măturam podelele, curăţam weceurile, chinuit mai mult decît oricînd pînă atunci de durere. „Călugăriţa" mă bătuse în tot acest timp de cincisprezece sau şaisprezece ori, nici nu mai ştiu precis.

Hideiki Tadjo, primul ministru al Japoniei între anii 1941—1944

Săptămîna aceea petrecută la latrine a fost hotărîtoare. Dacă aş fi căzut răpus de durere, m-ar fi trimis în spital şi aş fi pierdut, în felul acesta, şansa de a fi ajuns la şcoala pentru piloţi pe avioanele de vînătoare. Pregătirile pentru zbor avansau repede. La avansare urma să fim împărţiţi, în funcţie de capacităţi, la: avioane de vînătoare, bombardiere, avioane de legătură sau cursuri pentru mecanici. Bine-nţeles că majoritatea dintre noi tînjeau să ajungă la aviaţia de vînătoare. Dacă n-aş fi putut ajunge la vînători ar fi constituit pentru mine o lovitură teribilă. După toate tiraniile şi durerile îndurate, şcoala de mecanici ar fi fost o noţiune de nesuportat pentru mine.

Dacă n-aş fi avut prieteni ar fi trebuit să ajung la spital. Nakamura, Oka, Tatsuno mă masau zilnic cu ulei. De cîteva ori m-au ajutat să rezolv sarcinile pe care trebuia să le fac singur. În felul acesta am reuşit să trec cu chiu cu vai peste săptămîna cu pricina. După unsprezece zile de la goana aia fantastică sub bolta cerului, zburam din nou şi eram tot printre cei mai buni.

Interesant este însă faptul că pe „călugăriţă" jocul de „urmaţi comandantul" a încetat să-l mai distreze.

Îmi era teamă că nu voi mai fi ales pentru Şcoala de piloţi de vînătoare din cauza întîmplării cu „călugăriţa". Nu se părea însă că şefii s-ar fi supărat prea tare pe mine. Dealtfel, numai foarte puţini inşi erau capabili să-şi urmeze instructorul, foarte experimentat, în zborul sub bolta albastră. Mă trezeam mereu la graniţa dintre speranţă şi deziluzie. Cînd mai rămăsese doar o săptămînă pînă la luarea hotărîrii, pendulările mele se transformaseră în adevărate chinuri sufleteşti.

Nici nu ştiu cum am suportat ultimele zile. Apoi, într-o după amiază de toamnă, am alunecat în grupul gălăgios al camarazilor spre tabelul pe care erau anunţate ordinele. Nervii îmi erau încordaţi, gata să-mi plesnească. Am citit în grabă, cuprins de febră, rînd după rînd. Nu mă găseam. În sfîrşit. Era scris negru pe alb:

„Kuvahara — şcoala pentru piloţi de vînătoare".

Împreună cu mine mai fuseseră aleşi şi camarazii mei Tatsuno, Nakamura, Oka şi Jamamoto. Eram din cale-afară de fericiţi. Pentru mine aceasta însemna mai mult decît cîştigarea titlului de campion al Japoniei la zbor fără motor.

12.

Mi-amintesc bine de discursul rostit de comandantul şcolii după sosirea noastră, imediat a doua zi. Aveam destule motive să-l iubesc pe acest om şi eram pregătit să dau un nou impuls patriotismului şi devotamentului pe care le dobîndisem la sfîrşitul instrucţiei de bază. De data aceea a fost puţin mai altfel, şi discursul comandantului mi-l amintesc din cu totul alt motiv. În încheiere, el a spus : „Viitorul nostru este tot mai grav. Depinde de voi, fii ai Japoniei, să vă sacrificaţi vieţile, să muriţi hotărîţi pentru cauza noastră cea mare...".

Am fost îngroziţi pentru că asta se abătea de la cele ştiute pînă atunci. Jumătatea de an care trecuse am fost atît de cufundaţi în instrucţie încît am pierdut orice contact cu lumea din jur. Ca şi cînd cineva ne-ar fi aruncat în faţă o cană cu apă rece, aşa ne-am trezit dintr-odată, dîndu-ne seama că ne aflam în plin război... Iar acum era pentru prima oară cînd ascultam pe cineva cu autoritate vorbindu-ne despre gravitatea situaţiei în care se afla Japonia.

Era în octombrie 1944 şi din ziua aceea de februarie în care am plecat de acasă s-au petrecut o grămadă de lucruri. Nu eram singurul care suferise această transformare.

Kvajalein a fost primul teritoriu japonez ocupat în februarie. Insulele Mariane au căzut în iunie. În luna iulie, Tadjo (Hideki Tadjo — preşedintele guvernului japonez între anii 1941—1944, a fost condamnat la moarte în anul 1948, fiind acuzat de crime comise împotriva umanităţii — N. N.) a recunoscut deschis înfrîngerea noastră în urma „groaznicei catastrofe" din Saipan. Din această cauză întregul cabinet japonez a trebuit să-şi prezinte demisia. În timpul instrucţiei noastre nici unul dintre noi nu am avut cunoştinţă de întorsătura bruscă intervenită în desfăşurarea războiului. Pentru mine, războiul era ceva real, dar foarte îndepărtat.

Fusesem ales însă pentru şcoala de piloţi pe avioanele de vînătoare şi pentru mine acesta era lucrul cel mai important.

13.

Viaţa s-a schimbat şi ea brusc. În calitate de aleşi pentru cursurile şcolii de piloţi de vînătoare, aveam parte de un comportament mai acătări.

Primele două zile am zburat pe aparate de antrenament asemănătoare avioanelor de vînătoare adevărate, dar de departe nu atît de puternice şi de uşor de stăpînit. Ele aveau în fiecare aripă doar cîte o mitralieră de calibru mic.

Cursul era exigent. Executam trageri de artilerie, zboruri în formaţie, manevre aeriene, zboruri sinucigaşe etc. Acest din urmă obiect — raiduri în picaj de la o anumită înălţime asupra unor turnuri de comandă — era cea mai uşoară parte din întregul antrenament. În special sub aspect psihologic. Ştiam bine că ne antrenam pentru a muri. asta era ceva atît de natural întrucît fiecare pilot al cărui aparat a fost avariat trebuia să moară în spiritul tradiţiilor samurailor, dacă nu reuşea să se întoarcă pe pămîntul ţării sale; zbor în picaj asupra vapoarelor sau avioanelor vrăjmaşe, omorînd cîţi mai mulţi duşmani.

Acestea au fost gîndurile de care am fost animaţi în primele zboruri. Se zbura în grupuri de cîte trei. În faţă, instructorul, apoi trei dintre noi, apoi alţi trei, alţii şi alţii...

În faţa mea se afla acum unul singur. E rîndul meu. Trag maneta şi simt cum pămîntul mi se închină. Primele clipe am fost ca hipnotizat. Turnul, din ce în ce mai aproape. Acum! Am tras brusc maneta. În faţa ochilor au început să-mi joace felurite culori. Am zburat la vreo şaizeci de metri deasupra ţintei. Am mai urmărit avionul din faţa mea apoi am coborît. Mi s-a părut că abia în ultima clipă am reuşit să urc cîţiva metri deasupra turnului.

M-am rotit pregătindu-mă să repet zborul. Nervii îmi erau întinşi la maximum. Am ridicat aparatul şi mai sus decît prima dată, întrucît în sufletul meu am văzut avionul din faţa mea intrînd direct în turn şi prefăcîndu-se într-o mare de flăcări. M-am supărat pe mine, m-am supărat pe lipsa de fermitate a mîinii mele...

Iarăşi şi iarăşi repetam aceste zboruri sinucigaşe, dar în ziua aceea nici unul dintre piloţi nu reuşise să coboare aparatul pînă la mai puţin de şaizeci de metri de ţintă. Treptat însă am început să căpătăm încredere.

Zburam, de asemenea, asupra machetelor de crucişătoare şi portavioane, care erau făcute la una din marginile aeroportului, ajungînd în cîteva săptămîni să trecem la numai treizeci de metri de ţintă. Se născuse în noi al şaselea simţ, ceva care ne spunea cît de aproape de pămînt ne aflam.

După trei săptămîni instructorii ne-au predat ceva nou: zborul cu ochii închişi. Trebuia să ne lansăm de la o înălţime de aproximativ opt sute de metri, să numărăm pînă la zece şi numai după aceea să acţionăm maneta. Cînd ne lansam de la

Aşa arăta momentul invaziei flotei mongole a lui Chubilaj, nepotul lui Gingis Han, în golful Hataka, în anul 1274

patru sute de metri trebuia să numărăm pînă la şase.

În timpul primelor zboruri am mai tras cu coada ochiului. Da, m-am mai uitat pe sub sprinceană. Cînd însă am prins mai mult curaj, reuşind să ţin ochii închişi, am început să număr prea repede. Pînă la urmă am devenit cu toţii „maeştri ai zborului în picaj cu ochii închişi". Ne dădeam seama — fără să mai numărăm — cît de aproape ne aflam de pămînt, exact cum un orb poate să-şi dea seama de zidul care i se află în faţă.

Treptat, zborurile în picaj au început să nu ne mai neliniştească, ele deveniseră un joc pierzîndu-şi importanţa iniţială. Adică aceea că oamenii trebuie să zboare în picaj şi să moară cu bună ştiinţă. Ni se părea că aşa ceva se poate întîmpla numai prin romane sau filme. Omul crede... ceva din adîncul sufletului lui îl asigură că „asemenea lucruri li se întîmplă numai altora... ţie nu, şi nici celor pe care îi ştii şi-i cunoşti".

În luna noiembrie ne-am trezit însă din această stare. Prima noastră tokkotai (grupă specială de atac — N. N.) s-a lansat într-un atac asupra inamicului. Primii piloţi-sinucigaşi japonezi ! În următoarele zece luni aveau să le calce pe urme alte peste cinci mii de avioane cu echipaj format din unul sau doi oameni.

„Samuraiul trăieşte în aşa fel încît să fie oricînd pregătit să moară", iată o frază pe care o ştia fiecare soldat. Cu alte cuvinte : „Fii conştient că cinstea cîntăreşte mai mult decît munţii, iar moartea este mai uşoară ca o pană".

La originea zborurile sinucigaşe a stat ideea colonelului Motoharo Okamura. Acesta a prezentat-o, în mare taină, vice-amiralului Takadjiro Onishima, iar acesta, mai tîrziu, Marelui Stat Major.

Okamura credea că piloţii-sinucigaşi ar putea întoarce mersul războiului în favoarea Japoniei.

— Am vorbit personal cu piloţii pe care-i comand — spunea el — şi sînt convins că vom avea mai mulţi voluntari decît ne sînt necesari.

În scurtă vreme planul lui a fost acceptat.

În a doua jumătate a lunii noiembrie, la scurt interval după ce americanii au debarcat în Filipine, Statul Major a dat acest comunicat memorabil :

„Kamikaze, unitate specială de atac, a reuşit, la 25 noiembrie orele 10,45, să surprindă forţele de apărare ale inamicului, formate din patru portavioane, la o depărtare de treizeci mile marine de Filipine. Două avioane speciale au zburat împreună într-un portavion inamic provocînd incendii şi explozii şi scufundînd vasul. Al treilea avion s-a lansat în picaj asupra unui alt portavion, care a luat foc. Cel de al patrulea, a intrat la rîndul său în alt portavion, provocînd o explozie uriaşă şi scufundînd vasul".

Oficial, prima bombă umană din lume a devenit tînărul locotenent Jukio Seki, care a acţionat în Golful Leyta. La Seki, care se căsătorise doar de cîteva luni, s-au prezentat într-o bună zi superiorii lui şi l-au întrebat dacă este capabil să primească această cinste. Seki a tăcut cîteva clipe — atîtea cît să-şi treacă mîna prin păr — apoi a încuviinţat. Atacul a avut un succes enorm. Cu toate că piloţii nu erau din rîndul celor mai experimentaţi, patru din cele cinci avioane de vînătoare de tip „Zero", avînd fiecare la bord cîte o bombă de două sute kilograme explozibil, au atins ţintele respective.

Cuvîntul tokkotai a fost folosit pentru toate avioanele de vînătoare-sinucigaşe, dar fiecare grup zbura sub altă denumire. În schimb, kamikaze a fost prima grupă botezată astfel după vechea denumire kamikaze, care înseamnă „vîntul sau vijelia de la zei", vijelie care scufundase ambarcaţiunile lui Gingis-Han în secolul al treisprezecelea. Pornind de la această denumire, kamikaze reprezenta orice forţă de atac-sinucigaş, care provoca armatei americane pierderi grele...

Era, neîndoielnic, noua noastră armă. Mijloacele de propagandă japoneze aveau o mare influenţă asupra populaţiei şi reuşiseră să readucă optimismul în rîndurile oamenilor. O mică minoritate însă, un grup de oameni care gîndeau obiectiv, se întrebau dacă nu cumva kamikaze reprezenta, de fapt, dovada cea mai bună a situaţiei disperate în care se găsea Japonia.

14.

Cu toate că oraşul Tokyo trăise atmosfera primelor raiduri încă în urmă cu mai bine de doi ani, şi cu toate că atacurile împotriva poziţiilor japoneze erau tot mai frecvente, asupra bazei Hiro primele bombe au căzut abia după terminarea perioadei mele de antrenament pe avioanele de vînătoare.

Asta a dus la pierderea unor teritorii importante cum erau Indonezia şi Birmania. Din această cauză nu ne puteam permite lupte îndelungate cu inamicul, nici măcar cu aparatele noastre cele mai

bune. Jocul de-a v-aţi ascunselea ne-a dezamăgit cumplit. În acelaşi timp, eram deprimat şi nemulţumit şi de faptul că Japonia se afla într-o situaţie atît de mizerabilă. E-adevărat, ni se explica, că, în realitate, rolul nostru era temporar, că Japonia era pregătită împotriva atacurilor sistematice ale inamicului, dar asupra multora dintre noi această propagandă începuse să nu mai aibă nici un fel de efect.

Nici măcar zborurile kamikaze nu mai reuşeau să-l oprească pe duşman.

Într-o zi m-am dus la Tatsuno.

— S-ar putea ca totul să iasă aşa cum a fost planificat, Jasuo, dar...

Tatsuno a tăcut şi s-a îngîndurat. Am aşteptat zicîndu-mi în gînd că ar fi vrut să-mi spună ceva ce nu trebuia spus.

— Dar, cu toate astea, nu m-am aşteptat niciodată ca situaţia să ajungă atît de...

— Atît de cum?

— Dacă vrem să învingem... Dar cînd vom începe? Raidurile sînt tot mai distrugătoare... Cînd se vor opri? Dacă nu le mai putem opri acum, cum le vom mai putea opri peste o lună sau peste un an ? Ce secret mai este şi ăsta ? La ce mai aşteptăm ? întrebă el cu glas calm, dar plin de încordare.

— De ambele părţi situaţia este proastă, pînă cînd una dintre părţi va reuşi să cîştige războiul, am spus.

— Da, dar ce facem noi? Oare facem noi ceva ca americanilor să le meargă rău? Bombardăm noi cumva California, New Yorkul, Washingtonul?

Am mai rămas o clipă pe scaun apoi m-am ridicat.

— Cred că cel mai bun lucru ar fi să plec...

— Chiar pleci? Dar eşti la mine numai de cîteva minute.

— Mai bine plec, i-am răspuns. Am o groază de treburi de făcut.

Cîteva zile mai tîrziu zburam în formaţie de cinci de-a lungul ţărmului mării, între Kura şi Ivakani. La un moment dat am auzit în cască:

— Inamicul... jos!

M-am uitat în jos şi l-am văzut — formaţiuni după formaţiuni — un adevărat roi de coloşi F6F... Se îndreptau spre Hiro.

Mi s-a tăiat respiraţia. Nu, nu poate fi adevărat! Avioanele duşmane erau cît sămînţa dintr-un sac, atît de multe că nici măcar nu puteau fi numărate. Comandantul zborului, locotenentul Shimada începuse deja să efectueze manevrele de întoarcere. L-am urmat automat. Dar dacă... Nu, în cinci nu aveam cum duce lupta. Cu toate acestea ne-am controlat mitralierele.

Urechile îmi vîjîiau. Shimada şi-a pus aparatul pe aripa stîngă şi a plecat vertiginos în picaj cu botul avionului îndreptat spre aparatele duşmane. Atacăm! În clipa aceea îmi ieşise din cap tot ce învăţasem. Am pus aparatul în picaj şi l-am urmat. Numărul avioanelor inamice creştea mereu. Seminţele se preschimbaseră în avioane de mărimea unor jucării, jucăriile în avioane de vînătoare, în avioane de vînătoare reale, cu echipaj la bord.

Era cît se poate de clar: vom lovi în spatele formaţiei, apoi vom dispărea. Inamicul încă nu ne observase. „Să deschid focul de mitralieră? Nu, aşteaptă-l pe Shimada! Fă numai ce face el!".

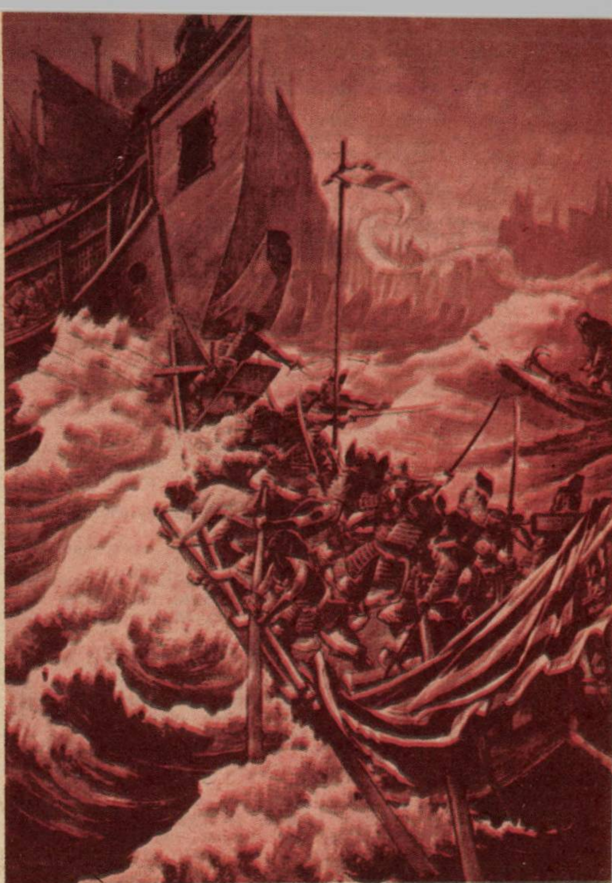
Shimada începu să tragă în rafale scurte. Eu la fel. Un colos începu să se clatine. Eu să-l fi atins? Nu, Shimada! Întreaga ariergardă a formaţiei duşmane se împrăştie, dar grosul lor era mult în faţă.

Victima lui Shimada străluci în soare, apoi din ea începu să curgă fum, apoi flăcări...

M-am uitat cu coada ochiului în sus, spre capătul aripii din dreapta a avionului meu: o siluetă argintie, apoi alta şi alta. Era ca şi cînd pe bolta cerului ar fi plutit peştişori argintii. Jos, sub mine, alţi trei...

Era prea tîrziu de-acuma pentru fugă. Inamicul de deasupra mă gonea cu o viteză infernală. M-am uitat în spate şi am văzut un aparat cam la trei sute de metri în urma mea. De pe una din aripile sale începuse să se tragă. Locotenentul făcu o manevră bruscă spre stînga. Noi după el...

Pliscurile aparatelor ne priveau acum de sus, iar armele lor începură să arunce foc. Inima îmi bătea sălbatecă în piept şi mi se părea că partea superioară a corpului şi capul mi se goleau treptat. Zgomote incisive. Vuinde. În geamul din faţa mea apăruseră cîteva găuri. Pentru o clipă m-am simţit complet buimac. Locotenentul făcu o întoarcere, eu după el. Manevra reuşise şi după cîteva clipe m-am găsit din nou în spatele avioanelor duşmane.

...Apoi s-a pornit Kamikaze — „vîntul de la zei", care a scufundat vasele mongole, salvînd Japonia

Acum! Îl aveam în vîrful cătării! O salvă? Gloanţele luminoase zburară pe deasupra cabinei. Alte trei, dar mult mai lungi decît prima. În plin. Era cumplit că organismul meu încă mai funcţiona...

Urletul motorului, urlet de moarte, staccato-ul mitralierei şi bolta alb-albastră, toate păreau de vis...

Vizibil surprins, m-am uitat cum colosul pierdea din înălţime, lăsînd în urmă o dîră de fum. Am început să urc încet. Mi-am mai aruncat o dată privirea în jos şi am văzut cum pilotul american reuşise să se catapulteze. În minte mi-l imaginam pe plutonierul-major „călugăriţa cucernică" sărind cu paraşuta în faţa mea.

Mi-am dat seama că am rămas fără comandant. Cerul întreg era presărat cu americani şi japonezi. Am auzit, brusc, un glas nazal:

— Zbor în el! Ceilalţi salvaţi-vă!

Era glasul lui Shimada.

Ceva asemănător unei bile de foc se porni în jos. Un fulger orbitor, o explozie puternică. Abia acum mi-am dat seama ce spusese Shimada...

Amîndouă avioanele căzură ca două jucării încleiate, una americană, cealaltă japoneză. Apoi se despărţiseră, se descompuseră iar apa umflată se umplu de resturile lor negre.

Am simţit o vibraţie puternică. Avionul meu tremura ca o fiară nervoasă. Zgomotul regulat al motorului se auzea acum mai slab. Mi se părea că nu mai are suficient oxigen... Mi-am pus masca şi am coborît la mai puţin de şase sute de metri. Mi-am aruncat privirea pe vitezometru. Nu mai funcţiona. Prin găurile făcute în geamul ca-

binei pătrundea vîntul. M-am uitat la indicatorul pentru carburant — mai nimic.

„N-o să mai ajung pînă la Hiro" — mi-am zis în gînd.

Am privit în jurul meu. Nimic. Am stabilit coordonatele, am întors şi m-am îndreptat spre insula Kjushu. Aceasta mi-a apărut în curînd la orizont, iar eu am zburat paralel cu ţărmul pentru a ajunge la baza aeriană Oita.

Lăsasem în urmă prima mea bătălie aeriană.

15.

Întorcîndu-mă la Hiro am aflat că şi alţi doi piloţi din formaţia noastră erau în afară de pericol. Prietenul meu Shiro Namoto fusese împuşcat, dar scăpase cu viaţă, cu răni grave la un picior... Oka, Jamamoto şi eu l-am vizitat la spitalul din Hiroshima cîteva zile mai tîrziu. Am fost deprimaţi profund: lui Namoto îi amputaseră piciorul iar el încercase să se sinucidă.

Ce-i puteam spune? Cum l-am fi putut linişti? Namoto zăcea ca un cadavru viu, pe un pat alb. Ochii lui cuprinşi de febră vorbeau despre ce se petrecea în el. Un cearşaf alb îi acoperea corpul şi era mai lăsat acolo unde ar fi trebuit să-i fie piciorul.

L-am salutat încurcat şi i-am întins cîteva ziare. Mi-a răspuns cu un zîmbet cald.

— Îţi mulţumesc, Kuvahara, mi-a spus, dar ia-le înapoi, n-am să reuşesc să le citesc...

Se făcu o linişte apăsătoare. Ceilalţi nu scoaseră un cuvînt şi asta mă enervă. Bine, dar cineva trebuia să zică ceva. Ei bine, am spus eu şi rău am făcut.

— Noi ştim cum te simţi, Namoto. Şi nu e uşor. Dar de acum încolo vei putea face ce doreşti. Tu ţi-ai îndeplinit datoria faţă de împăratul. Eşti un samurai adevărat. Ţi-ai slujit cu cinste patria. Acum vei avea de făcut atîtea lucruri... Poate ai să-ţi găseşti cît de repede şi o soţie...

— Da, spuse. Poate am să-mi găsesc una bună şi puternică ca un bivol, să poată duce în spate un schilod!

Şi cu toate că ştiam că lucrul cel mai bun pe care l-aş fi putut face ar fi fost să tac, am continuat să trăncănesc mai departe, fără nici o noimă.

— Eu ştiu cum îţi este, Namoto, dar gîndeşte-te la locotenentul Shimada. El...

Ochii lui Namoto sclipiră sălbatec. Urlă:

— Nu, tu nu ştii cum îmi este mie! Măcar dacă aş fi făcut şi eu ca Shimada! La ce mai sînt eu bun acum? Şi cui?

Se întoarse şi icni de durere.

Se auziră paşi. În încăpere intrară un bărbat şi o femeie: părinţi lui Namoto. După ce am făcut cunoştinţă, mama se apropie de copilul ei şi-i puse mîna pe frunte.

— Vă rog, zise Oka repezindu-se să-i ofere un scaun.

Femeia mulţumi şi continuă să mîngîie fruntea fiului ei.

Se aşternu din nou o linişte grea, apoi femeia spuse:

— De ce trebuie să facă oamenii războaie? De ce? De ce trebuie să se urască atîta?

N-am auzit niciodată o întrebare atît de adîncă şi de stăruitoare.

— Ce prostie, ce nonsens, continuă ea. Făcu apoi o pauză apoi din nou: Tata şi eu... noi nu l-am crescut pentru a ajunge un infirm. Şi nici pe fratele lui, Djodji, pentru a cădea pe front. El a murit la Guadalcanal.

Cînd le-am spus că l-am propus pe fiul lor pentru o medalie, mi-a răspuns:

— Sînteţi foarte amabil, dar la ce-o să-i folosească medalia? Îi poate da înapoi piciorul? O să-l înveţe să umble? O să i-l aducă înapoi pe fratele mort?

M-am înclinat şi am dat să plec. Tot ce făcusem în încăperea aceea albă îmi ieşise pe dos. Mai bine nu m-aş fi dus.

— N-am vrut să vă ating sentimentele, se auzi iarăşi glasul mamei. Uitaţi-vă la mine, uitaţi-vă cu toţii la mine.

O ascultam cu toţii, neputîndu-ne lua ochii de la ea.

— Ascultaţi-mă, copiii mei. V-au împuiat capul cu idei, cu ideile cinstei şi ale gloriei. Gîndul vă este la o moarte eroică şi demnă, la curaj, la toate astea. Şi pentru ce? De ce nu lăsaţi curajul şi gloria să se ducă pe apa sîmbetei? De ce nu încercaţi să vă salvaţi vieţile? Nu-i nici o onoare să mori pentru o cauză pierdută!

Mă aşteptam ca soţul ei s-o oprească, dar el n-a spus nimic. Femeia îmi citi gîndul şi mă privi tăios.

— Taţii gîndesc altfel decît mamele, în adîncul sufletului lor nu...

Se făcuse timpul pentru plecare, iar pe drumul pînă la Hiro n-am auzit decît glasul mamei: „Nu-i nici o onoare să mori pentru o cauză pierdută!" Cuvintele acestea m-au urmărit toată ziua pînă cînd a început să mi se facă frică. Cine era femeia aceea care se încumetase să spună asemenea lucruri?

Zilele care au urmat m-am luptat tot timpul cu sentimentul că... Nu! Categoric că ceea ce spusese mama lui Namoto nu reprezintă punctul de vedere al întregului popor japonez. Da, ceva nu era în regulă, asta nu putea fi tăgăduit. Propaganda continua să fie mereu aceeaşi, dar îşi pierduse mult din efect. Faptele concrete le erau foarte limpezi factorilor militari, dar cum ar fi putut ele să ajungă la urechea oamenilor de pe stradă?

Am rămas o clipă şi m-am gîndit la aceste fapte. Japonia fusese împinsă înapoi peste Pacific cu aproape cinci mii de kilometri. Mac Arthur a pătruns în Luzon după ce a învins forţele noastre în golful Leyta. Şi cu toate că nu ştiam, aceasta a fost victoria care practic a lichidat Japonia ca putere maritimă. Chiar dacă mă străduiam să par optimist, ştiam că această veste a diminuat mult moralul de luptă al unităţilor noastre. Vreme îndelungată americanii au luat un număr redus de prizonieri dintre ai noştri, acum japonezi se predau în număr mare...

La început kamikaze aprinsese o scînteie de speranţă, dar vor reuşi kamikaze să oprească cu adevărat duşmanul? Dacă da, aceasta va cere un număr enorm de jertfe omeneşti. Părerea colonelului Okimura, potrivit căreia trei sute de avioane sinucigaşe ar putea întoarce soarta războiului a fost prea optimistă. Din cale-afară de optimistă.

Cu toate acestea — am considerat eu — ne rămînea speranţa. Dacă „vîntul de la zei" a reuşit să salveze Japonia dintr-o situaţie disperată, de ce nu s-ar putea s-o salveze şi a doua oară? Ce, drumul ales de împăratul nu era cel mai drept drum din lume? Dacă există cu adevărat vreun zeu, un zeu al dreptăţii şi al adevărului, n-ar fi logic ca el să ne vină în ajutor? Poate că ceea ce se întîmpla nu era decît o punere la încercare. Poate că situaţia noastră o să fie şi mai rea...

Existau încă mulţi oameni care nu ezitau să-şi sacrifice vieţile.

Tot aşa după cum era foarte adevărat că în mulţi dintre ei începuse să se înfiripe îndoiala.

16.

În partea introductivă a acestor însemnări am scris despre adunarea extraordinară pe care o convocase căpitanul Tsubaki şi despre cei şase bărbaţi care au refuzat cinstea de a deveni bombe umane.

Astăzi m-am gîndit din nou la toate cele petrecute atunci. Se spunea că a fi pilot-sinucigaş este cea mai mare cinste. Toţi spuneau aşa. Dar s-au găsit şase oameni, pe care îi ştiam bine — care au ridicat mîna. Au fost ei suficient de fricoşi — sau suficient de temerari — pentru a recunoaşte ceea ce ştia fiecare dintre noi? Ei au ales viaţa şi li s-a dat moartea.

Îndoielnică cinste...

Da, încă cu cîteva luni în urmă, oamenii se pronunţaseră zgomotos. Acum, mulţi dintre ei erau poate striviţi, poate chinuiţi numai pentru că ajunseseră la concluzia că raidurile kamikaze sînt o moarte inutilă. Aliaţii erau din zi în zi mai puternici. Fortăreţele zburătoare B-29, nişte adevăraţi monştri, acopereau din ce în ce mai des cerul ţării mele, lăsînd în urmă covoare de foc şi de moarte. Forţele armate ale inamicului începuseră să ne strîngă ca într-un cleşte.

Nu eram bucuros să recunosc acest lucru, l-am negat cît am putut, dar, în cele din urmă, m-am văzu nevoit să-l recunosc. Am pierdut... Cît timp — mi-a trecut mie prin cap — va mai putea poporul japonez să-şi ascundă faţa emoţionată? Cît timp va mai da crezare propagandei? Cîţi piloţi cunosc adevărul? Şase dintre ei îl ştiau de la baza Hiro şi au plătit cumplit.

Aproape un an de zile am fost pregătiţi cu grijă

pentru a muri. De fapt, mii de ani. Aceasta făcea parte din modul nostru de a înțelege lumea. Acum însă pe nepusă masă, totul s-a schimbat într-o realitate cruntă : cu fiecare raid sinucigaș conștiința prăpădului nostru creștea.

Ne rămînea o singură nădejde. Era februarie și dușmanul ataca insula Ivodzima, situată la numai o mie de kilometri de capitala noastră. Acesta ar fi putut fi sfîrșitul războiului. Și nu doar un singur om se gîndea la asta, se ruga pentru asta — nu pentru înfrîngerea țării sale — și pentru ca salvele să înceteze și să se încheie armistițiul. Mulți civili încă mai credeau, noi însă, cei care am trăit în apropierea evenimentelor războiului, ar fi trebuit să fim fie nebuni, fie fanatici pentru a mai aștepta să ieșim învingători.

Convingerea mea că Japonia se afla în fața catastrofei s-a adeverit peste numai cîteva săptămîni: era ca un bulgăre de zăpadă care se rostogolește la vale. Întrucît capitularea părea iminentă, mă rugam ca ea să vină mai repede. Era o cursă contracronometru și ironia soartei consta în aceea că nu ne mai puteau salva acum decît dușmanii noștri. Mi-a venit chiar să rîd la acest gînd.

Unii dintre noi aveau speranțe mai mari decît alții. Majoritatea oamenilor de la baza noastră erau neexperimentați, eu însă făceam parte dintre piloții de elită. Noi trebuia să fim păstrați cît mai mult pentru a apăra baza. Cei mai buni dintre noi trebuiau să zboare în chip de piloți de însoțire, să asigure apărarea bazei și să revină apoi la Hiro.

Din aceasta se poate trage concluzia că primii au murit piloții noștri cei mai slabi, ceea ce — cel puțin la început — i-a condus pe americani la convingerea că piloții-kamikaze ar fi niște incapabili. Amiralul american Mitscher a exprimat aceasta prin cuvintele : „Un lucru este cît se poate de clar : nu există piloți-kamikaze capabili..."

Atacurile kamikaze aveau loc, de regulă, în valuri succesive de cîte cincisprezece pînă la douăzeci de avioane la intervale de o jumătate de oră. S-a spus despre piloții noștri că au fost încuiați și sigilați în cabinele lor, eu însă nu am fost niciodată martor la așa ceva. După cît mi-am dat seama nu exista nici un motiv pentru care să li se fi aplicat un asemenea tratament. Se întîmpla adesea ca piloții-kamikaze să deschidă singuri cabina pentru a semnaliza cu fanionul sau cu fularul apariția navelor americane — gestul final, ultimul gest de cochetărie, care, poate, pe unii dintre ei, îi ajuta să efectueze mai ușor raidul mortal.

Nimeni, niciodată nu poate înțelege sentimentele omului care merge la moarte de bună voie. Bineînțeles, fiecare popor își are eroii săi, din rîndul celor care și-au sacrificat viața, dar unde în lume s-a mai pomenit o asemenea autodistrugere ? Unde s-a mai întîmplat ca mii de oameni, pe parcursul a cîtorva săptămîni, poate chiar luni, să-și bată atîta capul cu propria lichidare ?

Nici shintoismul, cu învățătura sa despre viața de apoi, nici filozofia budhistă despre nirvane nu au oferit o consolare în acest sens. Asta nu înseamnă însă că printre soldații japonezi nu s-au găsit și fanatici. Unii dintre ei nu-și doreau altceva decît să moară ca niște eroi, pentru a se răzbuna. Pînă și studentul docil, cu ochelari, care rodea băncile bibliotecii Universității din Tokyo, pînă și el era capabil, în anumite împrejurări să se dedice morții.

În general, noi, piloții, eram împărțiți în două grupe mari. Kicigai (nebunii), cei care ardeau de ură și care luptau pentru onoare și glorie, și care trăiau pentru un singur lucru — pentru moarte ! Aceștia proveneau, de regulă, din aviația marină care dădea marea majoritate a piloților-kamikaze.

17.

Treptat, ne-am legat mai strîns de cea de a doua grupă, sentimentele oamenilor care făceau parte din ea fiind exact pe dos, chiar dacă ele erau foarte rar declarate deschis. Pe acești oameni, dintre care majoritatea erau cu educație superioară, cei din grupa kicigai îi botezaseră sukebei (fricoșii). Și nu pentru că sukebei n-ar fi fost patrioți, ei și-ar da viața și acum, dacă ar fi nevoie, exact cum ar fi făcut-o și atunci. Viața ne era însă mult mai dragă, noi nu vedeam sensul morții doar prin moartea în sine.

Bine-nțeles, exista și o grupă intermediară, pentru cei care oscilau. Uneori tînjeam și eu după răsplată, dar nu aș fi ezitat niciodată să-mi sacrific viața, dacă prin gestul meu aș fi putut salva viețile oamenilor noștri...

Repetam zi de zi zborul-sinucigaș. Executam fiecare zbor în picaj, acum aproape perfect, dar și cu oarecare mulțumire. Îl executam mecanic : de fiecare dată începeam cu același sentiment, care pe parcurs se transforma în spaimă. Adesea parcă auzeam : „Mai departe ! Așa, mai departe ! Lovește ! Distruge ! O să treacă frica ! Or să treacă grijile ! după care puneam aparatul pe orizontală și-i înjuram pe cei lași.

Ici-colo, în văzduh, se desfășurau lupte. Și de fiecare dată se întîmpla același lucru : inamicul deținea superioritate numerică, iar viețile noastre trebuiau sacrificate pentru nimic altceva decît pentru o gîlceavă aeriană. Japonia era ca omul care moare în pustiu, cînd apa îi este sfîrșită. Ultimele picături trebuie băute cu economie și păstrate pentru ceasurile cînd soarele arde cel mai ucigător.

Am pierdut China de Răsărit. Tokyo fusese bombardat și războmbardat, iar țara întreagă, distrusă sistematic. Milioanele de tone ale flotei noastre comerciale fuseseră scufundate iar în ziua de naștere a împăratului, în aprilie 1945, inamicul a atacat Okinawa, poarta Japoniei.

Acesta a fost momentul fatal. Cu puțin timp înainte, premierul Suzuki spusese la o reuniune a cabinetului : „Speranța noastră pentru victorie este legată de lupta pentru Okinawa. Destinul țării și al poporului depinde de rezultatul acestei bătălii."

Okinawa a căzut. După optzeci și una de zile de lupte înverșunate.

Într-o bună zi... Oka și Jamamoto... Mă întorceam dintr-un zbor deasupra insulei Shikok-ul de Vest, după ce nu-i văzusem pe nici unul dintre ei de trei zile, fiecare executînd zboruri de recunoaștere în alte direcții. Acum însă venise clipa de care mă temeam atîta și pe care nu am așteptat-o niciodată. Pe nepusă masă, am primit ordinul ca cei doi prieteni ai mei să plece la Kogoshima pentru ultima parte a pregătirii pentru piloți-sinucigași...

18.

Și apoi într-o zi fatală de iunie, o sută cincizeci de aparate B-29 au prefăcut în praf și cenușă baza Hiro și portul Kura al marinei militare, aflat în apropiere. Alarma fusese declanșată cu treizeci de minute înaintea raidului și fiecare pilot — știind

numărul avioanelor inamice — s-a ridicat de la sol pentru a da o mînă de ajutor brumei de forțe aeriene care ne mai rămăseseră.

După bombardament, nici urmă de baza Hiro, nici urmă de bază la care să ne fi putut întoarce. De aceea am zburat la baza aeriană Oka din Kyushu-ul de Nord-Est.

La Oka am devenit cu adevărat pilot-sinucigaș. Astăzi mai sîntem puțini în viață, singurii care putem depune mărturie despre ce anume se petrecea acolo, afară, în jurul navelor americane, singurii care putem spune ce-i preocupa pe piloții care se sacrificau și ce simțeau în ultimele clipe ale vieții lor... Pînă atunci nu am văzut niciodată oameni ducîndu-se la moarte unul după altul...

Întreaga noapte de după primul zbor de însoțire am petrecut-o într-o stare de delir. În gînd îmi revenea mereu și mereu același film : am însoțit cincisprezece kamikaze și i-am văzut murind. Și-apoi rămînînd singur, doar cu oceanul nemărginit de sub mine. Departe, oriunde îmi aruncam privirea, nu mă putem izbăvi de imaginea aceea : primul, al doilea, al treilea, altul, altul, altul...

Întreaga noapte n-am văzut altceva decît escadrila pe care am însoțit-o, am auzit zgomotul motoarelor zborului în picaj — jos, jos ! — vapoarele tot mai mari, dîrele luminoase ale trasoarelor roșii, artileria antiaeriană... Moartea...

Cu toate acestea, noi, piloții voluntari, am învățat ceva prețios. Văzîndu-i pe alții ducîndu-se la moarte, am căpătat experiență, plănuindu-mi și experimentînd de cîteva ori pe zi propriul atac sinucigaș. Atac care va fi încununat de succes, în mod cert. Îmi alesesem modul cel mai bun, întrucît văzusem suficient de multe raiduri nereușite.

Unor nechemați li s-ar putea părea că zborul în picaj asupra unui vas este o chestie simplă. Numai că există cîțiva factori care îngreuiază mult acest lucru. Este vorba pe de o parte de avioanele de vînătoare inamice, veșnic treze, veșnic amenințătoare și, în plus, teribilul baraj de foc pe care îl aruncau armele de pe fiecare vas. Focul combinat al antiaerienelor, rachetelor și mitralierelor de calibru greu forma parcă o perdea de plumb greu de trecut. În afară de aceasta, vasele începură să se încrucișeze în așa fel încît avionul zburînd în picaj, descoperea dintr-odată că în fața lui n-a mai rămas decît o brazdă de spumă albă lăsată ba de unul, ba de celălalt dintre vapoare...

După părerea mea, cel mai bine era să urci pînă la cinci mii și să ai soarele în spate. Atacul în picaj varia între patruzeci și cinci și șaizeci de grade, urmînd ca pe la patru sute de metri să pui aparatul pe orizontală și să ataci nava cît mai aproape de suprafața apei. În felul acesta, aviatorul putea să se apropie de țelul său sub un unghi la care armamentul de calibru greu al inamicului nu era capabil să acționeze. Și încă ceva : avioanele inamice erau cuprinse de teamă că, în felul acesta, erau amenințate de tirul propriilor arme.

Dar, cu toate eforturile, numărul atacurilor reușite era de zece — paisprezece la sută, un rezultat trist față de primele succese repurtate la Luzon...

19.

Urma să plec într-o nouă misiune de însoțire spre Okinawa. Acest lucru ni s-a adus la cunoștință ieri seara, iar astăzi trebuia să primim ultimul instructaj. Al cui va fi rîndul astăzi oare ? Alți cincisprezece sau douăzeci de băieți... În ultima perioadă nici nu le-am mai ținut socoteala...

După sculare de dimineață m-am grăbit spre sala de mese și am mîncat repede pentru a-mi rămîne timp pentru a-mi controla aparatul de zbor. În această privință eram mai grijuliu decît toți ceilalți. De fapt voiam să mă conving dacă mecanicii puseseră totul la punct. Eram hotărît să nu părăsesc această lume numai pentru că cineva ar fi putut comite o eroare cumplită.

Acum nu mai eram novicele care își urma locotenentul. Doborîsem deja două avioane inamice. În plus, am fost avansat la gradul de sergent, grad care în Japonia se obținea destul de greu.

Și iată-mă acum comandant-însoțitor, trebuind să conduc piloții-kamikaze prin barajul de foc dușman, să-i protejez pînă cînd își vor executa ultimul zbor în picaj, după care să mă întorc la bază pentru a raporta. Asta era misiunea mea.

Împreună cu mine urma să zboare în calitate de pilot secund însoțitor Nakamura. Era un lucru bun acesta. L-am depistat la coadă în sala de mese. După ce mi-am umplut farfuria m-am dus la masa lui.

— L-ai văzut în dimineața asta pe Tatsuno ?

Nakamura se uită la mine fără să zîmbească.

— Da, l-am văzut pe Tatsuno.

— Și ce s-a întîmplat cu el, unde este ?

— Se pregătește.

— Zboară cu noi ? Însoțitor ?

— Zboară cu noi, dar nu însoțitor.

— Lasă gluma, Nakamura ! am zis izbind cu pumnul în masă, dînd la o parte scaunul și părăsind sala de mese. Oare unde putea fi Tatsuno ? Nu-i nimic, am să-l găsesc eu... Și-am să-i spun că voi muri cu el... Am să-l acopăr tot drumul... Vom fi împreună... Nu, Tatsuno nu va fi singur ! Camaradul meu cel mai bun nu va fi singur !

Am alergat vreo cinci sute de metri în jurul aeroportului după care m-am oprit la cîțiva metri de baraca lui. El, împreună cu camarazii săi condamnați la moarte, erau acum la ultimul instructaj.

M-am întors și m-am îndreptat spre baraca lui.

Nici nu știu cum mi-am petrecut timpul care mai rămăsese pînă la decolare. Mi-am dat seama doar că mă aflam în plină pregătire pentru start. Urma să zburăm șaisprezece inși, patru ca însoțitori, ceilalți pentru a nu se mai întoarce niciodată. Cei doisprezece erau încă la ultimul instructaj...

Eram cu toții foarte atenți și ascultam cu respect cuvintele ofițerului. Cuvinte de adio. Stăteam foarte aproape și-l puteam vedea pe Tatsuno — părea nereal ca o machetă... Sufletul lui zburase de-acuma ca o adiere de vînt, printre lampioane...

Fiecare kamikaze era ras pe cap și avea legat în jurul capului un steguleț cu un soare carmin în frunte.

Ceremonialul dinaintea plecării spre moarte nu l-am putut suporta niciodată. Era foarte oficial, teatral aproape, cu toasturi și cuvîntări de îmbărbătare. Le știam de-acuma pe dinafară.

Da, erau aceleași cuvinte pe care le ascultasem de atîtea ori în ultimele săptămîni, pe pista aceea de plecare spre moarte... Același glas vorbind nazal cîteva minute... Și-apoi cuvintele de încheiere : „Așadar, camarazii mei curajoși, zîmbiți... A venit timpul să vă duceți în lumea înaintașilor voștri celor drept de admirație, fiecare aveți pregătit un loc al vostru... Printre războinici... Printre samuraii cerești..."